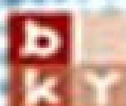
Etnik Yapısından Ermeni Meselesine Türkiye

TARİH GELECEKTİR

"Evet, Türkün Türke propagandasını yapıyoruz."

YUSUF HALAÇOĞLU

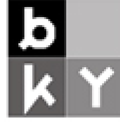

TARİH

GELECEKTİR

PROF. DR. YUSUF HALAÇOĞLU

TARİH

babıali kültür yayıncılığı

Babıali Kültür Yayıncılığı
Tarih
Tarih Gelecektir
Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu
Yayına Hazırlayan
Murat Tazegül
Tasarım
BKY Ajans

Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu

1949 yılında Adana'da doğdu. 1967'de liseden, 1971 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. 1974 yılında aynı üniversitede Yeniçağ Tarihi Kürsüsü'nde asistan, 1978 yılında doktor oldu. 1982'de yardımcı doçentliğe, Nisan 1983'te de doçentliğe yükseldi. 20 Mart 1989'da profesör oldu. Aynı tarihlerde Türk Tarih Kurumu asil üyesi seçildi. 1989 yılında Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı'na tayin edildi; 17 Aralık 1990'da da genel müdür yardımcılığına getirildi. 2 Mart 1992'de istifa etti ve Marmara Üniversitesi'ndeki görevine döndü. 26 Ağustos 1992 tarihinde rektör yardımcısı oldu. 21 Eylül 1993 - 23 Temmuz 2008 tarihleri arasında Türk Tarih Kurumu Başkanlığı (TTK) yaptı. Halen Gazi Üniversitesi'nde öğretim üyeliği görevini sürdürmektedir.

Eserleri:

– Ma‘rûzât (Ahmed Cevdet Paşa)

– XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nun

İskân Siyâseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi

– Osmanlılarda Ulaşım ve Haberleşme (Menziller)

– Osmanlı Devlet Teşkilâtı ve Sosyal Yapı

– Ermeni Tehciri

– Sürgünden Soykırıma Ermeni İddiaları

– Başlangıçtan 1774'e Kadar Osmanlı Tarihi (Kolektif)

– 90 Numaralı Mühimme Defteri (Kolektif)

– Türk Tarihinde Ermeniler (Kolektif)

– Tarih Gelecektir

– Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar -6cilt

SUNUŞ

Öyle bir coğrafyada bulunuyoruz ki, dünyanın hiçbir bölgesinde bu kadar çok medeniyet kurulmamıştır. Bu şu anlama gelmektedir. Çok devlet kurulmuş ve çok devlet yıkılmıştır yaşadığımız coğrafyada. Dolayısıyla bölgede ayakta kalabilmek için, tarihin engin tecrübesinden faydalanabilmek, buna bağlı olarak hassas dengeleri gözetebilmek gerekir. Bunun için geçmişi iyi bilmek lâzımdır. Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün "Tarih ihtiyatsızlar için merhametsizdir" sözü, coğrafyamızın gerçeklerine tam olarak uymaktadır.

Bunun için ne yapmak gerekir? Verilecek cevap çok önemlidir. Ana fikir olarak cevabı şöyle verebiliriz: Tarihin her dönemini objektif olarak araştırıp korkmadan ortaya koymak, hataları ve doğruları tespit etmek. Bu bize birlikte yaşama sanatını öğretecektir. Tabii birlikte yaşamak için kültür düzeyleri aynı olan, birbirini anlayabilecek tartışma kültürüne sahip bireylerin bir araya gelmeleri gerekir. Böyle bir yapı saygıyı doğurur, tartışma sonucu ortak paydalara ulaşılır. Bütün bunların üstünde ise, dogmalardan arınmış bir anlayışa sahip olmak lâzımdır. Şartların bu şekilde oluşması, muhatapların birbirinin söylediklerini önyargısız değerlendirmeleri, tabii olarak insanların birbirlerini anlamaları anlamına gelecektir. Aksi takdirde herkes birbirinin söylediklerini kendine göre yorumlar, hatta çarpıtır ve ulaşmak istediği sonuca doğru sürükler. Böyle toplumlarda tartışma kültürü gelişmemiş demektir. Kendi fikri dışındakini beğenmeyen, bu gibi kimseleri "ötekileştiren" bir anlayış hakim olur. "Bilimsellik" yerini ideolojiye bırakır. O zaman "*söyledikleri bilinmeyen şeyler değil, ama.... tarihçiliğini tartışmak gerekir*" denmeye başlar. Bu durumda karşı fikir ileri sürmek, ortaya atılan fikrin çürütülmesi yerine seviyesizce saldırmak ve suçlamak ön plâna çıkar. Faşizan bir anlayışla muhataplar yıldırılmaya, sindirilmeye çalışılır.

Böyle davranışlar çözüm olabilir mi? Tabii ki hayır. Sorunları hasır altı etmek veya sorunları kendi ideolojisine göre geriye atmak, daha büyük sorunları karşımıza çıkarır. Aslında bütün bu biçim davranışlar çözümsüzlüğü getirir. Sorunlara kafalarımızı kuma sokarak ne kadar duyarsız kalabiliriz? Ve böyle bir duruma ne kadar dayanabiliriz? Gerçekler er ya da geç karşımıza çok daha acımasızca çıkıverecektir.

Bilim adamı, elde ettiği gerçekleri korkmadan ifade edebilmelidir. Unutulmamalıdır ki, ölüm tehdidiyle Galileo'ya dünyanın yuvarlak olmadığı, düz olduğu söyletilmesine rağmen sonuçta Galileo haklı çıkmıştır. Bu gibiler, kendi fikirlerini tek doğru olarak kabul ettirme çabası gösterirken, hem ırkçı, hem faşist, hem anti demokrat olup, çok ihtiyaç duydukları insan haklarını ve hukuku ayakları altına almış olduklarını fark edebiliyorlar mı acaba? Ama ben yaptım oldu diyorsanız ona sözüm yok.

Elinizdeki kitap, bu türden farklı yaklaşımları sergileyen örneklerle dolu. Gazetelere yansıyan haberler, röportajlar ve beyanlar, bir ibret perdesinin aralanmasına tanıklık ediyor. Söylenmeyenlerin söylenmiş, söylenenlerin söylenmemiş olduğunu gözler önüne seriyor.

Kafamızı kumdan çıkaralım mı? Medeni insanlar olarak kızmadan tartışalım mı? Hedef bilmek mi bilmemek mi olmalı? Her hal ü kârda unutulmaması gereken bir soru soralım : "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?"

Yusuf Halaçoğlu

ETNİK YAPI TARTIŞMALARI

Türk Tarih Kurumu (TTK) Başkanı Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu'nun çeşitli zamanlarda yaptığı açıklamalar ülke gündemine adeta bomba gibi düştü, ortalığı kasıp kavurdu.

Türkiye, kendisini garip bir etnik tartışmanın içinde buldu. Bu tartışma saman alevi gibi üç beş gün içinde sona erecek bir tartışmaya da benzemiyor. Muhtemelen önümüzdeki dönemlerde yepyeni tartışmaları da beraberinde getireceğinin sinyallerini şimdiden veriyor.

Yusuf Halaçoğlu'nun bir sempozyumda yaptığı konuşma, bu tartışmaları başlatan bir kıvılcım oldu. Şimdiye kadar tabu sayılan ve kimsenin girmeyi göze alamadığı konuları ilk kez dile getiren Halaçoğlu kısaca şunları söylemişti: *"Müslümanlığı kabul etmiş ve kendisini Türk olarak kabul etmiş insanlar gelip Anadolu'ya yerleşmiştir. Dolayısıyla bunları bir mozaik olarak kabul etmek, farkına varmadan ülke içerisinde de birtakım gruplaşmalara neden olmaktadır. Bu konuda özellikle siyasetçilerin çok dikkatli olması gerekir. Araştırmalarımızda şunu gördüm ki; pek çok Kürt dediğimiz insanlar Türkmen asıllı. Yapısal olarak söylüyorum; ama bununla beraber bir şey daha ifade ediyorum. Bunlar fantezi değil söyleyeceğim şey. Bugün Kürt olarak bilinen, hatta hatta şöyle söyleyeyim Kürt-Alevi olarak bilinen birçok insan da maalesef Ermeni dönmeleri. Ve TİKKO'nun içerisinde yer alan, PKK'nın içerisinde yer alan insanlardan birçoğu bunlardan. Yani bizim zannettiğimiz gibi bir Kürt hareketi değil PKK veya TİKKO hareketi."*

Bu konuşmadan sonra adeta bir linç kampanyasına uğrayan Halaçoğlu'nun, belgelerle ifade ettiği gerçeklerin kimse tarafından yalanlanamaması da ayrı bir gerçeklik.

İşte tartışmalara sebep olan konuşmanın metni ile başlayan kitapta, Halaçoğlu'nun Türkiye'deki etnik yapı ve Ermeni meselesi üzerine görüşlerini bulacaksınız.

TÜRK TARİHİNDE VE KÜLTÜRÜNDE AVŞARLAR

SEMPOZYUMU AÇIŞ KONUŞMASI

Sayın misafirler. Avşarelleri Dergisi'nin tertip ettiği Avşarlarla ilgili ilk toplantıyı yapıyoruz. Genelde 1000 kişilik 500 kişilik aşiretler kendilerinin çok büyük aşiretler olduğunu, söz sahibi olduklarını ifade ederler. Avşar boyunun, Türkiye'de yaşayan Avşarların tahmini sayısı ise rakam olarak 16. yy. da 600 bin civarında tespit edilmiştir, dolayısıyla şu an 5-6 milyon civarında olduğu söylenebilir.

Böyle bir organizasyonun yapılması ile Türkiye'de çok büyük bir kesimin, kendi kimliğini kaybetmiş insanların kimliklerine ulaşabilmeleri mümkün olacaktır diye düşünüyorum. Bir şeyi hafızamıza iyi kazımamız lazım. Biliyorsunuz sürekli olarak bazı yabancı ülkelerin Türkiye üzerindeki oyunlarından ve Türkiye aleyhine çalışmalarından bahsediyoruz. Bu tabii bir şeydir ve tarihin her döneminde görülen bir husustur. Kimse başkasının çıkarına çalışmaz, kendine çalışır. Burada önemli olan şey, bizim kim olduğumuzu bilmemiz, kendi kültürümüzü muhafaza etmemiz, kendi yönetimimizi kendimiz sağlayabilmemiz, oyunlara karşı tedbir alabilmemizdir. Önemli olan budur. Bu şuura erdiğimiz zaman hem ayakta kalmayı, hem de büyük devlet olmayı başarırız.

Bugün Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'nun varisidir. Dolayısıyla bir imparatorluğun çöküşüyle birlikte kaybettiği topraklardan içe doğru göçler olmuştur ve bu göç bugün Türk demografisini, Türk nüfus yapısını ortaya çıkarmaktadır. Mesela Balkanlardan ve Kafkaslardan Anadolu'ya göç edenlerin sayısı bugünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin yaklaşık % 40'ıdır. Şimdi bir şeyi çok iyi değerlendirmemiz gerekir. Böylesine bir yapı ve imparatorluk bakiyesi olmamız, dolayısıyla birçok farklı milletten olan insanı da bünyemizde barındırıyor olmamız anlamına gelir. Burada siyasetçilerin özellikle dikkat etmesi gereken bir konu vardır ki, bu da, böyle bir yapıyı, böyle bir nüfus grubunu mozaik olarak nitelendirmemeleridir. Çünkü o insanlar o bölgelerden çekilirken -zaten çok büyük bir bölümü Türk'tür, Türk asıllıdır- Müslümanlığı kabul etmiş ve kendini Türk olarak hisseden insanlardır ve Anadolu'ya geri dönmüştür. Dolayısıyla bunları ayırt etmek ve bir mozaik şeklinde nitelendirmek aslında farkına varmadan ülke içinde birtakım gruplaşmalara yol açma anlamına gelir. Dolayısıyla bu konularda siyasetçilerin özellikle çok dikkat etmeleri gerekmektedir.

Nitekim zaman içerisinde, geçmiş dönemlerde, Türkiye'de, özellikle Almanya'da yapılan bir araştırmada 47 etnik gurup olduğu iddia ediliyordu. Şimdi burada Atilla Bey'in söylediği bir şey vardı; "Avşarcılık mı yapıyorsunuz? Etnik bir çatışmaya meydan verecek bir araştırma içerisinde misiniz, tavır içerisinde misiniz?" deniyor dedi. Evet bazı kesimlerde böyle sözler söz konusu ediliyor. Benim biraz sonra size sunacağım Anadolu'daki aşiretlerle ilgili çalışmalarımda da aynı sorulara muhatap oldum. Siz ülkeyi bölmeyesiniz bu çalışmalarla dediler. Şimdi insanların kimliğine sahip olması veya kimliklerini öğrenmeleri kadar güzel bir şey yoktur. Kim olduğunuzu bileceksiniz. Bugün mesela Türkiye'de bir Kürt sorunu vardır deniyor ve Kürtlerle ilgili birtakım sözler sarf ediliyor.

Araştırmalarımızda şunu gördüm ki; pek çok Kürt dediğimiz insanlar Türkmen asıllı. Yapısal olarak söylüyorum; ama bununla beraber bir şey daha ifade ediyorum. Bunlar fantezi değil söyleyeceğim şey. Bugün Kürt olarak bilinen, hatta hatta şöyle söyleyeyim Kürt-Alevi olarak bilinen birçok insan da maalesef Ermeni dönmeleri. Ve TİKKO'nun içerisinde yer alan, PKK'nın içerisinde yer alan insanlardan birçoğu bunlardan. Yani bizim zannettiğimiz gibi bir Kürt hareketi değil PKK veya TİKKO hareketi. Bütün bunları yabancı arşiv belgeleri o tarihte yapılmış birtakım araştırmalardan söylediğimi belirtmek isterim.

Şimdi dolayısıyla Avşarları araştırmak ve kim olduğunu ortaya koymak bir ayırım veya bölücülük olarak görülmemelidir. Tam aksine Türk milletinin kendi özüne dönüşünü ve kendisini tanımasını sağlayacak bir araştırmadır. Biliyorsunuz Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Büyük Atatürk aynen şöyle der: **"Kültürünü kaybeden milletler başka milletlerin şikarı/avı olur."**

Şimdi biz Türk Milleti olarak şöyle bir baktığımızda; aile yapımız bana göre dünyanın en medeni aile yapısıdır ve burada ne büyük bir yozlaşma olduğunu görebilirsiniz. Ben şahsen rahmetli babam karşısında ayaklarımı uzatarak veya ayak ayak üzerine atarak oturduğumu, yüksek sesle konuştuğumu hatırlamam. Günümüzde aile yapımızda nasıl büyük değişiklikler meydana geldi. Ama bütün Anadolu içinde, bazı kesimler haricinde çok büyük bir kültür yozlaşması var. Gençlerimiz geçmişi unutuyor. Radyolara bakın Türk Sanat Musikisi neredeyse hiç kalmadı, Türk Halk Musikisi çalınmaz hale geldi. Tabelalara bakın, ne kadarı Türkçe, ne kadarı yabancı dilde? Bütün bunlar kültürümüzdeki

yozlaşmayı çok açık ve net bir şekilde ortaya koyuyor. Bunları dile getirmemiz lazım.

Geçenlerde Bitlis'ten bir arkadaş bana geldi ve "Hocam biz Kürdüz bize Hasaniler derler, aşiretimi öğrenmek istiyorum dedi. Bilgisayardan Hasanileri sorguladığımda karşıma Eski İl'den (Konya) Döğer boyundan çıktılar. Kendisine de verdim, ama buna benzer geçmişini öğrenmek isteyen o kadar çok insan çıkıyor ki…

Bu ne demektir? Türkiye'nin birliğini bozmaya yönelik değil sağlamaya yönelik bir çalışmadır.

Avşarlar Sempozyumu başarılı geçecek bir sempozyum olacak ve bütün Türk boylarını bir araya getirip büyük Türk Milletini ortaya çıkaracaktır. Nasıl ki Mustafa Kemal Atatürk'ün her konuşmasında "Büyük Türk Milleti" sözüne rastlarsınız. Bugün Kırgızlar, Kazaklar, Özbekler, Azerbaycan Türkleri ve Türkmenler deniliyor; bakın biz Türkmenleri kaldırdık. Ben de Türkmenim ve Avşarım. Türkmeni kaldırdık; Kırgız Kıpçak grubundan olan Kazakları, Karapapakları kaldırdık; Yazırları, Döğerleri, Yüreğirleri kaldırdık. Sibirya'dan Afrika'ya, Amerika'ya kadar olan büyük bir ağacın gövdesini oluşturduk ve adına Türk dedik. Dolayısıyla sonunda Türk devletleri birlik haline gelecekler. Bütün dünyanın korktuğu da budur. Türk kelimesinin arkasında hiçbir zaman duramazlar. Cengiz Han'ın Avrupa içlerine kadar ilerlediğini söyleyenler, Anadolu'daki mücadelesinde kimle savaştığını söylemezler.

Avarların, Selçukluların Türk olduğunu kimse söylemez. Osmanlılar için l'Empire Turc demişler ve genelde Ottoman diyorlar. Biz hiç kimsenin propagandasına kanmayalım.

Ermeni konusunda çalışırken bize dediler ki; "Türkün Türke propagandasını yapıyorsunuz boşverin."

"Evet öyle yapıyoruz" dedim. **Önce benim halkım inanmalı bana, bu konuyu bilmeli.** Yabancı toplumlarla kendi halkımızın desteğini almadan nasıl mücadele edebiliriz? Öyleyse Türk olduğumuzu önce kendi halkımıza göstermeliyiz. Bunu öğrettiğimiz zaman dünyayla baş edebiliriz.

Dolayısıyla bu Sempozyum çok isabetli bir toplantıdır. Komiteyi kutluyor ve hepinize saygılar sunuyorum.

Prof.Dr.Yusuf HALAÇOĞLU

KAYSERİ, 18 Ağustos 2007

YUSUF HALAÇOĞLU ve DİĞERLERİ

Tartışma yaratan Türk Tarih Kurumu Başkanı Yusuf Halaçoğlu'nun yazdığı makale ve tebliğlerin bilimle ters düşen hiçbir yanı yoktur; bilimsel dergilerin ve yayınların bu gibi konuları ele alması da gerekir

Ülkemiz, Türk Tarih Kurumu Başkanı Prof. Yusuf Halaçoğlu'nun bazı beyanatıyla çalkalandı. Halaçoğlu'nun yakın geçmişte bu konuda yazdıklarını hiç kimse okumuş ve tartışmış değil; aksi takdirde Kürt ile Türk ve İslam dinine geçen Ermeniler gibi konular yüzünden Halaçoğlu'nun 56 yıldır gündemin başında oturması gerekir. Oysa tartışmalar, basın toplantıları ve İsviçre'deki mahkemeler etrafında dönüyor.

Türk ve Kürt göçebeler arasında hayat tarzı, hayvancılık ve mevsimlik göçü örgütleme açısından önemli farklılıklar vardır. 11'inci yüzyıldan itibaren Anadolu'ya bugünkü Türkmenistan'dan (Transoxiana veya Maveraünnehir) başlayıp İran üzerinden devam eden göç, Anadolu'nun şehirlerinden çok, kırsal bölgelerini ve aşiret yapısını değiştirmiştir.

Selçuklu devleti büyük aşiretleri parçalayarak uzak coğrafyalara yerleştirirdi. Nitekim imparatorluk kuran Söğüt'teki Karakeçililerin diğer parçası muhtelif yerlere yerleştirildi ve Siverek'e yerleştirilen Karakeçililer Kürtçe konuşmaya bile başlamıştı. Bunun gibi bazı Kürt aşiretleri de öbürleriyle olan temastan dolayı Türkçeyi tercih etmiş olabilirler, sayım ve dökümü belli değildir.

Türklere has bir ritüel, bir yorum olan Aleviliğin Kürtler arasında da yayıldığı bellidir. Kürtçe konuşan birtakım Alevi gruplar Bektaşi nefeslerini Batı Anadolu halkı kadar güzel okuyup seslendirir.

Fatih Sultan Mehmed ve Uzun Hasan arasındaki Otlukbeli Savaşı'nı Fatih kazanınca, Doğu Anadolu'daki birçok Türkmen aşireti İran'a geri göçtü. Bunlar tahmin değil, çok uzak olmayan tarihin kayıt ve tespit ettiği olaylardır. Faruk Sümer'in "Oğuzlar" adlı ciddi tetkiki, bütün Ortadoğu coğrafyasında okundu, oysa en az Türkiye'de okunur.

Kaçınılmaz bir değişim

Yusuf Halaçoğlu, Osmanlı döneminde Türkiye'nin nüfus yapısı ve aşiretler konusundaki bildirilerinde; tahrir defterlerine dayanarak Kürtmen Türkü gibi adlarla zikredilen aşiret topluluklarından söz ediyor. 16'ncı yüzyılın Osmanlısının etnik ayrıntılarla hiç uğraşmadığı; maliye teşkilatının bütün probleminin, bazı farklı vergiler ödeyecek (haraç ve ispençe gibi)

veya göçebelikleri dolayısıyla “geçit resmi”, yaylak “kışlak resmi” gibi vergiler ödeyecek grupları tespit etmek olduğu görülüyor.

Tahrir defterleri imparatorluk ahalisini vergi mükellefi olarak değerlendirir. İşte Halaçoğlu buradaki ayrımları tespit edip makalelerine taşımıştır; yani bazı Türkmen aşiretlerinin Kürtçe konuşmaya başladıkları anlaşılıyor. Otlukbeli Savaşı’ndan sonra Türkmenlerin azaldığı Doğu Anadolu coğrafyasında kalan Türkmen aşiretler için bu kaçınılmaz bir değişimdi.

Diğer yandan gerek 1915 ve ekseriyetle daha önce bazı Ermeni grupların kendilerini Müslüman diye açıkladıkları biliniyor. Ülkemizde böyle gruplar vardı, hatta bunlardan bazıları Tanzimat döneminde asli mezhep ve inançlarını açıklamakta sakınca görmediler. Balkanlar’da da böyle oldu “Ahariyan” diye bilinen bu grupların Arnavutluk’taki kısmı için Arnavut meslektaşımız Graceni ünlü bir makale yazmıştır.

Halaçoğlu’nun yazdığı bu makale ve tebliğlerin bilimle ters düşen hiçbir yanı yoktur; bilimsel dergilerin ve yayınların bu gibi konuları ele alması da gerekir. Çünkü adı üzerinde bilim dünyasının faaliyetleri çoğu zaman sokaktaki vatandaşın ve politikanın dikkati dışındadır. O sakin dünyanın getirdiği dokunulmazlık içerisinde birtakım konuları ele almakta mahzur yoktur, hatta lazımdır.

Türkiye gibi üç tane Roma imparatorluğunu yaşamış ve bir ülkenin nüfus ve son olarak etnik yapısını değiştiren, dünya tarihinin en geç fütuhatının (11’inci asır sonrası) cereyan ettiği bir ülkede bu farklılıklar çoktur. Evet, bu gerçek. Bizden daha sonra cereyan eden tek fütuhat Güney Amerika ve İsrail’dir. Bu gibi gerçekleri Peter Alford Andrews’un çok eksikli, fakat daha beteri yanlış tasnifli el kitabından değil; kendi araştırmalarımızla öğrenmemiz gerekir. Hal böyle iken akademik kurumlarımızın ve idaremizin böyle bir envanter yapmadığı açıktır.

Yanlış olan, bu gibi akademik çalışmaların sokağa yanlış olarak götürülmesidir. Maalesef bazı gazeteci arkadaşlarımız duyduklarını doğru kaydedecek durumda değil, bazı politikacılarımız da yanlış yorumla gürültü çıkarmayı iş edinmiş.

Tabii Tarih Kurumu başkanımızın sık sık bu gibi yorum ve bilgileri basın konferanslarında, kalabalık salon toplantılarında, hatta açık havada, yaylalarda gürültüyle gündeme getirmesi yanlıştır. Nitekim bu nedenle soğukkanlı bilimin tespitleri, sıcak etnik gerilimlere malzeme

yapılmaktadır. İnsanlar kimliklerini kendileri açıklarlar. Türkiye'de onların yerine birilerinin kimliği açıklama eğilimi son derece yanlıştır.

Türk Tarih Kurumu başkanı böyle bir neticeyi istese de istemese de, bu hale getirenler olur; politik istismarcı çoktur, bu gibi tarihi tespitleri yapacak ve bu konuda konuşacak yeteneği olmayanlar bile profesörlük unvanını kullanarak gazetelere demeç verir ve amiyane bir üslupla politika yaptıklarını sanırlar.

Vakıa üyesi değilim ama hayatım orada geçti, Tarih Kurumumuzun bu kalabalıkla çekişmeye girmesinde sadece bir taraf değil, kurum yönetiminin medyada görünme isteği de etkilidir. Bilim kurumları medyada hesap vermez, kendilerini tanıtma yeri de orası değildir. Bu gibi kurumlar ortalıktaki tartışmaları aydınlatacak soğukkanlı araştırmaları üretmekle yetinmelidirler. Televizyon ekranlarında çekişme çok yıpratıcı olur.

İlber Ortaylı / Milliyet

TÜRKLER'İN SOYAĞACINI ÇIKARIYORUZ

Türk Tarih Kurumu Başkanı Prof. Yusuf Halaçoğlu'nun, "Araştırmalarımızda Kürt diye bildiğimiz insanların aslında yapısal olarak Türkmen asıllı olduğunu, Kürt Alevi olarak bilinen vatandaşların ise Ermeni kökenli olduğunu gördük" sözleri tartışma yarattı. Sözleri bazı kesimlerin tepkisini çeken Halaçoğlu, belgelere dayalı konuştuğunu vurguladı ve yıl sonunda yayımlanmasını hedeflediği 8 ciltlik araştırmada tüm verileri ortaya koyacağını belirtti.

Benimki belgelere dayalı

Kayseri'de düzenlenen "Türk tarihi ve kültüründe Avşarlar" konulu sempozyumdaki sözleri tepki çeken TTK Başkanı Prof. Halaçoğlu, sözlerine yönelik eleştirileri "haksız" bulduğunu belirtti: "Dikkat ederseniz ben (bütün Kürtler Türk'tür) demiyorum. Ben, bir bilim adamı olarak belgelerle konuşuyorum. Yaptığım araştırmaların hepsi bilgilere, belgelere, kayıtlara dayalıdır. "Böyle belge bilmiyorum" diyenler hiç araştırmışlar mı? Elimizde 1500'lü yıllara ait defterler, kayıtlar var. Zamanı geldiğinde bunların hepsi açıklanacaktır.

Demografisine bakıyoruz

Ülkede bir araştırma yapıyoruz. Demografik yapı üzerine araştırma yapıyoruz. Bu çerçevede Ermeniler konusunda da çalışıyoruz. Ermeniler'in bir kısmı sürgün edildi, bir kısmı da Türkiye'de kaldı. Sürgünden kurtulan ve kendini Kürt Alevi olarak tanıtan pekçok Ermeni kaldı Türkiye'de. Ben bunlardan bahsettim. Bu konunun bilimsel olmadığını düşünenler iyi düşünsünler. Her söylediğimi belgelendirdiğimi bilsinler. Bu konuda kimse çalışmıyor. Kimsenin bilgisi yok. 'Bilimsel değil' demeleri zaten onların bilimden uzak olduğunu gösterir."

Kürtlerin aile isimlerine bakıyoruz

Kayseri'de yaptığı konuşmada bu defterlerden örnekler de verdiğini anlatan Prof. Halaçoğlu, "Bazıları (Kürtler) merak edip geliyor, bakıyoruz. Defterlerde aile isimlerinden. Defterlerde yer alan 24 Türk boyundan birine mensup çıkıyorlar" dedi. Prof. Halaçoğlu kendilerine bu şekilde başvuranların kim olduğu sorumuz üzerine ise, "Bu kişilerin isimlerini açıklamak durumunda değilim" diye konuştu.

Türklerin 500 yıllık soyağacı çıkarıldı

Türk Tarih Kurumu Başkanı Prof. Halaçoğlu bu konuda 8 ciltlik bir yayın hazırlığında olduklarını da açıkladı. Çalışmayı yıl sonuna kadar tamamlayıp, yayınlamayı hedeflediklerini söyleyen Prof. Halaçoğlu, “Çalışmaya ’Anadolu Aşiretleri ve Aşiret Yerleşimleri’ ismi verebiliriz” dedi. Kitapta 1500’lü yıllara ait nüfus kayıt ve defterlerinde yer alan bilgiler yer alacak. Bu kayıtlar, Türk boylarını, aşiretleri ve Anadolu’da yaşayan ailelerin hangi kökenlerden geldiğini ortaya koyacak. Cumhuriyet dönemi öncesine dair nüfus ve köken araştırmaları, nüfus defterlerinin yanı sıra, temettüat defterleri, tapu tahrir defterleri, sicill-i ahval kayıtları, vakıf belgeleri ve askeri arşivler incelenerek gerçekleştiriliyor.

24 TÜRK BOYU

I. BOZ-OKLAR

A. Gün-Han Oğulları

1.Kayı, 2.Bayat, 3.Alka Evli, 4.Kara Evli

B. Ay-Han Oğulları

1.Yazır, 2.Döğer, 3.Dodurga, 4.Yaparlı

C. Yıldız-Han Oğulları

1.Avşar, 2.Kızık, 3.Beğdili, 4. Karkın

II. ÜÇ-OKLAR

A. Gök-Han Oğulları

1.Bayındır, 2.Peçenek, 3.Çavuldur, 4.Çepni

B. Dağ-Han Oğulları

1. Salur, 2.Eymür, 3.Ala Yuntlu, 4.Yüreğir

C. Deniz-Han Oğulları

1.İğdir, 2.Büğdüz, 3.Yıva, 4.Kınık

Vatan Gazetesi

BENİ AZLETTİRMEK İÇİN LİNÇ KAMPANYASI

DÜZENLEDİLER

Türk Tarih Kurumu (TTK) Başkanı Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu’nun Kayseri’de “Kürtler Türkmen, Kürt Aleviler Ermeni kökenlidir” diye bir açıklama yaptığı gazetelere yansıdı. Ancak daha sonra anlaşıldı ki Halaçoğlu’na ait olduğu öne sürülen bu sözler cımbızla seçilmişti. TTK Başkanı’nın söyledikleri gerçekte şu şekildeydi: “Kürtlerin bir kısmı Türkmen kökenlidir, Ermeniler ise tehcirden kurtulmak için kendilerini Kürt Alevi olarak göstermiştir.” Tam linç kampanyasına dönüşmek üzereyken, Halaçoğlu’nun yeni açıklamaları fırtınayı biraz dindirdi. Peki, bu kampanyanın sebebi neydi?

TTK, Soykırım İddialarına Karşı Kale

Bu çarpıtmanın ‘bilinçli’ olduğunu anlatan Yusuf Halaçoğlu “Konu, benim görevden alınmam için çarpıtıldı.” diyor. “Basın toplantısı düzenledim. Herkese açıklıkla söyledim. Bazı gazeteler benim oradaki (Kayseri) konuşmamı deşifre ettiler. Onların yayımladığı gibi olmadığı ortaya çıkmadı mı? Evet çıktı. Niye bazı köşe yazarları, bazı kesimler hâlâ aynı şekilde yükleniyor? Bunları okumadılar mı?” diye soran Yusuf Halaçoğlu, “Kripto Ermeniler mi bu linç kampanyasını sürükledi?” sorusuna ise şu cevabı veriyor: “Kripto Ermeniler diyebilirsiniz, onların dışında birtakım gruplar diyebilirsiniz. Gazetelerde kimler yazıyorsa onlar.”

Türk Tarih Kurumu son yıllarda Ermeni soykırımı iddialarına karşı birçok somut tez geliştirdi. Özellikle kurum bünyesindeki Ermeni Masası soykırım olmadığına dair birçok araştırmaya imza attı. Halaçoğlu’nun deyimiyle TTK soykırım iddialarına karşı kale olarak duruyordu. “Beni görevden aldırırlarsa çok önemli bir kale kaybedilmiş olur. Çünkü bugün Ermeniler konusundaki en ciddi araştırmaları ben yaptım. Herkese meydan okuduk. Bugün hiç kimse Türk Tarih Kurumu’nun çalışmalarına karşılık veremiyor. Ermeni diasporasının bu propagandaları ile ileriye sürülen soykırımı kabul etme raddesine gelmiş bir ülkenin artık kabul etme durumu/imkânı kalmadı. Kamuoyu bu konuda tamamen bilinçli hale geldi. Bunun önündeki en önemli engel kimdi: Yusuf Halaçoğlu.”

Başkan Halaçoğlu’nun tartışmalara neden çalışmaları iki başlıkta toplanıyor. Birincisi 15 ve 16. yüzyılda Anadolu’da yaşayan aşiretler. 1995 yılında başlayan çalışmada Osmanlı tahrir defterlerinin incelenmesi sonucu

Anadolu’da yaşayan 41 bin 297 aşiret tespit edildi. Bunların 37 bin 706’sı Türkmen, 2 bin 287’si Kürt, 166’sı Moğol, 90’ı Arap, 280’i Kıpçak. O yıllarda Anadolu’da yaşayan Osmanlı nüfusunun 10 milyonun biraz üzerinde olduğunu tahmin eden Halaçoğlu, bu 41 bin aşiretin 1 milyon 140 bin çadıra sahip olduğunu anlatıyor. Bu çadırlarda 4-5 kişi yaşadığını hesaplayıp aşiretlere mensup kişi sayısının 6 milyon civarında olduğunu ifade ediyor.

Osmanlı İmparatorluğu vergi aldığı herkesi kayıt altında tutuyordu. Sadece kadınlar vergi vermedikleri için kayıtlarda görünmüyordu. TTK Başkanı’nın demografik ve sosyal yapıyla ilgili bu çalışması da Kürtlerin Türkmen asıllı olduğu şeklinde yansıdı. Halaçoğlu, böyle bir açıklaması olmadığını, Kürtlerin ‘bir kısmının’ Türkmen olduğunu dile getiriyor. Henüz çalışmasını tamamlamasa da “Yüzde 30’lara çıkabilir Kürtleşmiş Türklerin sayısı” diyen Halaçoğlu, bunun tersinin de olduğunu belirtiyor. Mesela Aydın ve Konya gibi illere gelen Kürtlerin bir kısmı Türkleşmiş.

Amacım Dönmeleri Araştırmak Değil

Bu araştırmada birisi hangi köyden, beldeden ya da hangi lakapla anıldığını söylediğinde hangi aşiretten ve hangi boydan geldiği ortaya çıkıyor. “Günümüzde nasıl evlilikler varsa haliyle o zaman da oluyor. Kürtleşme ya da Türkleşme gündemde. İç içe girmişler. Türk-Kürt ayrımına gayret edenlere karşı çok önemli bir argümandır bu çalışma.”

Halaçoğlu’nun araştırmasının ikinci boyutu ise Ermenilerle ilgiliydi. Talat Paşa tarafından 1915’te alınan tehcir kararı, Anadolu’da yaşayan Ermenilere uygulandı. 1 milyonun üzerinde Ermeni vatandaşın büyük kısmı güneye göçtü. Bir kısmı savaşlarda ölürken kimileri topraklarından ayrılmamak için dinini değiştirdi. Bazıları ise Yusuf Halaçoğlu’nun deyimiyle kendisini “Kürt Alevi” olarak gösterdi.

Yusuf Halaçoğlu, amacının Ermeni dönmeleri araştırmak olmadığını söylüyor: “Dönmelerin listesi belli bir oranda var. Nerde olduğunu söylemiyorum. Onların gereği yok. Benim amacım tehcirde ölmeyen Ermenileri ortaya çıkarmak.” 1915 olaylarının soykırım olduğunu iddia edenler, 600 bin ile bir buçuk milyon arasında değişen rakamlarda Ermeni’nin öldürüldüğünü savunuyor. Yusuf Halaçoğlu ise 300 bin Ermeni’nin savaşlarda öldüğünü ortaya çıkardığını ifade ediyor. “Ben ne kadar Ermeni’nin hayatta olduğunu araştırırken bunlara rastladım. Sünni Müslüman olan Ermeniler de var. Tehcirden kurtulmak için Müslümanlığa geçenler var. Nereye gittiklerini araştırmak zorundayız. Bunların içinde

kendilerini sadece Kürt olarak gösteren, Kürt Alevi olarak gösterenler var. Bunlar 1915-20 arasında kendini gizleyenler. Elimizde bu çalışmalar yoktu." diyor. Ermenilerin bir kısmının kendini Balkan göçmeni olarak da gösterdiğini söylüyor.

Ermeni Dönmeleri Açıklama Şartı

Talat Paşa, Müslümanlığa geçmiş olsalar bile Ermenilerin tehcire tabi tutulması yönünde emir vermişti o yıllarda. Yani Müslümanlığa bir teşvik yoktu. Ancak cephelerde mücadele eden Osmanlı kuvvetleri Tunceli vilayetine hâkimiyet kuramıyordu, isyanlar baş göstermişti. "Ermeniler saldırılara maruz kalmamak için kendilerini Kürt Alevi olarak göstermiştir" diyen Halaçoğlu, Osmanlı kuvvetlerinin bu bölgelere giremedikleri için Ermenilerin tehcirden kurtulduğunu ve tespit edilemediklerini söylüyor.

Son bir yıldır çalıştığı "Tehcirde ölmeyen Ermeniler nerede?" çalışmasında ortaya çıkan dönmelerin rakamlarını, nerede yaşadıklarını, kim olduklarını, kaynaklarını açıklamaya yanaşmıyor Halaçoğlu. Araştırmasının bugünü kapsamadığını, gizli Ermenileri ve sayılarının ne olduğunu bilmediğini belirtiyor. Ermeni dönmelere ait bu belgelerin başka hangi kurumlarda olduğu ise bilinmiyor. "Benim bildiğim, sadece benim elimde var. Herhangi bir yere vermedim" diyen Halaçoğlu, bu listeleri açıklama şartını koyuyor: "Eğer yabancı ülkelerde nüfus meselesi ile ilgili bir tartışma meydana gelirse ancak o zaman söylerim. Hâlâ karşımdaki insanlar bunu iddia eder ve devlet de olumlu görürse bunu da sunarım. Ama insanları huzursuz etmek, rahatsız etmek veya yaşadıkları ortamda birtakım baskılara maruz bırakacak tavır takınılması hakkına sahip değilim."

Ermeni dönmelerin fişlendiği, devlet tarafından kara listelere konulduğu, etnik ayrımcılık yapıldığı öne sürüldü. Yusuf Halaçoğlu, Ermeni dönmelerin listesinin elinde olduğunu, cımbızla çekilen "Kürt Aleviler Ermenidir" sözünün ardından söylemiş: "Belgesi varsa söylesin dediler. Niye elimde bir seneden fazla duruyor da açıklamadım?"

Bunlar, Devlet Politikası Değil

İngilizler tarafından 1921 Kasım'ında Milletler Cemiyeti'ne sunulan raporda Müslümanlığa geçen Ermenilerin sayısı 95 bin olarak zikrediliyor, dünyadaki Ermeni nüfusu ise 3 milyon. Bunun 817 bini Anadolu'dan başka ülkelere göç etmiş. Ermeni Milli Delegasyon Başkan Yardımcısı Thomas Mugerditchian'ın raporunda Ermeni aşiretlerinin, hangi Kürt aşiretleri adını aldıkları ortaya konuluyor.

Peki, tüm bunlar devlet politikası mı yoksa bilimsel çalışma mı? Yusuf Halaçoğlu bu araştırmaların devletle alakası olmadığını söylüyor: "Dört buçuk yıl boyunca veya ondan önceki sekiz hükümet döneminde -başbakan ya da bakanlar dâhil- hiç kimse telkinde bulunmadı, talimat vermedi." TTK'nın siyasi iradeyle yönetilmediğini anlatan Halaçoğlu "Siyasi iradeye bağlı, bilimsel politikası ve özgürlüğü, mali özgürlüğü olan" diye tanımlıyor kurumu: "Ben hiçbir zaman devlete politika üretmek için araştırma yapmıyorum. Eğer devletin, yetkililerin, siyasi otoritenin hoşuna gidiyorsa alıyor bunu, politika olarak uyguluyor."

Tüm bu tartışmaların ardından Yusuf Halaçoğlu Türk, Kürt, Ermeni tartışmalarına "Kişi kendini ne hissediyorsa öyledir. Ben ırkçılık yapmıyorum" diye nokta koyuyor.

İşte Tunceli'deki Ermenilerin ve Dönmelerin Sayısı

Ermeni dönmelerin genel nüfus içinde sayılarının çok az olduğunu söyleyen Prof. Yusuf Halaçoğlu'nun elindeki mavi kaplı 'Ermeni dönmeler' listesine göre 1915-20 tarihleri arasında Tunceli'nin ilçelerinde yaşayan Ermenilerin ve Ermeni dönmelerin nüfusu şöyle:

İbrahim Doğan / Aksiyon Dergisi

KAZALAR	ERMENİ NÜFUS	DÖNME NÜFUS
ÇEMİŞGEZEK	35	137
NAZIMİYE	2	23
PÜLÜMÜR	1	1
OVACIK	16	–
MAZGİRT	68	44
HOZAT	353	17
PERTEK	32	102
TOPLAM	507	324

BENİMKİ ÖZEL BİR ÇALIŞMA,

KONUŞMAYA VAR YAYIMLAMAYA YOK

Türk Tarih Kurumu Başkanı Profesör Doktor Yusuf Halaçoğlu'nun çok tartışılan açıklamaları aslında şimdiye dek tabu sayılan pek çok konuyu ortaya döktü. Birincisi, Anadolu'nun yerleşik ahalisinden bir kısmının Cumhuriyet'in ilanı öncesi ve sonrasında kendi dini ve etnik aidiyetlerini gizleyerek veya değiştirerek toplumda var olmayı umduklarını ilk kez yetkili bir ağız söyledi. İkincisi, yine ilk kez yetkili bir ağız, Anadolu'nun Türklerden önce de yerleşik olan ahalisinden, Ermenilerden bir kısmının Müslümanlığı seçerek Türk kimliğinde yaşadığına dair bir listenin elinde olduğunu söyledi.

İş bu listenin açıklanmasına gelince, Profesör Halaçoğlu **'Açıklamam'** diyor.

Sayın Halaçoğlu listeleri neden açıklamayacağınızı söylediniz?

- Neden açıklayayım ki? Basın hangi açıklamamı doğru verdi ki? Ben Kürtlerin Türk olduğunu söylemiş miyim? Hayır. Bütün Alevileri mi suçlamışım? Hayır. Bazı Ermeniler Aleviliği seçti demişim, bazıları diyorum. Ama hepsi demişim gibi çarpıtılıyor.

Neden 'suçlama' tanımını kullandınız?

-Basın öyle kullandığı için, yoksa ben kökeni bir suç olarak görmüyorum, yalnızca saptıyorum. Bunları daha önce de söyleyen oldu. Mesela Hrant Dink de söylemişti; bazı Kürt aşiretleri Ermeni kökenlidir diye.

Ama o bir gazeteciydi, siz bilim adamısınız. Deniyor ki, bilimsel açıklama, ya tebliğ olarak yapılır, ya da yayın olarak. Açıklamanıza bilimsel nitelik kazandırmak için listeleri açıklamayı düşünmez misiniz?

- Hayır, düşünmüyorum. Belki bunu açıklayarak kendi halindeki insanları rahatsız edeceksiniz. Sonuç olarak bilimsel bir toplantıda konuştum.

Ama bu listeden söz ederek Pandora'nın kutusunu açmış olmadınız mı? Örneğin akıllara, acaba devlet yetkililerinin, örneğin Azınlıklar Tali Komitesi, ya da Devlet Personel Dairesi gibi kurumlar aracılığıyla, ellerinde böyle listelerle hangi kamu görevlilerinin terfi edip etmeyeceğine karar verdiği kuşkusu düşmez mi? Ya da bu listeden söz etmeniz, güncel siyasi gelişmeleri etkilemeye yönelik algılanmaz mı?

- Bana ne? Kim ne düşünürse düşünsün. Bana ne kimin Türk, kimin Kürt olduğundan? Devletin elinde böyle bir belgenin, listenin olup olmadığını da bilmiyorum. Bu özel bir çalışma. Elimde belgeler var diyorum. Amerika'da yapılmış araştırmalar, oradan toplanmış belgeler var. Oraya giden aileler, buradaki yakınları, adresler, yolcu listeleri var. Belgeyle yapılmış çalışmayı çarpıtıyorlar.

Kaç kişilik bir listeden söz ediyorsunuz? Listenize göre Ermeni kökenden gelip Müslüman olmuş kaç kişi var?

- Söyleyemem. Yüz bin kişilik diye yayın yapıldı. Ben basın toplantısında yüz bin kişilik liste var dedim mi? Toplantının video kaydını aldırdım. Alevi dernekleri dava açacakmış. Açarlarsa mahkemede bu kayıtları gösteririm, ne deyip demediğim ortaya çıkar. Ben Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı'nın bakiyesidir dedim, 'Kafanızı kuma gömmeyin' dedim, bana ırkçı dendi. Ben ırkçı değilim, ırkçılıkla ne ilgisi var? Herkesin kendi kimliğini öğrenme hakkı vardır.

O zaman niye açıklamıyorsunuz, herkes öğrensin?

Açıklamamak hakkım var.

Bu bilimsel yönteme uygun mu?

Evet. Bazı insanlar da kimliklerinin açıklanmamasını isteyebilir. Kişisel bilgidir. Atatürk ve Latife hanım belgeleri tartışmasını hatırlayın. Kara çarşafla kaçma filan tartışmalarını. Ben o zaman kişisel bilgilerin ayrı tutulup, öyle açıklanmasından yanaydım. Denmedik laf bırakılmadı.

Siz 14 yıldır TTK Başkanısınız. Şimdi istifanız isteniyor. Görevi bırakmayı düşünüyor musunuz?

- Niye bırakayım? Türk Tarih Kurumu Başkanı olmanın bana fazladan sorumluluk dışında getirdiği bir şey yok. Bana bilimsel olarak getirisi dışında, maddi olarak fazla bir getirisi yok, açıkladım, ayda 380 YTL. Kurumun 2001'den bu yana bir yasası yok, yasa çıkmadı. Bir Bilim Kurulu yok, tek başıma çalışıyorum. İnsani olarak bakıyorum meselelere. Aslında daha önce ayrılmayı düşünüyordum. Ama bu tartışmadan sonra düşünmüyorum.

Murat Yetkin / Radikal

HALAÇOĞLU'NUN LİSTESİ 1934'TEKİ 'GİZLİ' NÜFUS SAYIMINDAN MI ÇIKTI?

Türk Tarih Kurumu (TTK) Başkanı Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu'nun "Elimde Ermeni dönmelerinin listesi var" sözleri büyük tartışma yarattı. Bu iddiayı kanıtlayan resmi bir belge ortaya çıkartılmış değil. Buna rağmen TTK Başkanı hiçbir şekilde geri adım atmayarak ısrarla devletin "kapı kapı dolaşıp bu kişileri tek tek tespit ettiğini" savunuyor. Tartışmalar kamuoyunda ciddi bir kuşku yaratmadı değil. Hâlâ hükümetten de diğer resmi kurumlardan da Halaçoğlu'nun bahsettiği listeyi yalanlayan veya doğrulayan açıklama gelmemiş olması akıllardaki soru işaretlerini çoğaltıyor kuşkusuz.

'Nüfus istatistikleri tümüyle açıklanmalıydı'

Konuya dair Referans'a açıklama yapan Halaçoğlu, "Elinizde bulunduğunu söylediğiniz belgeler devlet arşivine mi ait" sorusuna net yanıt vermekten kaçındı. Ancak tezlerini kanıtlayabilecek bazı olguların geçmişte yapılmış nüfus sayım sonuçlarından da çıkartılabileceğini söyledi. Halaçoğlu'nun işaret ettiği şey, en son 1975 yılındaki nüfus sayımı kâğıtlarında yer alan "Hangi anadili konuşuyorsunuz?" sorusuna verilen yanıtlar. Bunların bir gösterge olabileceğini ileri sürüyor Halaçoğlu. "Peki bu sayım sonuçları tam olarak açıklandı mı" sorusuna ise yanıtı net: "Açıklanması gerekirdi." Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) belgelerine göre 1980 yılındaki sayıma kadar bu soru anketlerde yer almasına rağmen sonuçların 1975 yılından sonra hiç açıklanmamış olması dikkat çekici.

Türkiye ilk nüfus sayımını 1927 yılında yaşadı. "Anadili nedir" ve "Anadilinden başka hangi dili konuşmasını bilir?" soruları ise ilk kez 1935'teki sayım kâğıdına konuldu. Ve bu yıldan itibaren nüfus sayımının her 5 yılda bir düzenli olarak yapılacağı kanunla karara bağlandı. Ancak Türkiye düzenli nüfus istatistiklerine geçtiği 1935 yılında tuhaf bir sayıma daha tanık olmuştu. Resmi sayımın 1935 yılında yapılacağına ilişkin 2465 No'lu Umumi Nüfus Sayımı Hakkında Kanun'un 29 Mayıs 1934'te TBMM'de kabul edilmesinden bir ay sonra, 2576 No'lu Gizli Nüfusların Yazımı Hakkında Kanun adlı özel bir düzenleme de Meclis'ten geçerek 15 Temmuz günü yürürlüğe girdi. Böylece aynı yıl "umumi" ve "gizli" adıyla

çifte nüfus sayımı yapıldı. Nitekim “gizli” ibareli nüfus sayımı haziran 1935’e kadar devam ederken, “umumi” nüfus sayımı ekim 1935’te gerçekleştirildi.

Bilgi verene ödül, sayılmayana ceza

Meclis tutanaklarında yer alan ve 12 maddeden oluşan gizli nüfus sayımı kanunundaki bazı düzenlemeler şöyleydi: Her reis evindeki veya emri altındaki gizli nüfusu 1.5 ay içinde bildirecek (madde 1), muhtar ve belediyeler gizli nüfusları kaydederek kayıt defterlerini düzenleyecek ve ilgili makama gönderecek (madde 2), bilgiyi doğru vermeyenler 1-10 lira cezalandırılacak (madde 4), mükerrer nüfus yazımında ceza iki misli artırılacak (madde 5), idare heyetlerinin cezaları kati olup tahsil edilecek (madde 6), gizli nüfus yazılacak ve defterler buna göre tanzim edilecek (madde 7), kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren 3 ay içinde gizli nüfus hakkında bilgi veren mükafatlandırılacak (madde 8).

Başvekil İsmet İnönü imzasıyla 3 Temmuz 1934 günü TBMM Başkanlığı’na sunulan lahiyada kanun, “Nüfus kütüğüne kaydolmamış, ölmüş ya da kaybolduğu halde kütükten silinmemiş olanların belirlenmesi” gerekçelerine dayandırıldı. Oysa 1935 yılında yapılacak resmi genel sayım da zaten nüfusun tam olarak tespit edilmesi ve kayıt altına alınması amacını güdüyordu.

Sayım kanun çıkmadan 1 yıl önce başladı

Bunun yanında TBMM tutanaklarında dikkat çekici bir başka nokta daha var. İnönü’nün sunduğu lahiyadan iki gün sonra, 5 Temmuz günü, TBMM Başkanlığı’na sunulan Dahiliye Encümeni Mazbatası’na ekli listenin üzerinde yer alan tarihler ile kanunun resmen yürürlüğe girdiği tarih arasında fark bulunuyor. Mazbatada 1933 kasım ile 1934 mayıs döneminde kaydedilen yazılı ve gizli nüfus hakkında bilgilere yer verilmiş. Dolayısıyla “gizli” nüfusun tespitine ilişkin sayım yapılması için kanun 1934’te çıkartılmasına karşın, 1933’te de gizli sayım herhangi bir yasal dayanak olmaksızın yapılmış. Kanunun yürürlük süresi ise 1 Haziran 1935 tarihine kadar uzatılmış. Dolayısıyla 1933’ten başlayarak 1935’teki resmi nüfus sayımına kadar süren “gizli bir nüfus istatistiğinin” devlet arşivlerinde yer alması gerekiyor.

Prof. Dr. Halaçoğlu, elinde bulunduğunu savunduğu “dönmeler listesi”nin kaynağının 1933-35 yılları arasında yapılmış bu “gizli sayım”

olup olmadığına dair soruyu kesin bir dille reddetti. Hatta şimdiye kadar devletin arşivlerinden yararlandığını söylemesine rağmen, “Benim kaynaklarım başka. Yerli yabancı uzmanlar ile kişisel araştırmalarımdan oluşuyor” dedi. Ve “gizli sayımın” İsmet İnönü’nün lahiyasında söylenen gerekçelerden dolayı yapıldığını anlattı. Ancak resmi bir nüfus sayımı yapılacakken bir yılı kanunsuz biçimde olmak üzere neden iki yıl boyunca ayrı bir sayımın yapıldığı sorusunu ise “Konunun ayrıntılarını bilmiyorum” diyerek yanıtladı.

Bu tuhaf sayımın istatistiki sonuçları konusunda genel rakamlar dışında herhangi bir ayrıntı yok. Konuyu danıştığımız Toplumsal Tarih dergisi yazarları ile yakın tarih üzerine çalışan Mehmet Ali Kılıçbay, Rıfat Ballı, İsmail Beşikçi gibi tarihçiler ise çifte nüfus sayımı ve ona dair kanun hakkında bir bilgilerinin olmadığını ifade ettiler.

1935 SAYIMI

Dil	Konuşan sayısı
Türkçe	13.899.073
Abazaca	10.099
Acemce	2.053
Arnavutça	22.754
Boşnakça	24.613
Çerkezce	91.972
Ermenice	57.599
Gürcüce	57.325
Kıptice	7.855
Kürtçe	1.480.246
Lazca	63.253
Pomakça	32.661
Rumca	108.725
Tatarca	15.615
Yahudice	42.607
Diğer	241.000

Not: Sayım soru kağıdındaki bazı diller alınmıştır.

1945 SAYIMI

Dil	Konuşan sayısı
Türkçe	16.598.037
Abazaca	8602
Acemce	781
Arnavutça	14.165
Boşnakça	13.280
Çerkezce	66.691
Ermenice	56.179
Gürcüce	40.076
Kıptice	4463
Kürtçe	1.476.562
Lazca	46.987
Pomakça	13.033
Rumca	88.680
Tatarca	10.047
Yahudice	51.019
Diğer	301.572

1950 SAYIMI

Dil	Konuşan sayısı
Türkçe	18.254.188
Rumca	89.472
Ermenice	52.776
Musevice	35.780
Diğer	629.429
Ecnebi diller	28.817
Bilinmiyor	1488

Anadillere göre nüfus dağılımı artık yapılmıyor

Türkiye’de 1935 yılından itibaren nüfus sayımlarında kullanılan anketlerde etnik kökene dair bilgilerin yer aldığı sorulara da yer verilmeye başlandı. Özellikle dil konusunda ayrıntılı istatistikler tutuldu. Anadil, ikinci konuştuğu dil, başkaca bildiği diller, dile ve dine göre dağılımlar gibi istatistikler 1975’e kadar da tamamen açıklanıyordu. 1990 yılına kadar bu sorular sorulmasına rağmen, kamuoyuna açıklanmadı. 1990’dan itibaren de nüfus anketlerinden sorular çıkartıldı.

Bahadır Özgür /

Referans Gazetesi

ERMENİ LİSTESİ ABD ARŞİVİNDEN

Türk Tarih Kurumu (TTK) Başkanı Yusuf Halaçoğlu, çalışmalarının kaynağının ABD arşivleri olduğunu açıkladı. Türkiye'nin etnik yapısıyla ilgili çarpıcı açıklamalar yapan Halaçoğlu, "ABD arşivlerindeki çeşitli Ermeni raporlarında, aşiret adlarıyla birlikte hangi Ermeni aşiretinin hangi Kürt aşireti ismini aldığının kaydı var" dedi. "Tehdit alıyor musunuz" sorusuna yanıt vermeyen Halaçoğlu'nun ilginç cevapları şöyle:

Neden hedefteki isim oldunuz?

- 1989'da Almanların yaptığı bir çalışma var. Türkiye'deki etnik gruplarla ilgili liste vermişler. Kürt Aleviler, Zazalar, Kürt Sünniler... Sayfalarca, koskoca Atlas çıkardılar, 'Türkiye Cumhuriyeti'nde etnik guruplar' diye. Yazarı Peter Alford Andrews. Niye kimse buna sesini çıkarmıyor? Biz oturacağız aptal aptal onların yaptıklarına mı bakacağız? Sonra 'bilim adamlarımız çalışmıyor' diyorlar. Çalışırsanız ırkçı diyorlar!

Ermeniler meselesi rahatsızlık yarattı?

- Nesi bunun ırkçılık? Araştırmalarımız kaynaklara dayanıyor. 'Kendisini Kürt Alevi olarak göstermiş Ermeniler vardır' dedim. 'Ermeniler Kürt Alevidir' demedim. PKK'nın içinde de var dedim.

Öcalan mı?

- Ben kişilere göre ve bu zamana göre araştırma yapmıyorum. Beni ilgilendirmiyor. Amacım şu: Ermeni diasporası 1.5 milyon Ermeni'nin öldürüldüğünü iddia etti. Çıkıp, 'Nerede bu Ermeniler' diye bas bas bağırdılar. Biz, bu insanlar nereye gitti diye araştırmayacak mıyız? Benim yaptığım budur. Gittik Amerikan arşivlerine, Meclis, Dışişleri, misyoner arşivlerine, ABD'ye giren gemilerin listelerine kadar tek tek inceledik.

Hepsini tek tek incelediniz mi?

- 10 yıl. Elimiz bu kadar güçlü olmasa rasgele konuşur muyuz? Herkesle tartışırız diyebilir miyiz.

ABD izin verdi mi?

- O konulara girmeyelim. Çünkü biz araştırmayı yaptıktan sonra öğrendiler.

Kaç kişi tespit ettiniz?

- Tüm çalışmaların sonucu şudur: 1921'e göre, 1 milyon 300 bin Ermeni hayattadır. Ermenilerin iddiası fostur. 300 bin Ermeni kaybı var. Ama savaş ve hastalıktan ölenler dahil.

Peki yurt dışına çıkanlar?

- Tam sayı vereyim: 817 bin 873 Ermeni Türkiye'den göç etmiştir. 281 bin kişi Ermeni kimliği altında Türkiye'de yaşıyor. 150 bini İstanbul, 131 bini Anadolu'da. 95 bin Ermeni kadın ve çocuk, Müslüman olmuştur.

Kürt Aleviyiz diyenler?

- Rakam vermiyorum. Bunun dışında kalanlar, ABD arşivlerinde yer alan çeşitli Ermeni raporlarında, aşiret adlarıyla birlikte hangi Kürt aşiretinin adını aldıklarının kayıtları var.

Bu bilgiler kötüye kullanılır mı?

- Hayır efendim, kötüye kullanılacak hiçbir niteliği yok. Ben elimdekini yok ettim diyelim. Siz yabancı arşivlerdeki bu bilgileri nasıl yok edeceksiniz?

İSTERLERSE AÇIKLARLAR

Listeyi açıklar mısınız?

- Büyük çoğunluğu biliyor zaten. Benim açıklamam söz konusu değildir. Bazıları henüz tartışma kültürüne bile sahip değil. Ancak tartışamayan halk değil. Halk açık, kaldırıyor. Ben neden açıklayayım? Kişi kendi kimliğini isterse açıklar.

Peki bu bilgileri MİT'e verdiğiniz iddiaları?

- Yahu ben bunları niye MİT'e, Genelkurmay'a vereyim? Kimseyle alakamız yok bizim. Fantastik roman yazıyorlar. Gülüyorum artık ne yapayım. Bunları aşiretler sempozyumunda konuştum. Saptıranlar, özür dilemesin ama yanlışı düzeltsin.

Kürt aşiretleri kitabı ne zaman yayınlanacak?

- Meşgul edilmesem bitmişti. Kitabı yayınladığımda herkes bakabilir. Yabancı kaynaklarla, Osmanlı tapu tahrir defterlerine dayanıyor çalışma. Osmanlı devleti vergi için hazırlamış bunları. Herkesi kapsıyor.

Rıza Zelyut'un sözleri?

- Girmiyorum onlara. Benim konuşmalarım bilimsel çalışmalardır.

ERMENİ KALSALARDI DAHA İYİ OLURDU

Aleviler size sinirli?

- Sadece onlara değil Kürtlere de mesajım var. Önce konuşmamın doğrusunu okurlarsa, yanlış olmadığını anlayacaklar. Tam tersine, kendilerini kimin kullandığını, nasıl bir pozisyona düştüklerini anlayacaklar. Beni arayan Ermeni, Alevi vatandaşlarımız, "sağolun" dediler sonunda.

Yaşanan tedirginliğe hak vermek gerekmez mi?

- Benim konuşmalarımı düz olarak okurlarsa çarpıtıldığını görecekler. Bakın, mesela ben 'Maalesef Ermeni asıllıdır' diyorum ya, onu eleştiriyorlar. Evet maalesef, çünkü Ermeni olarak kalsalardı daha iyi olacaktı. Kendilerini gizlemeden yaşama imkanı varsa neden gizliyorlar?

"Kürtleri Avrupa mı araştırsın?"

- Türkiye'de büyük bir sıkıntı yaşanıyor. Alevi, Sünni, Kürt ve Ermeni meselesi. Bu insanlar birbirine düşürülmeye çalışılıyor. Bunu önlemenin tek yolu kafamızı kuma sokmamaktır. Ne olduğunu rahatlıkla konuşabilmektir. Mesela nedir Kürt realitesi? Avrupalılar mı araştırsın bunu?

Deniz Güçer / Akşam Gazetesi

BİZİMKİLER NEDEN RAHATSIZ OLDULAR

ANLAYAMADIM

TTK Başkanı Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu: "Elimde güncel bir liste yok, kimsenin soyunu, sopunu, kütüğünü araştırmadım. Ermeni diasporasına belgelerle cevap verdim, ayrıca çatışma unsuru olarak tutulmak istenen etnik unsurların birbirleriyle iç içe geçtiğine vurgu yaptım. Bu bölücülük değil, birleştiriciliktir."

Zor bir durum, konuşsa da problem, sussa da. Bir tercih zamanı; sonuç problemse, gerçekleri söyleyerek mi, susarak mı problem olmak istersiniz?

Ya da gerçeği saklayıp mı problem olmak, gerçeği söyleyip mi problem olmak?

Yoğun gündem arasında gündeme geldiniz, "Elimde dönmelerin listesi var" dediniz, ırkçı mısınız, bölücü müsünüz, ne yapmak istiyorsunuz?

- Kayseri'de düzenlenen "Türk Tarihinde Avşarlar" konulu sempozyumda bir sunum yaptım. Dedim ki, Osmanlı arşivlerine göre Türkiye'de 41297 aşiret tespit ettim, içlerinde 4455 adet Avşar aşireti vardı.

Bunlarda sorun yok, sorun Alevi, Kürt ve Ermenilerle ilgili sözlerinizden çıktı.

- Dadaloğlu Şenlikleri münasebetiyle düzenlenen sempozyumda dedim ki; Araştırmamızda bugün kendini Kürt olarak bilen bazı aşiretler aslında Türkmen olarak görünüyor… "Kürt yok, Kürtlerin hepsi Türkmen" demedim.

Medya öyle algıladı…

- Dinleyenler öyle algılamadı, gazetelere "Kürt yok" dediğim şeklinde yansıdı. Bir diğer konu da "Bazı Ermeni aşiretleri ve bazı Ermeniler kendilerini Kürt Alevi olarak gösterdiler" dediğim husustur. Bu da "Aleviler Ermeni dönmesi" dediğim şeklinde kasten çarpıtıldı.

DİASPORA BİZİ YIKMAK İSTİYOR

Bilimsel bir toplantı niye bu kadar saptırılsın ve bu kadar yanlış anlaşılsın ki?

- Büyük bir rahatsızlık var. Çünkü TTK Ermeni diasporasına, onların iddialarına karşı bir kale. Onlara belgelerle cevap verdiğimiz gibi diasporanın söylemini tekrar eden Türkiye'dekileri de susturduk… Şimdi bana vurmak isteyenler, vaktinde "Ermeni soykırımı vardır" diyenlerdir.

Ermeni kimliğini gizleme, kendini Kürt olarak göstermenin arkasında güvenlik kaygısı mı vardı?

- Evet. Tehcirden kurtulmak için kendisini Kürt ve Müslüman olarak göstermek isteyenler de vardı. Osmanlı “Müslüman olduk” diyenleri de nakletti, “Biz Kürtüz” diyen aşiretleri ise nakletmedi. İçlerinde Alevi gibi gösteren bir grup da vardı ve bunlar asıllarını unutmuş değillerdi.

Aleviler de bu sözlerinizden çok rahatsız oldular.

- Alevilerle ilgili kötü bir şey söylemedim. Neden rahatsız oldular, çünkü gazeteler, bütün Alevi Kürtlerin Ermeni olduğunu söylediğimi yazdı. Böyle bir şey söylemedim.

Ne zamandır bu konu üzerine çalışıyorsunuz?

- Yaklaşık on yıldır devam ediyor.

Etnik yapı olarak karşınıza nasıl bir fotoğraf çıktı?

- Ben etnik yapı, soy sop araştırmadım. Doktora tezim Osmanlı’nın iskan siyaseti ve aşiretlerin yerleştirilmesiydi. 1989 yılında Avrupa’da “Türkiye Cumhuriyetinde Etnik Gruplar” başlığında bir çalışma yapıldı ve yayınlandı. Kitapta köy köy listeler vardı. Ardından bir de atlas yayınladılar ve bu verileri de harita üzerinde gösterdiler. Bizim bunların doğru olup olmadığını araştırmamız gerekmez mi?

Tarihte kalmış bir konunun bugüne bakan yüzü mü araştırmanız, bu güne ne söylüyor?

- İnsanlar arasında ayrım yapmak ya da onları deşifre etmek gibi bir amacım yok. Bu çalışmayı şunun için yaptım: Biz Ermenilerle ilgili araştırmalarda geç kaldık. Ermeni diasporası soykırım diye bir iddia attı ortaya ve bütün parlamentolar birer birer kabul etmeye başladılar. Diyorlar ki 1915’de 1,5 milyon Ermeni öldü. Biz şimdi 1915’ten önceki Ermenileri araştırmak zorunda değil miyiz? 1915 tarihinden önceki nüfuslarını ortaya çıkarmamız gerekmez mi?

Diasporanın soykırım iddialarına karşı nasıl bir cevap çıkardınız?

- Rakamsal olarak şunu ortaya koyduk; 1 milyon 300 bin Ermeni yaşıyordu 1921’de. Ermeniler Anadolu’da yaşıyorlardı, nereye gittiler sorusu hep soruldu. Yabancı arşivler dahil birçok yerde Ermenilerin nereye gittiklerini araştırdım. Amerika’ya gidenlerin kayıtlarını buldum, Fransa’ya, Kafkasya’ya, Avusturya’ya, Brezilya’ya gidenler olmuş. Bu bilgileri topladım, Türkiye’de yaşayanları aldım. 1921’de Milletler Cemiyeti için yapılmış araştırmaları buldum. Orada 1921’de ne kadar Ermeni’nin yaşadığı belirlenmişti ve ayrıca Müslüman olmuş Ermenilerle ilgili

rakamlar da verilmişti. Bunlar kayıt altında alınmış rakamlardı, benim sözünü ettiklerim ise tam kayıt altına girmeyenlerdi. Ermeni Milli Delegasyonu Başkanı Thomas Mugerditchian, (Amerika'nın Diyarbakır konsolos yardımcısıydı) raporunda hangi ad altındaki Ermeni aşiretinin, hangi adla kendini Kürt aşireti olarak gösterdiğini yazmıştı. Ayrıca Prof. David Magie'nin "Osmanlı İmparatorluğu'nda Kürtler" araştırmasında da önemli bilgiler vardı.

KÜRTLER PKK İLE ÖZDEŞLEŞTİRİLMEK İSTENİYOR

Ermeni evlatlıklar, Kripto Hıristiyanlar üzerine çok konuşuldu. Hatta gizli Ermenilerin PKK'nın destekçisi olduğu söylendi.

- "Kendilerini Kürt Alevi gösteren bazı Ermeniler var, bu gibi kişiler PKK ve TİKKO'nun içinde de var. Dolayısıyla PKK ve TİKKO'yu sadece bir Kürt hareketi olarak görmemek lazım". Böyle söylediğim halde gazeteler : "Terör örgütü PKK ve TİKKO Ermeni kökenli kişilerden oluşuyor" şeklinde yazdı. Irkçılık, bölücülük yapmadım, aksine Kürt vatandaşlarımızın bunlarla birlikte olmadığını gösteren bir cümle söyledim.

Sağladığınız veriler DTP'ye karşı da kullanılacak bir argüman olarak yorumlandı, DTP'yi suçlamak ya da PKK ile "gönül ilişkisini" koparmaya teşvik etmek için…

- Hayır hiç alakası yok. Benim kastettiğim Türk-Kürt çatışması çıkarılmaya çalışılıyor. Kürt kardeşlerimiz PKK'yla özdeşleştirilmesin.

Öcalan'ın Ermeni olduğu iddia edilmişti. Bu belgelense Kürt hareketini nasıl etkiler?

- Birtakım aldatılmış, ona destek veren insanlarımız muhtemelen destek vermeyecektir.

Böyle bir bilgi belge var mı eliniz de?

- Olsaydı kamuoyuna açıklamazdım ama bilgi verirdim.

Önümüzdeki dönemde yürürlüğe konacak bir politikanın "meşruiyetini sağlama hazırlığı" içinde olduğunuz yorumları da yapıldı…

- Konuşmalarımı böyle yorumlayanlar fantastik bir roman yazıyorlar…

YABANCILAR ETNİK UNSURLARI KAŞIYORLAR

Türkiye'nin etnik yapısı üzerine yabancıların yoğun çalışmaları var.

- Bizden daha iyi çalışıyorlar diyebilirim. Bu konuda Türkiye'de çok araştırma yapılıyor.

Nedir bu ilginin sebepleri?

- Türkiye Cumhuriyeti'nde etnik grupların neden yayınlandığını, bunun bir harita üzerinde niçin detaylandırıldığını iyi değerlendirmek lazım. O çalışmalar, bilimsellikten uzak etnik tasniflerle Türkiye'de zihinleri bulandırıp kargaşa hedefliyor. Sevr'i uygulayamadılar. Türkiye hâlâ büyük ve dışardan yıkmaları mümkün değil. Yugoslavya'yı nasıl parçaladılar, Sovyetler nasıl çöktü, Irak ne hale geldi? Aynı oyun Türkiye'de de oynanıyor. İnsanları birbirine düşürmek çok zor değil. Hem dinî hem ırkî olarak düşürebilirsiniz. Ülkeler bunu kendi çıkarları için yapabilir, önemli olan bizim ne tedbir aldığımızdır. Kendi aramızda tartışmazsak sorunları çözemeyiz.

BÜYÜK TEPKİ İÇERİDEN GELİYOR

Bu "içten çökertme planı" devam ediyor mu?

- Kargaşa ortamına doğru sürüklüyor Türkiye'yi. Bu tezleri çürütmek, bu alanları dış kışkırtmalara kapatmak lazım. İlginç ki en sert tepki bize içeriden geliyor. Türk-Kürt çatışmasının sun'i bir çatışma olduğunu, birtakım güçlerin Alevi-Sünni çatışması da çıkarmaya çalıştığını, buna karşın birlik ve beraberlik içinde olmamız gerektiğini hep söyledim. Biz bir imparatorluk bakiyesiyiz. Çöküşle birlikte içe doğru bir nüfus akımı olmuş. Türkiye'nin yüzde kırkı buralardan gelen nüfustur. 1920'lerde 13,5 milyonduk. Gelenlerin büyük bölümü Türk'tür, ama içlerinde Boşnak, Arnavut, Dağıstanlı vardır, hatta Müslüman olan Gürcüler vardır. Müslüman oldukları ve bu toprakları benimsedikleri için gelmişler. Bunları mozaik olarak görmemek gerekir, siyasetçilerin de buna dikkat edip bunları vatandaş olarak görmeleri gerekir.

Devletin bu konuda oturmuş bir politikası var mı?

- Bu konuda çok fazla görüşmedim, ne yapmak istiyor devlet çok bilmiyorum.

14 yıldır görevdesiniz, devlet bu konularda sizden brifing istedi mi?

- Sadece Ermeni konusunda Bakanlar Kurulu'nda ve Meclis'te konuşma yaptım...

Çalışmalarınızda nüfus kütükleriyle oynandığına dair bir bilgiye ulaştınız mı?

- Onlara hiç girmedim. Beni ırkçılıkla suçlayanlar, kişilerin soyunu mu çıkarıyor diyorlar. Benim hedefim ne kadar Ermeni'nin ölmediğini ortaya çıkarmaktı.

Biz devletin ideolojik aygıtı değiliz

- Türk Tarih Kurumu devletin ideolojik aygıtı mı? Eğer öyle olsaydı bunları konuşmazdım. Ben bilim adına konuşuyorum, siyaset üstü bir insanım burada.

Hükümetten tepki geldi mi, istifanız istendi mi?

- Hayır herhangi bir tepki gelmedi, istifam da söz konusu değil. Bunun için benim gerçekten bilimselliğin dışına çıkmam gerekir ki, ben arşiv belgeleriyle konuşuyorum.

Türklerden oluşan bir Türkiye, yeni bir ulus hayali şeklinde algılandınız…

- Bu cümlelerden o sonuç hiç çıkar mı..

Siz devletin ideolojik beyninin içini mi deşifre ettiniz, tartışmamız gereken başka bir gerçeği mi ortaya koydunuz?

- Biricisini hiç kabul etmiyorum. Bilim adamları ulaştıkları her şeyi yayınlıyorlar, fakat bizde okuma alışkanlığı yok.

Çalışmayı ne zaman yayınlayacaksınız?

- Yıl sonuna kadar bitirmeyi planlıyorum. Söylediğiniz ikinci konuda haklısınız, herkesin bildiğini ama bir türlü dile getiremediklerini yüksek sesle söyleyemediklerini ben söyledim. Bunun söylenmesi, tartışılıp çözümlenmesi gerekiyordu. Başkası gelip çözmez bizim sorunumuzu. Türk aşiretlerinden Kürtleşenler var, Kürt aşiretlerinden Türkleşenler var… Kız alıp vermişiz, bin yıldır beraber yaşıyoruz ve iç içe girmiş durumdayız. Geldiğimiz noktada yok birbirimizden farkımız. Biz bin yıl birlikte yaşadık birbirimizi kestik mi, Türklerin Türkleri kestiği kadar yoktur böyle bir şey. İşte Atatürk'ün sözü; "Tarih ihtiyatsızlar için merhametsizdir". İhtiyat, konuşarak, araştırarak, bilerek sağlanır. Bu tartışmalarda gördüm ki biz henüz kendimizi tartışacak olgunlukta değiliz.

ELİMDE GÜNCEL BİR LİSTE YOK

Yanlış anlaşıldım, konuşmalarım çarpıtıldı deseniz de elimde dönmelerin listesi var dediğinizde, sokaktaki insanın kafası iyice karışıyor. İnsanlar "bildiğim Ermeni Ermeni değilmiş, Kürt Kürt değilmiş, Alevi Alevi değilmiş" demeye başlarsa…

- İşte onun için bulanıklıkları ortadan kaldıracak bir çözüm bulmak gerekmez mi?

Bir çözüm cümlesi söyleyin…

- İnsanların kimliğini öğrenme hakkına sahip olduğunu düşünüyorum. Ermeni Alevi'yse öyleyim desin, Hıristiyan'sa onu söylesin, niye gizlesin kendini. Bu eziyet değil mi insanlara?

Gerçek kimliklerini ortaya koyduklarında, birtakım imkanlardan, makamlardan, görevlerden düşmezler mi, mahrumiyet olmaz mı?

- O zaman açıklamasın kimliğini… Bakın ben elimdeki listeyi açıklama taraftarı hiç olmadım. Zaten yaptığım güncel bir araştırma değildi. 1921 öncesi Ermenilerle ilgili yaptığım araştırmada şu bölge şu kadar kişi dedim mi, aşiret adlarını bile vermedim. Niye açıklamıyorsun diyorlar. Niye açıklayayım ki, insanları niye rahatsız edeyim ki…

“Elimde dönmelerin listesi var” dediniz. Nedir bu listenin özelliği?

- “Yüz bin dönmenin listesi” dediler ki, ben hiç rakam vermedim.

Listedeki veriler sizi ürkütüyor mu?

- Hayır.

Listeyi yayınlasanız, yer yerinden oynayacak, kimin ne olduğu ortaya çıkacak gibi algılandı…

- Hayır hiç alakası yok, bunlar 1915’lere 1920’lere ait bilgiler.

Devlete sızmış bir azınlık olgusunun varlığına dair bir kaygı taşıyor musunuz?

- Hayır öyle bir araştırmam da, endişem de olmadı. O benim alanım değil, onu Türkiye’nin güvenlik stratejilerini çizenler yapar. Bu liste 1915’de tehcire gitmeyip orada kalan Ermenileri içeriyor.

Bugünü hiç mi ilgilendirmiyor?

- Ülkemin insanlarını niye huzursuz edeyim ki!

Listenin açıklanması ne gibi huzursuzluk oluşturur?

- Onun tahlilini yapma gereği duymuyorum. İnsanlar kendi kimliklerini açıklama gereği duyuyorlarsa açıklasınlar.

Devletin elinde bu tür başka çalışmalar, listeler var mı?

- Bilemem ben devletle birlikte çalışmıyorum.

Devlet etnik açıdan bakar mı kendi toplumuna?

- Bilemem ama demokratik bir sistemde yaşıyorsak bakmaması gerekir.

KİMSENİN SOYUNU ARAŞTIRMADIM

Yalçın Küçük’ün çalışmalarını nasıl buluyorsunuz?

- Ona girmeyeyim, ben soy-sop, kütük üzerine bir şey yapmıyorum.

Devletteki birçok insana dair de “dönme” iddiaları ortaya atılıyor…

- Ben Osmanlı tarihçisiyim, Osmanlı’da devşirmeler var. Bir Sokullu Mehmet Paşa’nın yaptığını hangi Türk yaptı. Önemli olan ne hissettiğinizdir, ne yaptığınızdır.

Bir insanın kökeninin Türkmen, Ermeni, Kürt ya da kripto olması önemli mi?

- Ben sadece kriptolara karşı çıkıyorum, onun dışında herkes kendi kimlikleriyle yaşasın, niye saklıyorlar ki.

Bugün kripto, yani gizli Hıristiyanlar, gizli Ermeniler yaygın mı?

- Çok fazla değil.

Mehmet Gündem / Yenişafak

‘KÜRDOLOJİ ENSTİTÜSÜ KURMAMIZ LAZIM’

Düşünce dünyanızı kimler mayaladı?

- Düşünce dünyamı etkileyen dedemdir. Okumayı çok seven bir insandı. Yazları Toroslarda yaylaya çıkardık. Dedem bize hikayeler anlatırdı. Sonradan öğrendim ki o hikayelerin hepsi Taberi tarihindenmiş. Biliyorsunuz Taberi tarihi on ciltlik bir İslam tarihidir. İçindeki hikayeleri arkası yarın gibi anlatırdı. Radyo, televizyon, elektrik yoktu o zaman. Yaylada oda haymesi dediğimiz çardakta bütün erkekler toplanır, sohbetler edilirdi. Yani geçmiş ile ilgili çok şeyler işittim çocukken. Tarihi belki o yüzden sevmişimdir.

Hangi yazarlardan etkilendiniz büyürken?

- Çok kitap okudum. Kafka’yı da, Balzac’ı da, Stendhal’i de okudum. Nilah Atsız’ı da Sepetçioğlu’nu da, Ahmet Arvasi’yi de okudum. Benim öyle birilerinin fikrine yönelik bağım yoktur. Okuduklarımdan kendime bir sentez çıkarmışımdır. “Kıramayacağın zinciri hiç olmazsa kemir” sözü hayat düsturum olmuştur. Hiç yılgınlık göstermem. Sonuna kadar direnirim. Ben aslında makine mühendisi olmak istemiştim. Bir icatta bulunup insanlığın hizmetine vermeyi düşünüyordum.

Şu anki işinizde de icatta bulunduğunuzu düşünüyor musunuz?

- Kesinlikle düşünüyorum. Yepyeni şeyler ortaya koyuyorsunuz. Hiç bilinmeyen şeyleri tozlu raflardan, depolardan çıkarıyor, insanlığa sunuyorsunuz. Bu da toplum mühendisliği. İnsanları birilerinin sürekli tahakkümünde bulunmasından kurtarmak istiyorum. İnsanlar kullanılıyorlar çeşitli yerlerde. Doğrular öğretilmeden başka şeylere yönlendiriliyorlar. Siz doğruları ortaya koymak zorundasınız.

Toplum mühendisliği yaptığınız için belki de bazı tarih vakfı üyeleri istifaya davet ediyorlar sizi.

- Aslında bu açıklamayla bilim adamlığı sıfatını yitiriyorlar. Eğer benim konuştuklarımla gazetede yazanlar arasındaki farkı anlamaya çalışsalardı belki bilim adamı olabilirlerdi. Onların birçoğu zaten tarihçi değil. O mektubu yazanlar arasında hiç Osmanlı arşivlerine gitmemiş insanlar var. Zaten bunlar Ermeni soykırımının olduğunu söyleyen insanlar. Dolayısıyla bu söyledikleri şey de gayet tabiidir. İnternet sitemizde hem konuşma metnimin deşifresi var hem de videosu. Onları muhtemelen görmüşlerdir. Ama hâlâ benim bütün Kürtlerin Türk, bütün Alevi Kürtlerinin Ermeni

olduğunu söylediğimi iddia etmelerinden amaçlarının ideolojik olduğu anlaşılıyor. Bunlar zamanında Bilgi Üniversitesi'nde ve diğer yerlerde bizlerle konuşmaya cesaret edemiyorlardı. Bugün istiyorlarsa gelsinler istedikleri televizyonda bu konuları konuşabilirim onlarla. Keşke Türkiye'de bir **Kürdoloji Enstitüsü** kurulsa burada araştırma yapsak, bölücülere bizi birbirimize düşürenlere karşı ciddi araştırmalarla birleşik hale gelsek. Benim yasam çıkmış olsaydı ben Kürdoloji masası kuracaktım.

Bu görüşünüzü devletin üst kademesiyle paylaştınız mı?

- 1988'de MGK'ya böyle bir teklifte bulunmuştum. Bir Kürdoloji enstitüsü ile Ermeni araştırmaları Enstitüsü kuralım demiştim. Bu konuda bir çalışma da başlatılmıştı. Teoman Koman, MGK Genel Sekreterliği Toplumla İlişkiler Başkanı idi o zaman. Bir ay sonra MİT müsteşarlığına geçti. Ve bu iş kaldı.

Teklif sizden geldi ve Koman da hadi bakalım kur mu dedi?

- Ben Ermeni meselesi ile ilgili olarak oraya davet edilmiştim. O konuları konuşurken bir Kürdoloji enstitüsü de kurup bu mevzuları araştırırsak çok iyi olur dedim. Koman Paşa toplantıda yoktu ama hemen bitiminde beni makamına davet ederek çalışmalara başlamamı istedi.

Çok ilginç… O yıllar Kürt realitesi tanınmamış, kart kurt sesleri söylemiyle geçiştiriliyor mesele. Bir yandan da Kürdoloji enstitüsü kurulmasına teşebbüs ediliyordu ha!

- Herkes kart kurt diyordu ama yani bu işin kart kurtla çözülemeyeceğini herkes biliyordu. Ben araştırmalarımda Kürt kelimesini kullanıyordum o zaman bile ki Kürt kelimesi tabuydu. Ben o toplantıda bunu dile getirdiğimde herkes suratıma çok kötü şekilde baktı.

Teoman Koman'a daha sonra sormadınız mı niye kaldı bu iş diye?

- Bazı şeylerin devamlılığı maalesef kişilere bağlıdır bizde. Ben daha sonra cumhurbaşkanımıza da bir dosya verdim, başbakanlara da verdim. Kanun çıksın, böyle masalar kuralım, uzmanlar yetiştirelim dedim. Herkes destek verdiğini söylüyor fakat 7 yıldır kanun çıkmıyor.

Kürdoloji enstitüsü bir üniversitenin bünyesinde olamaz mıydı?

- Olabilirdi. 80 üniversitemiz var. Niye kurmuyorlar? Ben herkesi yönlendirecek insan değilim ki.

MGK'ya neden tekrar götürmediniz bunu?

- MGK'ya götürsen ne yazar ki? Bunun kararı siyasi iradeden çıkacak. YÖK'ten çıkacak. Geçen hükümet döneminde Sayın Başbakan'la kaç kez görüştüm, kaç defa talimat verdi. Bir an önce hocanın kanununu çıkarın

dedi. Ama Türkiye gündeminde başka öncelikler olduğu için çıkmadı. İnşallah bu dönemde çıkarsa Kafkasya, Karadeniz, Balkan, Ortadoğu, İran, Asya masaları kurulacak. Buralarda uzmanlar istihdam edilecek ve bilimsel araştırmalar yapılacak. Ve bunun dışında değişik üniversitelerle enstitülerle ortak projeler yürütülecek.

Diyelim Kürt masasını kurdunuz... DTP'lileri çağırıp katkıda bulunun der misiniz?

- Siyasetçilerle iletişim kurmak benim işim değil. Bütün partilerle görüşmem lazım o zaman. Kararı siyasi irade verir. Ama ben onların güdümünde çalışmam.

Türkiye'deki Kürt nüfusu ilgilenir mi bu masayla, yoksa kuşkuyla mı bakar?

- Kuşkuyla bakılmaması için siyasi konsensüs gerekiyor. Bilim adamlarını önyargılı olarak suçlamasın kimse. Benim Kürt ve Alevi vatandaşlarımız için en küçük aşağılayıcı bir sözüm yok. Önyargıyla bakıldığı için gördünüz nasıl büyük tartışmalar oldu. Eğer ben bu masayı kuracak olursam, diyecekler ki bu milliyetçi, ırkçı adam Kürtleri Türkleştirmek için bir masa kurdu. DPT'lilerin yerinde olsam, gelir benimle konuşurdum.

Neden davet etmiyorsunuz?

- Ben niye davet edeyim? Ben bilim adamıyım. Ben siyasetçilerin ayağına gitmem. Siyasetçiler gelip bana sormak zorunda. Türkiye'de birçok Kürt kökenli olan bilim adamı var. Gelip bizimle çalışabilirler isterlerse.

Kürt masasının araştırma konuları neler olur?

- Arkeolojik ve sosyal antropolojik araştırmalar olur, dil ve kültür araştırmaları yapılabilir. Etnografik araştırma yapılabilir. Yani hem sahada hem arşivde çalışılabilir.

Sizin bütün Türk devletlerinin bir birlik halinde toplanması ülkünüz var.

- Avrupa'da 30 Yıl harpleri, 100 Yıl harpleri, Birinci Dünya, İkinci Dünya savaşları oldu mu? Bunlar birbirlerini tamamen kırdılar mı? Kırdılar. Katolik, Ortodoks, Protestan, Lutherizm. Bunlar birbirini ayrı bir din olarak görüyor mu? Görüyor. Nasıl birleştiler?

Tarihçiler mi birleştirdi onları?

- Hayır. Tespitte bulunuyorum. Birleştirecek ben değilim, siyasetçilerdir. Niye Avrupa tek bir kimlik kazandırmaya çalışıyor kendisine?

Türk devletleri birleşsin demek sizin işiniz mi?

- Niye korkuyorsunuz bilim adamının böyle konuşmasından? Yaptığınız araştırmalar okunmuyorsa ne yapacaksınız? Sizler her şeyi söyleyeceksiniz. Ama bilim adamları söyleyemeyecek öyle mi?

Bu politik söylemle araştırmalarınızın amacı ve güvenirliliği sorgulanır hale gelmiyor mu?

- Hayır. Politika değil bunlar gerçekler. Bir bilim adamı toplumuyla bütünleşebilmeli. Yönetimle bilgilerini paylaşabilmeli. Neden karşı çıkıyorsunuz buna? Türk birliğinin kurulmasını istemediğiniz için mi?

Eğer düşmanlığa karşı bir mücadele gerekiyorsa Türk birliği yerine adil olmak diye, demokratik olmak diye, farklılıklara saygılı olmak diye bir ölçü koymaya ne dersiniz?

- Tabii ki sizin düşünceniz, saygı gösteriyorum. Türk kelimesi gelince herkes bir hassasiyet içine giriyor. Bu toplum bu konuyu bilmiyorsa kim açıklayacak? Bilim adamıyım ben. İstersem Türk birliğine gidilmesini de önerebilirim.

Burası bir devlet kurumu olduğu için mi bu kadar rahatsınız?

- Devlet memuru değilim. Kimseden emir almıyorum. Dokuz hükümet değişti. Hiçbir Allah'ın kulu bana en küçük bir baskı yapmadı. Hiçbir zaman benim çalışmamı yönlendirmediler.

Bir de Türk milleti kendi özüne dönmeli diyorsunuz. Özün ne olduğuna kim karar verecek?

- Millet karar verecek. Japonya'ya gittiğinizde hiçbir tabelada Japonca'nın dışında bir tabela gördünüz mü? Fransa'da Fransızca'nın dışında bir tabela? Öze dönmek dilinize, kültürünüze dönmektir. Bizim bir aile yapımız vardır. Dünyanın en modern aile yapısıdır. Çünkü sevgi üzerine dayanır.

Acaba? Yoksa şiddet üzerine mi dayanır?

- Niye hep kötüleri dikkate alıyorsunuz? Bir bebek doğduğu zaman bilirsiniz nasıl sevinilir. Hep komşular, tanıdık tanımadık gelip bebeği kutlarlar. Akrabamız bile olmasa bir misafir geldiğinde o çocuk kucağa oturur. Sokağa çıktığınızda başını okşar ah canım benim derler. O çocuk herkese sevgi ile bakmak üzere büyür.

Ondan sonra da efendim gider Hrant Dink'i öldürür!

- Her toplumda birtakım yanlış şeyler çıkabilir. Bu ille aile yapımızdan kaynaklanmaz. Daha sonraki tarihlerde annesi babası ayrılmıştır, çocuklar farklı psikolojik şeylere girebilirler. Çevreden etkiler olabilir vs. Avrupa'da

bir dokunun bakayım çocuğun kafasına şöyle bir sokakta. Tacizden mahkemeye çıkıyor musunuz çıkmıyor musunuz?

Bizde de öğretmenden aileye kadar herkes çocuğu ezmez mi, söz daima büyüğün değil midir, bireyselleşmeye izin verir mi yapımız?

- O sonradan öyle oldu. Eski Türklerde böyle değildi. Ben tarihçiyim siz sadece kendi hayatınızla ölçüyorsunuz bunu. Bin yıl öncesini ölçüyorum ben. Yapmayın.

Hangi tarihi özümüzü kabul edeceğiz? Dokuz yüz yıl öncesini mi? Bin dokuz yüz yıl öncesini mi?

- Öz birikimdir. Kitaplarda yazmaz. Hissedilir ve yaşanır. Köye gidin. Tanrı misafiri olarak sizi kabul eder. Karnınızı doyurur, yatırır. Bu kötü bir şey mi? Bizim özümüzde çocuk ön planda tutulur. Şu anda yaşadığımız olumsuz örnekler özümüz değil. İran, Hindistan, Arap kültürünün içimize girdiği şekildir bugün. Onlardan aldıklarımızla kendi özümüzü kaybettik.

Kültürlerin etkileşiminden doğal ne olabilir? Sizin istediğiniz öze dönmek bir ütopya olmuyor mu?

- Hayır. Niye Göktürk paralarında hatunla hükümdarın resmi vardır? Dünyanın hiçbir yerinde göremezsiniz bunu. Bizim özümüz budur. Bunu beğenmeyebilirsiniz. Beni çok hayalperest bulabilirsiniz. Ama öyle değil. Bakın soykırım nasıl kabul edildi çeşitli ülkelerde. Hayal değil miydi baştan? Ne oldu sonra? O bakımdan kültür yaşadıklarınızdır. Öğretirseniz yaşarsınız. Ben araştırma ile bir şeyler ortaya koyuyorum ve diyorum ki öze dönmelidir.

DÖNMELERİ POTANSİYEL TEHLİKE GÖRMEK YANLIŞ

Konuşmanızın bant çözümünde canımı sıkan bir kelime var. “Kürt Alevi olarak bilinen birçok insan da maalesef Ermeni dönmeleridir” diyorsunuz. Bu maalesefin anlamı ne?

- Maalesefi keşke bu durum meydana gelmemiş olsaydı yani döndüklerini saklamak zorunda kalmasalardı anlamında söyledim. Konuşmamın başından sonuna kadar okuduğunuzda o kelimenin bu anlamda söylendiğini anlarsınız. Sadece o cümleyi okursanız o kelimeyi farklı anlayabilirsiniz. Yani birçok Müslüman olmuş Ermeni var. Bunlar kayıtlıdır. Müslüman olarak kabul edilmiştir ve toplum içerisine girmiştir. Ama bunlar girememiştir. Onun için maalesef.

Bu toplumda dönmelerin hep eski kimliklerine uygun davranacakları, potansiyel tehlike olduklarını düşünenler var. Sizdeki algı da bu mu?

- Kesinlikle değil. Kozan’da çok yakın tanıdığım Ermeni’den dönme bir kişi vardı. Gavuroğlu da derlerdi ona. Adamcağız hiç hoşlanmazdı bundan. Fakat beni çok severdi. Ben de onu çok severdim. Bizim evde yaşadı, bizimkiler baktı ona ihtiyarlığı döneminde. Sonra ben gideceğim dedi ve sonra vefat etti. Müslüman’dı bu adam. Kimse hor görmezdi. Herkes severdi. Ben onunla beraber yaşadım. Niye hor göreyim onu? Benim nazarımda Hıristiyan olması da bir şey ifade etmez. Kendi inancıdır. Kimin ne kadar iman sahibi olduğunun tek takdirini yapacak olan Allah’tır. Kişiler takdirde bulunuyorlarsa şirk koşuyorlardır.

Nuriye Akman / Zaman

TÜRKİYE'Yİ BÖLMEYE ÇALIŞTILAR

Prof. Dr. Halaçoğlu 8 cilt halinde yayımlanması plânlanan, Anadolu Aşiretleri çalışmasını anlattı: "Aşiretlerle ilgili çalışmamızın asıl nedeni, 1989'da çıkan Tübingen Atlas. Bir de "Türkiye Cumhuriyeti'nde Etnik Gruplar" adında Wiesbaden'de bir eser basıldı. Türkiye'de yaşayan insanları öylesine bir ayrıma tabi tutmuşlardı ki, Türkler, Yörükler, Türkmenler, Karapapaklar, Uygurlar, Avşarlar v.s. adı altında değişik etnisitelere bölmüşlerdi. Bir de bunları ayrıca dini etnisitelere bölmüşlerdi. Yörük Sünni, Yörük Alevi, Yörük Şii gibi... Türkmen'i de aynı şekilde... Farklı milletten olmayan insanlar nasıl etnisitelere bölünebilir? Bu kasıtlıydı, Türkiye'yi bölmeye, karıştırmaya çalıştılar.

Avrupalı yapınca başka...

Maalesef Avrupa yaparsa, hep bilimsel çalışma yapılıyor zannediliyor. Ama olmadığını bu kitaplar gösteriyor. Biz de dedik ki, bu konuyu ciddi şekilde araştıralım. Bunu özellikle ben yürüttüm. Çünkü doktora tezim; 'Osmanlı İmparatorluğu'nun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi'ydi. 18. yüzyılda aşiretler yerleştirilmeye başlanıyor. 'Yerleştirilmeye başlanmadan önce, göçebe haldeyken öncelikli olarak Anadolu'daki demografik yapıyı tespit edelim. Bunun için Türklerin Anadolu'ya girişinden önceki demografik yapıyı bilelim dedik. Bununla da ilgili ayrıca çalışma yapıldı, kitap çıktı.

İkinci olarak, "yerleşik halktan önce göçebe halkın kimliğini ortaya çıkartalım" dedik. Bununla ilgili yapacağımız çalışmada en temel kaynağımız Osmanlı Devleti'nin her fethettiği yerde yapmış olduğu ve sonra ortalama 5 yılda bir tekrarladığı tahrir defterlerindeki bilgiler... Bu defterlerde ne yazar? Yerleşik halk yazar, göçebe halk yazar. Mahalleler, şehirler, köyler, müslim, gayrimüslim yazar... Çok yaşlılar muaf tutulmak üzere, dul kadınlara varıncaya kadar, bekar, evli nüfus, sahip oldukları topraklar ve büyüklükleri, oradaki vakıf, medreseler, tımar varsa tımar gelirleri, sahip olunan tavuk veya ördekten tutun koyun ve büyükbaş hayvanlara kadar bilgiler, vergiden muaf tutulmak için kaydedilen özürlüler... Akıl almayacak kadar geniş bilgileri ihtiva eder ve vergi için hazırlanmıştır. Herhangi bir kimlik sebebiyle hazırlanmamıştır."

Halaçoğlu Kim?

Tarihçi olmamın verdiği avantajla Halaçoğlu soyadını araştırdım. 1100’lerde var Halaç. Bunlar hangi boydandır onları çıkardım. Hindistan’da Müslümanlığın yayılmasını sağlayan insan Alaaddin Muhammed Halaci var. Gazneli devletinin kurucuları arasında benim ahfadım yer alıyor. İran’da Afşariler kuruldu, zaten onlar kurdular. İran’da hâlâ Halacistan var. Türkmenistan’da Halaç nahiyesi var. Türkiye’de 70 yerde Halaç aşireti var. Ben şimdi bunu biliyorum diye ayrıcalıklı mıyım? Bölücülük mü yapıyorum? Hepimiz bilsek farklı mı olacak zannediyorsunuz? İnanın ki maya gibi birbirini tutacak. Bilmek kadar güzel birşey var mıdır? İngilizler 7 göbek gerisini bilirler. Böyle bir araştırma insanların moralini yükseltir.

Vatan Gazetesi

‘NEO-İTTİHATÇI’ SUÇLAMASI HAKSIZLIK

Sayın Fuat Dündar’ın 5 ve 7 Eylül 2007 tarihli Radikal Gazetesi’nde yukarıdaki başlık altında şahsımı hedef alan ve tamamen bilimsellikten uzak, yanlış bilgiler içeren yazısına karşı aşağıda maddeler halinde cevabımı bilgilerinize sunuyorum. Radikal okuyucularının doğru bilgilenmelerini sağlamak ve Sayın Dündar’ın yazılarındaki iddiaların ve verdikleri bilgilerin, benim çalışmalarımla hiçbir bağlantısının bulunmadığını ve asıl yazı sahibinin tarihi bilgilerden ne kadar yoksun olduğunu görmeleri önem taşımaktadır.

Doğrudan şahsımı hedef alan, şahsımı ırkçı (!) olarak nitelendiren yazılarına karşı cevabımın yayınlanmasını istirham ederim.

1- Her şeyden önce Türk Tarih Kurumu, içlerinde Kürt asıllı vatandaşlarımızın da bulunduğu kimselerin verdikleri vergilerle çalışmalar yapan bir kuruluş değildir. TTK Cumhuriyetimizin kurucusu Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk’ün İş Bankasındaki hisselerinin gelirleri, kitap satışları ve matbaasından gelen gelirlerle çalışmalarını sürdüren özerk bütçeli bir kurumdur. Memurların ve tüm çalışanların maaşı ile her türlü yayın ve cari giderleri de bu bütçeden karşılanmakta ve devletten hiçbir ödenek almamaktadır. Daha net söyleyecek olursak TTK devletin finanse ettiği bir kurum değildir.

2- Yapılan çalışmalar tamamen objektif kriterlere göre olup, hiçbir zaman Kürtlerin Türklüğü gibi bir iddia ile yola çıkılarak araştırma yapılmamaktadır. Yaptığımız çalışmalarda Kürtleşmiş Türk aşiretlerinden bahsedilmiştir. Konuşmamın deşifre edilmiş metnine bakılacak olursa (ttk.org.tr), iddia edildiği gibi bütün Kürtlerin Türk olduklarından bahsedilmediği görülebilir.

3- Türk aşiretlerinin nerelere hangi sebeple iskan edildiklerine dair hem rahmetli Cengiz Orhonlu’nun (Osmanlı İmparatorluğu’nda Aşiretleri İskân Teşebbüsü, İstanbul 1963), hem de bendenizin kitabı (XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi, Ankara 1997, 3.baskı) bulunmaktadır. Osmanlı arşivlerindeki araştırmalarımıza göre, o zamana kadar göçebe hayat tarzında olan Türkmen aşiretlerinin yerleştirilmesi Güney bölgesine 17. Yüzyılın sonlarından başlamaktadır ve 19. Yüzyılın ortalarına kadar sürmektedir. Anadolu’ya Türklerin gelişiyle beraber Doğu ve Güney-doğu Anadolu’da

başta Zengiler, Dulkadırlılar ve Artukoğulları olmak üzere kurulan Türk beylikleri herkesin malumudur. Bunlarla ilgili olarak Osmanlı Arşivleri ile Fars ve Arap kaynaklarında çok fazla bilgi bulmak mümkündür.

4- Diğer taraftan Sayın Dündar'ın çok önemli bir yanılgısını söylemem gerekmektedir. Sayın Dündar Diyarbakır ve Elazığ yörelerinin Yıldırım Bayezid zamanında iskan edildiğini söylüyor ki bu büyük bir hatadır. Zira bu bölgeler Onun söylediğinden 100 sene sonra, yani Yavuz Sultan Selim devrinde Osmanlı topraklarına katılmıştır. Dolayısıyla bölgeye ait tahrirler Yıldırım değil Yavuz döneminden itibaren başlamaktadır. Yani 1517 yılından itibaren. Sayın Dündar'ın ikinci önemli hatası ise, tahrir defterlerinde sadece vergi veren nüfusun kaydedilmiş olduğunu iddia etmesidir. Halbuki bu defterler üzerinde çalışan herkes bilir ki, vergi vermeyen devlet görevlileri (imam, hatip, muhassıl), âmâ, dul, çok yaşlı kimseler, özürlü insanlar , yerleşik ve yerleşik olmayanlar, tümüyle bu defterlerde kaydedilmişlerdir. Bu sebeple Sayın Dündar beni eleştirirken bilmediği konulara girmiştir ve bu defterler üzerinde hiçbir çalışma yapmadığını ortaya koymuştur. Nitekim kendisi Osmanlı Arşivlerinde sadece İttihat Terakki dönemini ve 19. yüzyılı araştırmıştır. Bu nedenle de bu defterlerde ne gibi kayıtların mevcut olduğunu bilmemesi doğaldır. Zira bu defterlerde, yukarıdakilerden ayrı olarak o beldede üretilen zirai mahsul, ne kadar hayvanları-koyunları bulunduğu ve bunlardan ne miktarda vergi alındığı, her bir aşirette her çadırın kaç koyunu bulunduğuna kadar pek çok şey kayıtlıdır. Dolayısıyla bu defterlerden bütün göçer veya yerleşik guruplar çıkarılabilmektedir. Tabii bunun için de yüzlerce defteri incelemeniz gerekmektedir. Nitekim aşiret çalışmalarımızda, her aşiretle ilgili bilginin hangi defterden ve hangi sahifesinden alındığı da kayıtlı olacaktır.

5- Bu defterlerde göçebe unsurlar ve tabii olarak Kürt veya çoğunlukla Ekrad adı altında cemaatler de kaydedilmiştir. Bunu anlayabilmek için tahrir defterleri üzerinde ihtisas derecesinde bilgi sahibi olmak ve araştırma yapmak gereklidir. Tabii Osmanlıca olmasına karşılık siyakat yazısını da okumak şarttır. Bu konuda benim araştırmalarıma bakılacak olursa bu yazıyı okuyup okuyamadığım anlaşılır. Mesela 200 numaralı Diyarbakır Tahrir Defterine bakacak olurlarsa bu söylediklerimi görme imkanı bulabilirler.

6- Evet Ekrad (Kürdler) veya Etrak (Türkler) kelimeleri her zaman için etnik bir anlam taşımaz. Nitekim Osmanlılar her iki kelimeyi etnik anlam

dışında kullanmıştır. Bu konuda TTK Belleten Dergisi'nin 227. Sayısında Türkçe ve İngilizce olarak yayımlamış olduğum "Osmanlı Belgelerine Göre Türk-Etrâk, Kürd-Ekrad Kelimeleri Üzerine Bir Değerlendirme" adlı makalemi okumaları yeterlidir (s. 139-154, 24 belge). Anladığım kadarıyla Sayın Dündar bu makalemi de görmemiştir. Şurasını belirtelim ki, Kanuni döneminden itibaren Osmanlı cemaat sistemi büyük değişiklik göstermiş, küçük guruplara ayrılan aşiretlerin başına bey olarak kethüdalar atanmış ve cemaatler onların adıyla anılır olmuştur. Bu nedenle çalışmamız 16. yüzyıldan başlamıştır. Böylece incelenen tahrir defterinin bilgisayara aktarılmasıyla aynı adı taşıyan veya aynı yaylak-kışlakta bulunan cemaatler, istenildiği ölçüde bir araya getirilebilmiş ve yine birbiriyle karşılaştırma imkanı ortaya çıkmıştır. Burada esas olan şey, bütün Anadolu'daki tahrir kayıtlarının eksiksiz incelemesidir ve bu yapılmıştır. Bu nedenle de çalışmalarımız 12 yıldır devam etmektedir.

7- Kayıtlarda "Ekrad-ı Türkman" ve "Türkman Ekradı" tabirleri geçmektedir. Buna dayanarak Türkmenlerin Kürtlüğü veya Kürtlerin Türkmenliği üzerinde herhangi bir sonuca varmak mümkün değildir. Bu yukarıda adı geçen makalemizde de ifade edilmiştir. Bu bakımdan konu daha farklı yöntemlerle araştırılmaktadır ve ulaştığımız sonuçlar bilimselliğin dışında değildir.

8- Sanırım yazar benim Osmanlıca bilgimi ölçmek istemektedir ki, "Köçer" veya "göçer" gibi kelimeleri okuyup okuyamadığımı, kürtçe bilmediğimi var sayarak bu gibi kelimeleri yanlış okuduğumu anlatmaya çalışmıştır. Çoğu kişi bilir ki Osmanlıca bilenler belli ölçüde Arapça ve Farsça da bilmek durumundadır. "kaf" "vav", "çim" ve "rı" harfleriyle yazılan bir Osmanlıca kelime "Koçer" okunabildiği gibi "kuçer" olarak da okunur. Şayet kelime "gef" harfiyle yazılmışsa o zaman "göçer" okunur. Aynı şekilde "kürd", "kef", "rı" ve "dal" harfleriyle yazılır. Bazı zaman "kef", "vav", "rı" ve "dal" harfleriyle de yazılır. Dolayısıyla bunları bilmiyorsanız zaten Osmanlıca bildiğinizi söyleyemezsiniz. Özellikle bu harfler, hele hele siyakat yazılarda kesinlikle özel yazılış biçimiyle kaydedilmez. Zaten siyakat yazıları noktasız olmasının yanısıra imla ve yazım kurallarına da uyulmadan yazılan özel bir yazıdır. Ayrıca bir de "kef" ve "gef" harfleri vardır ki, aynı biçimde yazılmasına rağmen kişinin cümlenin gelişine göre bunu okuması gerekir. 19. yüzyıl belgelerinin bazılarında "gef" özel şekilde belirtilerek yazılmasına rağmen doğru şekilde okunması, ancak okuyan kimsenin yeteneğine kalmıştır. Mesela "Geyik"

kelimesi “gef” ile yazılır ama bunu bilen kimseler “keyik” şeklinde okumaz. Kaldı ki, ilmi çalışmalarda Osmanlıcanın zorluğundan kaynaklanan isimlerin ve yer adlarının okunmasında şüpheye düşüldüğü vakit, kelimelerin yanına soru işareti konur. Bu usüldendir ve bilimsel çalışmaların tabii bir kuralıdır.

9- Tehcirden dönenlerin tehcire gidenlerden fazla çıktığı iddiasına gelince: Hiçbir yazımda ve beyanımda olmamasına rağmen Sayın Dündar tehcirden dönenleri fazla çıkardığımı söylemektedir ve tabii bu tamamiyle hayal mahsulüdür. Sanırım Sayın Dündar Ermenilerle ilgili yazdığım üç kitabı ve yazdıklarımı okumak yerine, sadece bazı gazete haberlerinden aldığı bilgileri kullandığı için bu hataya düşmektedir. Bir yazarın bunlara çok dikkat etmesi gerekir; aksi takdirde kendisini gülüç duruma düşmesi kaçınılmazdır.

10- Her bir aşiretin 27 çadır olduğu gibi bir sözüm olmamasına rağmen Sayın Dündar sanırım ortalama alarak böyle bir hesaplama yapmaktadır. Halbuki her bir cemaat/aşiret farklı çadıra/haneye sahiptir ve bu defterlerde kaydedilir. Öyle ki, herbir aile reisi babalarının adıyla zikredilir ve ayrıca mücerred(bekar) nüfus da yazılır. Dolayısıyla sanıyorum ki Sayın Dündar hiç mufassal tahrir defteri görmemiştir. Bu defterlerdeki veriler günümüzde bile bulunmayan istatistiki bilgileri içermektedir. Yukarıda belirttiğim gibi burada ailelerden başka, sakat, çok yaşlı kimseler, devlet görevlileri, muaf ve müsellem halk, askeri kişiler de isimleriyle yazılmıştır. Hatta vakıflar, zaviye, medrese gibi yapılar da yer alır. Bunu tahrir defterleri üzerinde çalışan herkes bilir. Bu bakımdan tahrirler üzerinde konuşmak için bu defterler üzerinde ciddi araştırma yapmış olmak gerekir.

11- Türkmenlik ve yörük kelimesi üzerinde duran Sayın Dündar, bu konuda da bilgisizliğini ortaya koymaktadır. Zira ilk Osmanlı askerî teşkilâtı içinde yaya ve müsellem teşkilâtları kurulmuştur. Yörükler ise Rumeli fütühatında Balkanların iskânında kullanılmıştır. Bunlar daha sonraları “Evlâd-ı Fatihan” olarak vasıflandırılmışlar ve bazı geri hizmetlerine karşı vergiden muaf tutulmuşlardır. Bunlarla ilgili Osmanlı arşivinde Yörük Defterleri bulunmaktadır. Bu konuda da merhum M. Tayyip Gökbilgin tarafından “*Rumeli’de Yörükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fatihan*” adıyla bir kitap neşredilmiştir (İstanbul 1957). Bu konuda daha fazla bilgi edinmek istenirse, bendenizin *Osmanlı Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı* (Ankara 2007, 6. Baskı) adlı kitabıma bakılabilir. Biz Anadolu’daki aşiretlerle ilgili bir çalışmadan söz ediyoruz. Anadolu’daki Yörüklerin

fonksiyonları Rumeli'den farklıdır. Burada Yeni İl Türkmenleri, Halep Türkmenleri veya Esbkeşan (Atçeken yörükleri) gibileri bir mukataaya bağlanmıştır. Bunlardan bazıları vergilerine mukabil bir devlet hizmetiyle görevlendirilmişlerdir; bazıları da bir vakfa bağlanmışlardır. Mesela Yeni il Türkmenleri Üsküdar'daki Atik Valide Sultan evkafına bağlanmıştır. Atçekenler Osmanlı ordusuna at yetiştirmeleri karşılığında vergiden muaf tutulmuşlardır. Keza Yaycı ve Okçu gibi adlar verilerek mukataaya bağlananlar aşiretler vardır. Aslında 19. yüzyıla ait çalışma yapanların bunları bilmesini beklemiyoruz; fakat bilmedikleri konularda eleştiri yapmalarını yadırgıyoruz. Çünkü topluma bilgi vermekle mükellef olanların verdikleri bilgiye karşılık büyük sorumlulukları olduğuna inanıyoruz.

12- Sayın Dündar ikinci yazısında Alevi Kürd kimliğini alan Ermenilerin sayıları ile ilgili olarak, "*elinde kayıtlar vardır ama bunlar hiçbir şekilde 100 bin civarında değildir ve bununla ilgili belge olmadığı için yayınlamamaktadır*" diyor. Kimse kusura bakmasın. Ben kendileri gibi ırkçı değilim. Kişilerin kimliği kendilerini ilgilendirir ve açıklamak istiyorlarsa onlar açıklasınlar. Ancak bu sayıya ulaştığını gösteren ABD arşivinden bir belge numarası vereceğim. Orada 95 bin Ermeni kadın ve çocuğun müslüman olduğu belirtiliyor. Bu belge İngiliz Büyelçiliği ve ABD Ortadoğu Yardım Kuruluşu Near Relief Society'nin 1921 yılında yaptığı bir araştırmanın sonucudur (US Archives, Nara 867.4016/816). Bu belge Ermenilerle ilgili çıkan son kitabım "*Sürgünden Soykırıma Ermeni İddiaları*"nda (Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul 2006) yer almaktadır.

13- Sayın Dündar Talat Paşa'nın defteri olarak nitelediği ve inkâr edildiğini söylediği defterin Talat Paşa'nın kendi el yazısı olmadığını ve kendi hatıra defteri olmadığını Sayın Murat Bardakçı'dan öğrenebilir. Zira aynı yazı karakteriyle ATASE arşivinde, aynı istatistik yayımlanmıştır ve Talat Paşa'nın kendi el yazısı olmadığı da Sayın Bardakçı tarafından açıklanmıştır. Bunun için ATASE tarafından 2005 tarihinde basılmış olan *"Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri, 1914-1918,* I. Cilt, s. 439-456" ya bakılabilir.

14- Bir diğer konu da Ermenilerin bir kısmının kendilerini Kürt olarak göstermeleri meselesidir. Sanırım bu konuda sadece iki kaynak göstereceğim ve o kaynak bütün bunların cevabını verecektir. Burada bu kaynakları tümüyle açıklamam ve aktarmam maalesef mümkün değildir. Bunlardan ilki Thomas K. Mugerditchian'ın raporu ki 1919'da Kahire'de

hazırlamıştır. Bu zat ABD'nin Diyarbakır Konsolos yardımcısıdır. İkincisi yine ABD'li Prof. David Magie'dir (Eserinin Türkçe adı : "*Osmanlı İmparatorluğu'nda Kürtler*"). Burada sadece Thomas Mugerditchian'ın raporundaki Kürt aşireti ismini alan bir Ermeni aşiretinin adını vereceğim. Ruşdunik Ermeni aşireti, Reşkota Kürt aşireti adını almıştır. Bütün bu çalışmalarımız yabancı arşivlerdendir ve elimizde bunlarla ilgili binlerce belge bulunmaktadır.

15- Sanırım sadece yukarıda verdiğim bilgiler bile Sayın Dündar'ın diğer iddiaların ne derecede tutarsız olduğunu ortaya koymaya yeterlidir. Özellikle bizi "neo-ittihatçı" olarak nitelendirmesi büyük haksızlıktır. Zira yaptığmız çalışmalar bir yere varmak için değil, nerelere varabileceğimiz üzerine odaklanmıştır. Burada bir bilimsel araştırma ve tesbit yapılmaktadır. Sayın Dündar'ın bu açıklamalardan sonra gazetelerde çarpıtılmış olarak çıkan yazılara itibar etmeyeceği ve ön yargılardan kurtularak bir değerlendirme yapacağını umut ediyorum.

HABER
22 Ağustos 2007 / Türkiye
8
'Yanlış anlaşıldım!'
TTK Başkanı Halaçoğlu yaptığı açıklamanın yanlış yorumlandığını belirterek 16. yüzyılda Ermenilerin tehcirden kurtulmak için kendilerini Kürt ve Türkmen olarak gösterdiklerini söyledi.
21 Ağustos 2007 / Radikal
'Kürtlerin yüzde 30'u Türkmen, bazı Kürt Aleviler de Ermeni'
19 Ağustos 2007 / Hürriyet
Meğer Kürtler Türkmen, Kürt Alevileri ise Ermeni'ymiş
22 Ağustos 2007 / Hürriyet
TÜRK TARİH KURUMU BAŞKANI PROF. YUSUF HALAÇOĞLU
Elimde Ermeni dönmelerin listesi var ama açıklamam
21 Ağustos 2007 / Milliyet
Milliyet
...çoğlu ırkçılık suçlandı

Şurası unutulmamalıdır ki, bir kimse gerçekten doğrulara ulaşmak istiyorsa herşeyden önce gerçekten neleri bildiğini ve neleri bilmediğini iyi değerlendirmesi gerekir. En önemlisi de karşısındaki insanın ne demek istediğini iyi anlamalıdır.

Yusuf Halaçoğlu / Radikal

-2- ERMENİ SOYKIRIMI MESELESİ

SÖZDE ERMENİ SOYKIRIMI NEDİR,

NE DEĞİLDİR?

Tarih bilimi, kaynak telakki edilen belgeleri, çok yönlü tenkide tabi tutarak, hemen her belgeye şüpheli bir gözle bakan ve bu anlayışla yapılan değerlendirmeler ışığında sonuca ulaşan bir bilim dalıdır. Bu nedenle Lepsius, Morgenthau, Brıce ve Toynbee gibi tamamen o günün şartlarında, ülkelerinin propaganda görevini yerine getirenlerin eserlerinin, tarihin tenkid süzgecinden geçirildikten sonra dikkate alınması gerekir. Hal böyle iken kimi bilim adamlarının, adı geçen şahısların kitaplarını, tarih metodolojisini göz ardı ederek, duygularının etkisinde kalıp değerlendirmeleri, bilim ve insanlık adına üzüntü vericidir. Tarih ve siyasi mülahazalarla yapılmış bu gibi iftira ve haksız isnatlarla ve bu nedenlerle çıkmış dramatik savaşlarla doludur… Bu gibilerin tarihin acımasız yargısından kurtulamadıkları da bir gerçektir.

1890'lı yıllardan başlayan ve dünya siyaset tarihinin en acımasız dönemi olan Birinci Dünya Savaşı sonuna kadar devam eden bir tarih kesitinin, objektif bir araştırmasının yapılması, elbetteki pek kolay değildir. Özellikle, o dönemden kalan bazı politik değerlendirmelerin ve cepheciliğin uzantılarını ortadan kaldırmak uzun ve meşakkatli bir çalışmayı gerektirir. Hele hele, siyasi platforma çekilmiş ve istismar edilmiş bir konuyu araştırıyorsanız.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen, yaptığımız araştırmada, ilgili devletlerin resmi arşivlerinden, bilhassa çoğu gizli hüviyette olanlarından elde ettiğimiz belgeler ve bu belgelerde yer alan Ermenilerle ilgili nüfus istatistikleri, konunun farklı bir boyutu olduğunu ortaya koymaktadır. Şurası unutulmamalıdır ki, 1915'te Osmanlı Devleti, bilhassa Doğu ve İç Anadolu´da yaşayan Ermenileri, bazı istisnalar hariç, yine kendi topraklarından olan Suriye ve Kuzey Irak bölgelerine sevk etmiştir. Yolda hastalıktan ve göçün elverişsiz şartlarından Ermenilerin kayıpları olmuştur. Ancak bu kayıp, hiç bir zaman 1,5 milyon Ermeni'nin ölümüyle neticelenmediği gibi, bunun üçte birine de varmamıştır. Zira belgeler göstermektedir ki, Anadolu'nun tümünde ancak bu kadar Ermeni yaşamaktadır. Sürgün edilenlerin sayısı ise yaklaşık 500 bindir. Ayrıca bu sürgün edilenlerin büyük çoğunluğu 1918´den itibaren eski yerlerine geri dönmüştür. Bu arada önemli sayıda bir Ermeni nüfusu da Osmanlı

toprakları dışına, yani başka ülkelere göç etmiştir. Bunlardan başka gerek Rusya Ermenilerinden, gerekse Osmanlı Ermenilerinden yine önemli bir miktarı Askeri üniforma altında ölmüştür. Diğer uluslarda olduğu gibi bir kısmı da grip, kolera ve tifüs gibi hastalıklardan kaybedilmiştir.

Bütün bunlar toplandığında Ermenilerin, planlı olarak imha edilmek gibi bir harekete uğramadığı ortaya çıkmaktadır. Nitekim başta Amerikan belgeleri olmak üzere, öteki taraf devlet arşivlerindeki belgelerde, Ermenilerin tümüyle tehcir edilmediği, tehcir bölgelerindeki Ermeni kamplarına yabancı yardım kuruluşlarının yardım yaptığı yer almaktadır. Bu durumda, bugün bir Ermeni soykırımından bahsedenler aslında bilmektedir ki, tehcir bölgesindeki pek çok Ermeninin yerlerinde bırakılması, kamplarda bulunan Ermenilere çeşitli yardım kuruluşlarının yardım etmesi, soykırım iddialarını tümüyle ortadan kaldırmaktadır.

Buna rağmen tıpkı Birinci Dünya Savaşı sırasında olduğu gibi, bugün de tamamen siyasi nedenlerle ve özel amaçlarla bu iddialar devam ettirilmektedir. Aksi halde bir devlet, yok etmek istediği bir topluluğa yardım etmeleri için yabancı yardım kuruluşlarına kapılarını ve kampları hangi nedenle açar ve yardım etmelerine izin verir?

Ermeni örgütleri Anadolu´da bağımsız bir devlet kurmak için mücadele etmişlerdir. Bu nedenle de, hemen her dönemde geçerli olan seslerini duyurma politikası gütmüşlerdir. Bunlara, Osmanlı Devleti üzerinde farklı emelleri olan devletler de destek çıkmıştır. Bundan cesaret alan Ermeni örgütleri, Osmanlı Devleti’yle resmen mücadeleye girmişler, öldürmüşler ve ölmüşlerdir.

Sonuçta Osmanlı Devleti, meşru müdafaa hakkını kullanarak, başta tehcir olmak üzere çeşitli güvenlik tedbirleri almıştır. Birinci Dünya Savaşı gibi, bütün dünyada acıların yaşandığı bir dönemde, Ermenilerin yer değiştirmesi, tabii ki, kusursuz değildir. Nakilde çekilen sıkıntı, Dünya Savaşı dolayısıyla yeterince yiyecek bulunamaması, eşkiya gruplarının kontrol edilememesi, bulaşıcı hastalıklarla mücadelede yetersiz kalınması, bir kısım devlet görevlilerinin süistimalleri gibi sebepler, Ermenilerin acılarla dolu bir dönem yaşamalarına sebep olmuştur.

Buna karşılık Ermeni tehciri, Osmanlı toplumunda kendi halinde yaşayan bir topluluğa karşı alınmış bir karar olarak da değerlendirilmemelidir. Yani Ermeniler bu konuda tümüyle masum değildir. Öyle ki, tam Çanakkale´de ölüm-kalım mücadelesinin verildiği bir sırada düşmanla işbirliği yapan ve planlı bir biçimde Van´dan Zeytun´a kadar bir

çok şehirde isyan çıkaran, insanları katleden, ordu mühimmat konvoylarına saldırılar düzenleyen bir topluluğa karşı, her devletin alacağı yasal tedbirler ne olabilir?

Neticede Ermenilerin bu hareketi, onların Anadolu'yu terk etmeleriyle neticelenmiştir. Lozan görüşmelerinde de Ermeniler, Birinci Dünya Savaşı ve Paris görüşmelerindeki tutumları nedeniyle artık Türkler tarafından eski ayrıcalıklarını kaybetmiştir. Buna karşılık Lozan´da Türkiye´nin karşısında ki devletler de Ermeni konusunda ısrarcı olmamıştır.

Sonuç olarak, Birinci Dünya Savaşı´nda meydana gelen Ermenilerle bağlantılı olayların, batılı devletlerin ve Rusya´nın takip ettiği Osmanlı politikalarının bir tezahürü olduğu ortaya çıkıyor. Maalesef bu politikalar hem Müslümanlar, hem de Ermeniler açısından büyük acılara yol açmış, her iki taraftan da önemli miktarda kayıplar meydana gelmiştir. En önemlisi de Türk ve Müslümanların zihninde, 800 yıl birlikte yaşadıkları, Osmanlı tarih literatüründe **"millet-i sadıka"** olarak vasıflandırdıkları Ermenilerin ihanetine uğradıkları yer etmiştir. Bunlara karşılık 1915 öncesi ve sonrasında gelişen Ermeni olayları, her ne kadar bugün kimi ülke parlamentolarında, hiçbir hukuki dayanağı olmamasına rağmen yeniden gündeme getirilmiş olsa bile, 1923´te Lozan´da Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığının kabul edildiği uluslararası antlaşmada kesin olarak çözülmüştür.

Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu

ERMENİ MESELESİ HUKUKİ DEĞİL, SİYASİDİR

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın da dünya kamuoyuna teklif ettiği Ermeni meselesinin tarihçiler tarafından araştırılması için kurulması öngörülen ortak bir komisyon var. Görülen o ki Ermeniler böyle bir komisyonu istemiyorlar. Sizce sıcak bakmamalarının sebebi ne olabilir?

- Öncelikle Ermeniler bulundukları ülkelerde kendilerinin soykırıma uğradıkları iddialarını siyasi olarak kabul ettirmiş durumdalar. Ermeniler böyle bir komisyona destek vermelerinin veya katılmalarını kendilerinin de soykırım konusunda şüphelerinin olduğunu belirtmeleri anlamına geleceğini düşünüyorlar. Bu konuyu tartışmaya açmak istemiyorlar. Diğer taraftan tartışmaya açtıkları zaman bugüne kadar kazandıkları bütün cepheleri kaybederler. Çünkü ellerinde herhangi bir hukukçunun veya tarihçinin kabul edebileceği bir belge yok. Sadece belge değil, ellerinde kanıt olarak gösterebilecekleri hiçbir şey yok. Haliyle böyle bir komisyon teklifini kabul etmiyorlar.

Birinci dünya savaşı öncesinde ve savaşın başladığı dönemde önemli sayıda Müslüman, Ermeniler tarafından katledilmişler. Ama bu, dünya kamuoyunda hemen hemen hiç gündeme gelmiyor. Bu konunun daha fazla gündeme gelmesi için neler yapılabilir?

- Sadece Ermeni tehcirinden yola çıkan Avrupalıların veya ülkelerinde bu iddiayı kabul edenlerin samimi olmadıkları zaten en baştan belli oluyor. Çünkü sadece Balkanlardan Türkiye'ye göç eden Türklerin sayısı 5,5 milyondur. Kafkasya'dan göçenlerin sayısı 2,5 milyondur. Şimdi bunlar kendiliklerinden göç edip gelmiş insanlar değil. Bunlar sürgün edilerek kaçmışlar, baskıya uğrayarak, katledilerek, ölüm korkusuyla kaçmışlar. Mesela Sovyetler Birliği'nden sürgün edilen **Kırım Tatarları, Ahıska Türkleri**. Bunlar da hiçbir şekilde gündeme getirilmiyor. Buna benzer pek çok örnek verebiliriz. Şimdi burada bu konu bilinmiyor mu diyeceksiniz. Aslında batılı ülkeler tarafından çok iyi biliniyor. Ermeni meselesi Türkiye'nin hem Avrupa Birliği'ne giriş süreci hem de yıllardır devam eden sürecin önyargı mahsulü olduğu gibi, siyasi sebeple Türkiye'ye baskı olarak kullanılan önemli bir unsur olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle tehcir sırasında ve tehcirden sonra farklı nedenlerle Ermenilerin ölmüş olmaları Batılı devletlerin de işine geliyor. Çünkü Türkiye bu sebeplerle birçok taviz

vermek zorunda bırakılıyor. Avrupa Birliği yolunda Türkiye'ye karşı bir koz olarak kullanılıyor. Avrupa Parlamentosu'nun bunu kabul etmesi, Kopenhag kriterlerinde olmamasına rağmen bu konunun raporlara yansıması, olayın ardında yatan sebepleri açık ve net bir şekilde gösteriyor. Aynı şey Kıbrıs için geçerli. Aslında Kopenhag kriterleri içerisinde Kıbrıs meselesi yok. Fakat o da aynı şekilde Türkiye'ye karşı koz olarak sunulmuştur. Sebep nedir? Gerçek şu ki kimse Türkiye'nin Kıbrıs'dan çekilmesini isteyemez.

Soykırım gibi adi bir suçu Türklerin atalarına ve dedelerine yamamalarını kimse beklememelidir. Çünkü buna hem bizim hakkımız yok, hem de atalarımızın olmayan birşeyle suçlanmasını hiçbir şekilde araştırmalar ve bilim kabul etmiyor. Ama diğer taraftan mesela sadece Ermeniler'in 1915–20 arasında katlettikleri Müslümanların sayısı 530 bindir. İsim isim köy köy tesbit edebildiklerimiz bunlar. Hastalıktan vs. sebeplerle ölenleri bunun içerisine dâhil etmiyorum. Fiilen öldürülenler bunlar. Mesela 1915 Nisan'ında Van, Rus askerlerine Ermeniler tarafından teslim edildiğinde Van'dan kaçan 80 bin Müslüman'ın 30 bini Ermeniler tarafından öldürüldü.

Van yerle bir edildi. Bunun örneği hâlâ duruyor. Eski Van şehrine, kale dibindeki şehre gidip baktığınızda hiçbir binanın ayakta olmadığını görürsünüz, yıkılmış vaziyettedir. Aynı şey o tarihlerde Erivan'dan, yani bugünkü Ermenistan'ın başkentinden sürülen Müslümanlar için de geçerlidir. O sıralar Erivan'ın nüfusunun %80'i Müslüman Türk'tür. Bu insanlar hiç kalmamacasına buradan sürülmüştür. Kafkasya'dan 1915'de sürülenlerin sayısı 1,5 milyona yakındır. Bunların ancak 702 bini Anadolu'ya gelebilmiştir. Büyük Ermenistan hayali bu katliama sebep teşkil etmiştir. Büyük Ermenistan hayalini kapsayan 6 doğu ilimizde ortalama %16 olan Ermeni nüfusu oranını, devlet kurmak için %50'nin üzerinde tutmak istiyorlardı. Savaş için cepheye giden askerlerimizin geride bıraktıkları eşleri, çocukları, anne babalarını katlettiler, kadınlara tecavüz ettiler. Böyle ağır bir durumdan geçti Anadolu.

Böylesi bir katliamın dünya kamuoyuna duyurulması için neler yapılabilir?

- 530 bin insanın katledildiği bölgede elbette toplu mezarlar var. Açılan toplu mezarlar var. 10'a yakın toplu mezar açtık biz. Bu mezarların görüntüleri var. Bu görüntüler internet aracılığıyla sivil toplum örgütleri tarafından dağıtılmak zorunda. Bu birincisi. İkinci olarak da Ermeni

politikası nedeniyle Türkiye'de Ermeni sorunu anlatılamadı. Bu bilgilendirme Türk'ün Türk'e propagandası şeklinde adlandırıldı. Türkiye içinde veya dışında Türklere bu meselenin anlatılması aşağılandı. Yabancılara anlatılmayan bir meselenin Türklere anlatılmasının bir manası yoktur denildi. Hâlbuki tam tersineydi durum. Önce kendi kamuoyumuz bilgilendirilmeliydi. Ondan sonra başka kamuoylarını bilgilendirebilirdiniz. Son zamanlarda bu psikolojik baskı ortadan kalktığı için önce Türk halkı kendi başına gelenleri öğrenmeye başladı. Ama bunun çok daha detayına gidildiğinde çekilen zulmün, katliamın bütün yönleri burada değerlendirilebilir. Fakat bu defa bir tehlike doğuyor. Şu anda bizim ülkemiz vatandaşı olan Ermeniler var. Toplumlar arasında düşmanlığa neden olacağı düşüncesiyle bu konuyu aslında çok fazla gündeme getirmek istemiyoruz. Mesela Adana Kozan'da fırınlarda yakılan insanlar var. Ayrıca Doğu illerimizde yaptığımız toplu mezar kazılarında daha kundağında bebeklerin annelerinin kucağında katledildiğini görüyoruz. Bu tür katliamlar görüntülü olarak kamuoyuna açıklansa gerçekten büyük bir infiale neden olur. Avrupa Konseyi tarihin düşmanlıklar dışı tutulması ile ilgili bir program başlatmıştır. Biz bu programa sonuna kadar katıldık Türkiye olarak. Fakat Avrupa'dan bu çağrı yapılırken Avrupa'da okutulan ders kitaplarına baktığımızda aksini görüyoruz. Türkler barbar olarak nitelendiriliyor. Burada bir çifte standart var. Bu bize şunu gösteriyor: Aslında bu konularda gerek batı dünyası, gerekse Amerika ve başka ülkelerin samimi olmadıkları sonucu ortaya çıkıyor.

Ermeniler 1,5 milyon Ermeni'nin öldürüldüğünü iddia ediyorlar. Elimizdeki kaynaklara göre belli bir rakam var mı Ermenilerin kayıpları hususunda?

- Osmanlı arşiv belgelerine, hatta yabancı arşiv belgelerine baktığınızda abartılmış durumun ötesinde gerçek rakamlar ortaya çıkıyor. Öncelikle 1,5 milyon üzerinde ciddi ciddi durmak lazım. 1,5 milyon veya 150 bin insanın öldürülmesi soykırım anlamı taşımaz. Soykırım hukukuna göre 10 bin kişi de öldürseniz, bunu yok etmek kastıyla yaparsanız, soykırım adını alır. Bizim üzerinde durduğumuz konu; **Osmanlı'nın o dönemde Ermenileri yok etme kastının olup olmadığı.**

Önce bunun araştırılması gerekiyordu, biz de araştırdık. 1,5 milyon Ermeni'nin öldürülüp öldürülmediği de bu bağlam içinde ele alındı. Biz çatışmalardan önce ne kadar Ermeni nüfus olduğundan ve savaş sonrası kalan Ermeni sayısından yola çıktık. Osmanlı nüfus sayımı defterlerinden

1,3 Milyon Ermeni’nin yaşadığı ortaya çıkıyor savaş öncesi Osmanlı topraklarında. Değişik kaynaklara göre bu rakam farklılık gösteriyor. O dönem basılan Britanica’da, patrikhane kaynaklarında ve birkaç başka kaynakta bu rakam 1 Milyon 570 Bin ile 1 Milyon 900 Bin arasında değişiyor. Ortalamayı alsak 1 Milyon 600 bin civarında oluyor Ermeni nüfus sayısı. Yani en yüksek rakamı da alsanız iddia edilen kadar Ermeni’nin ölmediği ortaya çıkıyor. Yaptığımız araştırmaya göre düzenli birlikler olmayan eşkıya diye adlandırabileceğimiz grupların bölgesel çatışmalarda 8000 kadar Ermeni’yi öldürdüklerini ortaya çıkardık. Tehcir sırasında hayatını kaybeden Ermeni sayısı da, hastalık vs. sebeplerden 37,500 civarında. Bütün bunları topladığınızda sayılamayanları da hesaba katarsak 50,000 civarında bir rakam çıkıyor. Ama asıl Ermenilerin kayıpları, Birinci Dünya Savaşı’nın bitmesinden sonra, Milli Mücadele dönemi içerisinde yer alıyor, Rusya tarafına göç etmiş olan Ermenilerin bu bölgelerde -çoğunun açlıktan olmak üzere- hastalıktan ölenlerin sayısı 230 bin civarında.

Yine Fransız ordusunda Türklere karşı savaşan, Fransız ordusunun yarısını oluşturan Ermeniler var, Kafkasya’da Ermenistan kurmak için çalışan Ermenilerden Türklerle çatışmalar sırasında ölenler var. Bunların hepsini toplasanız 300–350 bin arasında Ermeni’nin öldüğünü görürsünüz. Bunların tümünün Osmanlı ile alakası olmamasına rağmen, tamamının abartılarak Türkler tarafından öldürüldüğünün iddia edildiğini görürsünüz. Lozan Antlaşmasında, ülkeyi terk eden Ermenilerin geri dönmeleri ve geride bıraktıkları malları için de maddeler vardır. Düşman olarak nitelendirilenler dışındakilerden belli bir süre içinde mallarını talep edenlere malları teslim edilecekti. Nitekim talep edenlerin malları verildi. Talep etmeyenlerin malları da anlaşma gereği hazineye devredildi. Dolayısıyla bu bağlamda mal iddiasında bulunmaları mümkün değil. Bu sebeple herhangi bir toprak talepleri geçerli değildir. Bunca araştırmamızdan sonra Türkiye olarak soykırım gibi bir iddiayı kabul etmemiz mümkün değil. Kaldı ki bizim bunu tanıma hakkımız ne kadar var. Bir defa o dönemde yaşayan insanlar artık yaşamıyor. O dönemin durumunu, yaşananları biz ancak tarih kaynaklarından öğreniyoruz. Dolayısıyla bunun nasıl bir şekilde ne ölçüde gerçekleştiğini ortaya koyacak hukuki bir veri yok. Yani bir mahkeme kararı yok o dönemde. Mahkeme kararı şu şekilde var: O dönem Ermenilere haksız muamele yapanlar bizzat Talat Paşa’nın emriyle divan-ı harp mahkemesinde yargılanıp cezalandırılmışlar. 67 kişi idam edilmiş, 524 kişi

hapis cezasına çarptırılmış, 68 kişi de kale zindanlarına atılmış veya kürek cezasına çarptırılmıştır.

Haliyle zaten devlet o zaman suçluları cezalandırmış. *Dolayısıyla yok etme kastının olmadığının en önemli delillerinden biri de suçluların cezalandırılmasıdır.* Hukuki olarak olayı bu bağlamda değerlendirdiğinizde soykırım olarak adlandırmak kesinlikle yanlıştır. Buradan görüyoruz ki olay tamamen siyasidir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi ile ilgili düşünceleriniz neler? Türkiye şu anda vaz mı geçti Avrupa Birliği'nden? Türkiye açısından Avrupa Birliği'nin alternatifi ne olabilir?

- Türkiye Avrupa Birliği'ne girmek istiyor. Çünkü Türkiye 1720'den itibaren Avrupalılaşmak, batılılaşmak istiyor. 28 Mehmet Çelebi'nin Fransa'dan dönüşünden sonra Osmanlı'da yavaş yavaş yeni bir anlayış yerleşmeye başlamıştır. İbrahim Müteferrika tarafından matbaanın kurulması, yabancı ülkelere daimi elçilik açılması gibi gelişmeler olmuştur. Osmanlı Devleti o tarihlerden itibaren kendini Avrupalılaşma sürecine kaptırmıştır. Fakat bir türlü Avrupalılaşamamıştır. Sebebi ise Avrupa'yla arasındaki kültür farkıdır. Çünkü kültür dediğiniz şey bir taraftan milletlerin kendi özlerinden doğan gelenekleridir, hayat biçimidir, hayata bakış felsefesidir, bir taraftan da inançlarının gereği olarak yaşama biçimleridir. Eğer Avrupa ile Türkler'i bu ölçüde karşılaştırırsanız, kesinlikle birbirlerine uymadıklarını görürsünüz. Teknolojiye sahip olmak veya giyim tarzınızı batılı yapmakla Avrupalı olamazsınız. Ve Batılılar da bizim gibi olamazlar, doğu kültürüne sahip olamazlar. Her milletin tartışılamayan biçimde kendi öz kültürü vardır. Ayrıca hem ekonomik, hem devlet felsefesi olarak da doğu ve batı kültürü uyuşmamaktadır. Mesela batı kültüründe sömürgecilik zihniyeti vardır. Yani başkasının sırtından geçinme anlayışı vardır. Ama Türklerde böyle birşey sözkonusu değildir. Hem devlet geleneğine uymaz, hem yaşayış biçimlerine uymaz, hem de inanç biçimlerine uymaz. Hâlbuki Avrupa'ya baktığınızda Amerika'nın keşfi ile başlayan büyük sömürgeleştirme ve bu arada Afrika zencilerinin ticareti ön plana çıkmıştır. Ve sömürge olarak elinde bulundurduğu topraklarda yaşayan insanları boğaz tokluğuna çalıştırıp büyük sermayeler elde etmeyi başarmışlardır. Aslında bugünkü zenginliklerini bu sömürü düzenlerine borçludurlar. Teknolojik gelişmelerini ve sanayideki sıçramalarını buna borçludurlar.

Mesela İspanya'ya 1550 ylında giren altın ve gümüş miktarı 228 tondur. Ama Osmanlı'nın asırlar boyu hüküm sürdüğü topraklara baktığınızda

Avrupa’nın 100 yıl hüküm sürdüğü bölgelerde yaptığı uygulamalardan çok farklı bir uygulama görürsünüz. Mesela Balkanlar’da bugün Türkçe konuşulmaz. Balkanlar kendi dillerini muhafaza ederler. Afrika kendi dilini muhafaza eder, Türkçe konuşmaz. Ama İngiltere Hindistan üzerinde sadece 50–60 yıl hüküm sürmüş olmasına rağmen Hindistan’da ve Pakistan’da İngilizce konuşulur. Fransa Cezayir’de 130 sene kaldı, ama Cezayir tamamen Fransızca konuşur, hatta neredeyse dinlerini dahi değiştirecek hale gelmişlerdir ve Arapça’yı unutmuşlardır. Güney Amerika’da İspanyolca hâkimdir, çünkü İspanyol sömürgesiydi. Avrupa’da, hakim oldukları bölgeyi her şeyiyle ele geçirme anlayışı hâkimdir. Bu nedenledir ki Fransa tarihçilerine, tarih kitaplarına, sömürgelerinde iyi şeyler yapıldığını yazmaları için baskı uygulamıştır. **Dolayısıyla bizim hayat felsefemizle bu düzen kesinlikle uyuşmamaktadır. Biz emperyalist olamayız.**

Bugün Avrupa hala aynı emperyalist düşüncelerini devam ettiriyor. Mesela Irak olayını ele alırsanız, Amerika’nın ve İngiltere’nin petrolün %75’ine hâkim olmaları zaten her şeyi ortaya koyuyor. Bütün bunların ışığında Avrupa Birliği ile bir bütünleşmenin her iki tarafta büyük bir huzursuzluğa neden olacağını görürsünüz.

Bir de tarihi gerekçeleri var bunun. Avrupa Türklere karşı sürekli olarak büyük bir korku içinde yaşadı. Türkleri barbar olarak anlatarak gençlerini yetiştirdi. Böyle bir travmayla büyüyen Avrupa tabi ki Türkiye’ye insani değerlerle yaklaşamaz. Bu çatışma Avrupa ile Türkler arasında telafi edilemez bir uçurum meydana getirdi. Bugün Avrupa’da yaşayan işçilerimize yapılan baskıların temelinde de bu tarihi olgular var. Daha açık ifadesiyle 1683 Viyana kuşatmamız Batılılar tarafından hazmedilememiştir. Bunun için Çanakkale savaşları olmuş, Türklerin Anadolu’dan atılması için büyük gayret gösterilmiştir. Nitekim Avrupa ülkelerinin kendileri üniter devlet yapılarını muhafaza ederken, Türkiye’de federatif bir sistemin yerleşmesi arzu edilmektedir. Türkiye’de yaşayan bazı gruplar azınlık olmadıkları halde azınlık statüsüne sokularak Türkiye bölünmeye çalışılmaktadır. Bu çerçevede bakarsak Türklerin Avrupa Birliği’ne ne kadar ihtiyaçları olduğu sorusu ortaya çıkıyor. Aslında Türkiye birçok açıdan çok zengin bir ülkedir. Nüfus olarak, potansiyel altyapı olarak, bulunduğu konum olarak zengindir. Tarihe baktığınız zaman birçok medeniyetin bu coğrafyada kurulmuş olduğunu görürsünüz. Devlet kurma tecrübesi ve kültürel yapı olarak da Türkiye çok sağlamdır. Türkiye Avrupa Birliği’ne girmeyi ancak kültürel yapısına zarar gelmemesi şartıyla kabul

edebilir, aksi durumda kesinlikle girmemelidir. Kültürel değerlerimizin yok olacağı bir giriş Türkiye'nin yok olması anlamına gelir. Ayrıca Avrupa Birliği'nin Türkiye ile işbirliğine girme konusunda samimi olduğunu zannetmiyorum. Bütün göstergeler de bunu işaret ediyor. Kopenhag kriterlerinde yer almamasına rağmen Kıbrıs meselesinin şart haline getirilerek Türkiye'den yeni bir şeyler istenmesi, ayrıca şartların yerine getirilmesi halinde bile bazı ülkelerin referandum düşünmesi samimiyetsizliği ortaya koyuyor. Peki, Türkiye Avrupa Birliği'nden koparsa alternatif ne olabilir?

Türkiye'nin köklü kültürü ve bulunduğu coğrafya alternatife oldukça açıktır. Mesela Türkiye uzakdoğuya uzanan ekonomik bir işbirliği içine girebilir. Bütün doğu devletlerinin içinde olacağı bir oluşumu Türkiye meydana getirebilir. Sadabad Paktı, Bağdat Paktı gibi birliktelikler gibi oluşacak işbirliği Çin'e kadar uzanacak bir ortaklığı beraberinde getirebilir. Baltık kıyılarından, Kızıldeniz'den Hint okyanusuna kadar uzanan bölge aslında ekonomik bir ortaklığa gebedir. Türkiye böyle bir oluşumda başı çekebilir. Türkiyesiz böyle bir oluşum pek tutarlı olmaz. Türkiye'nin böyle bir oluşumda bulunması çok daha kolaydır. Bu Türkiye'nin teknolojiyi kenara atması anlamına gelmez, demokrasiyi kenara bırakması anlamına gelmez, insan haklarını kenara bırakması anlamına gelmez, bu hukukun üstünlüğünün kenara bırakılması anlamına gelmez. Bunlar insani değerlerdir ve hangi blokta olunursa olunsun, kabul edilecek değerlerdir. Ekonomik bir birlik Türkiye'nin dünyaya açılmak için stratejik konumu açısından yerini daha da güçlendirecektir. Türkiye'nin bulunduğu coğrafya hem askeri, hem ekonomik olarak çok önemli bir stratejiye sahiptir. Bir taraftan Karadeniz, Ege ve Akdeniz'le batıya, diğer taraftan İran ve aşağıda Basra körfezinden doğuya açılan bir kapıdır. Ayrıca Rusya ile Baltık denizine açılan bir kapıdır. Böyle bir oluşum kendi içinde çözülmeye başlamış Avrupa Birliği'ne alternatif bir birlik olabilir. Bunu sadece Avrupa ile birlik anlamında ilişkileri bitirme anlamında söylüyorum. Avrupa ile ekonomik veya siyasi alanda ilişkilerimiz devam edebilir. Sadece ortak bir birlik bağlamında doğuya yönelebilir Türkiye.

Fransa meclisinde Ermeni soykırımını suç sayan yasa tasarısı kabul edildi. Eğer senato tarafından onaylanırsa kanunlaşacak. Bu konuda ne diyorsunuz? Ayrıca size karşı İsviçre'de bir dava açılmıştı. Bu dava şu anda ne durumda?

- Fransa meclisinin tarihçilerin bu konuda araştırma yapmasını engelleyerek meclisinde böyle bir karar alması aslında bir skandaldır. Çünkü alınan karar hem insan hakları sözleşmesine, hem ifade özgürlüğüne -ki bu ifade özgürlüğü konusu Türkiye'ye en fazla baskı yapılan alanlardan bir tanesidir- hem hukukun üstünlüğüne aykırıdır. Bu eğer kanunlaşırsa muhtemelen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinden dönecektir. Senatoya gitmeden ortadan kalksa bile Fransa'nın böyle bir karar almış olması, insan hakları konusunda birçok girişimin başlangıç ülkesi olan Fransa açısından skandal olarak nitelendirilecek ve tarih bu olayı Fransa'nın alnında kara bir leke olarak yazacaktır. Özellikle Fransa'nın Cezayir meselesinde konuyu tarihçilere bırakma teklifine, özellikle Sarkozy'nin 'babasının yaptıklarından kendisinin sorumlu tutulamayacağını' savunmasına karşılık, Ermeni konusunda yine aynı zatın, tarihçilerin araştırma yapmasını ağzına bile almamasını izah etmek mümkün değildir. İsviçre meselesi çok daha vahim bir hadisedir. İsviçre, medeni hukukunu aldığımız bir ülkedir. Sözün özüdür medeni hukuk. Medeni hukukunu aldığımız bir ülkede bir bilim adamının düşüncelerini ifade etmesine karşılık İsviçre mahkemesinin soruşturma açmış olması vahim bir skandaldır. Ben şu an bu nedenle İsviçre'ye gitmiyorum. Avrupa Birliği ülkelerinin birçoğunun parlamentosu Ermeni olayı için soykırım diye karar aldı. Şimdi skandal burada patlak veriyor. Mahkeme kararı olmaksızın bir parlamentonun böyle bir kararı alması hukukun üstünlüğünü ortadan kaldıran bir husustur. Bu birincisi. Kendini yargının yerine koyuyor. Hâlbuki demokrasilerde parlamento sadece yasa çıkarıcıdır. İkincisi bir milleti, bir topluluğu mahkûm ederken o millete savunma hakkı, söz hakkı bile tanımıyor. Tanımadan, önyargıyla mahkûm ediyor. Ve ders kitaplarına o milletin vahşi, barbar olduğuna dair notlar ekletiyor. Bu ancak ve ancak tek bir şekilde ifade edilebilir. Yapılanın tırnak içerisinde söylüyorum 'Engizisyon Mahkemeleri'nden' bir farkı yoktur. Ayrıca suçlayan taraf suçladığı konuyu kanıtlamak zorundadır. Diyor ki adam herkes bunu kabul ediyor, kanıta ne gerek var. Böyle birşey olamaz. Ne hukukta, ne insani değerlerde böyle bir şey yoktur. Bu durumda bir soru sormak gerekiyor. Avrupa'da gerçekten demokrasi var mıdır?

Sizce Batılılar tarafından Ermenilerin desteklenmesinin altında Ermenistan'ı Asya bölgesinde jandarma olarak görmeleri yatıyor olabilir mi?

- Ermenistan bir defa jandarma görevi görebilecek bir nüfusa sahip değil. Sadece Ermeniler en eski Hıristiyan unsur olarak nitelendiriliyor.

1915’te de bu böyleydi. Oradaki Hıristiyanlığın kalesi olarak görülüyor. Avrupa ve Amerika’da yaygın olan anlayış konuya ırkçılığın ötesinde dini olarak bakılmasıdır. Dini açıdan destekleniyor Ermeniler. ABD’nin 1915 yılındaki büyükelçisi Morgenthau, Başkan Wilson’un da onayını alarak yazdığı hatıratında, hazırladığı kitabının hedefinin şu olduğunu söylüyor : *‘Amerikan halkını savaşın zaferle sonuçlanması gereğine inandırmak amacıyla Alman ve Türk aleyhtarı bir kitap yazma ve bununla Wilson’un savaş politikasına daha çok destek sağlamaktı”*. Diğer bir deyimle bu kitap bir savaş dönemi propagandası olarak amaçlanmış ve İtilaf Devletlerinin savaş çabalarına bir katkı olarak düşünülmüştü. Yani aslında katliamdan öte bir propaganda savaşı yaşanmıştır 1915’de ve burada da Hıristiyanlık kullanılmıştır.

Son günlerde Kerkük ve Musul çevresinde sıcak gelişmeler yaşanıyor. Kuzey Irak’ta yeni gelişmeler olursa Türkiye’nin Musul ve Kerkük üzerinde hakları nasıldır? Türkiye Musul ve Kerkük üzerinde hak iddia edebilir mi?

- Birinci Dünya Savaşı sona erdiğinde Musul ve Kerkük Osmanlı ordularının elindeydi. İngilizlerle mücadele sonucu elde kalan bölgeden Mondros Mütarekesi ile Türkler çekiliyorlar. İngilizlerin bölgeyi işgal etmesi üzerine bir anlaşmazlık doğuyor ve anlaşmazlık 1920 yılında Milletler Cemiyeti’ne havale ediliyor. 1925 Milletler Cemiyeti kararı ile bu bölgeler Irak’ın bütünlüğünü sağlamak amacıyla Irak’a bırakılıyor. Dolayısıyla bugün eğer Irak üç parçaya bölünecek olursa ve birleşmiş Irak ortadan kalkacak olursa Milletler Cemiyeti’nin birleşmiş Irak’a devredilmesine dair kararı havada kalacaktır. Türkiye böyle bir durumda Milletler Cemiyeti’nin bu kararı gereği bıraktığı bu bölgede tarihi olarak hak iddia etme hakkını bulacaktır. *Ve Irak parçalandığı takdirde bana göre Türkiye hukuken bu bölgelerin sahibidir.*

Ayrıca bölgede hâlâ petrolden doğan haklarımız var. Bu konuya da biraz açıklık getirebilir misiniz?

- 1925 yılında Musul ve Kerkük Türkiye’den alınıp Irak’a verilirken tazminat olarak da Irak petrollerinin 25 yıl süre ile %10’unun Türklere verilmesi kararlaştırılmıştı. Bununla ilgili 13 yıllık bir ödeme söz konusu oldu. Daha 12 yıllık bir süre Türkiye’nin alacağı vardır. Ama daha önce söylediğim gibi Irak’ın bütünlüğünün bozulması bölgede Türkiye açısından hukuki hak doğuracaktır. Bu petrolün de, orada bulunan Türkmenler’in de ötesindedir.

Türkiye’de veya dünyanın değişik ülkelerinde yaşayan Türk gençlerinde tarih bilinci ne durumda… Gençlerimizi tarihimiz konusunda daha iyi şuurlandırmak için neler yapılabilir?

- Burada yaşayan veya Türkiye’de yaşayan gençlerimizin en önemli meselelerinden birisi kültürümüzü öğrenecekleri bir kaynak bulamamalarıdır. Veya televizyon programları olmamasıdır. Bu açıdan ben gençlerimize şunu iletmek isterim. Gerek internet aracılığıyla gerekse Türk kültürünü anlatan kitaplar aracılığıyla kültürümüzü öğrenmeleri gerekmektedir. Belgeselleri izleyebilirler bu konuda hazırlanan. Ve en önemlisi gerek Türkiye’de gerekse buradaki gençlerin muhakkak kendilerini çok iyi yetiştirmelerini tavsiye ediyorum. Çünkü gelecek, gençlerin elinde olacağı için, her şeyin hızla geliştiği dünyada, her konuya hâkim olarak yetişmeleri, kendi beyinlerinin beyi olmaları, kendi fikirleri ile kendilerini yönetebilmeleri son derece önem taşıyor. Bunu sağlayabilmek için de kültür ve bilgiye ihtiyaç vardır. Kültür, geçmiş dönemlerde o ulusun veya kişilerin yaşayış tarzlarından tutun, tarihlerine kadar her türlü zenginlikleridir. Bunu öğrenebilmek için kendi dillerine sahip çıkmaları gerekir. Tarih bir yerde kültür demektir. Bu kültürün öğrenilmesi ve yaşanması için kendi dillerinin unutulmaması gerekir. Tabii ki yabancı dilleri de öğrenmek gerekiyor. Bunu öğrendikleri zaman tarihin nesnesi olmaktan çıkarlar, tarihin öznesi olurlar. Yani tarihi yapan kendileri olur. Tarih içinde bir piyon olmazlar. Türk devletine de bu konuda görev düşüyor aslında. Devlet kültür merkezleri kursa, etkinlikler düzenlese, yarışmalar açılsa gençler tarihlerini daha güzel öğrenirler.

Sizce gençlere tarih bilincini verebilecek kaynak sıkıntısı yok mu? Önemli destanlarımızın filmi yapılamaz mı? Örneğin tarihi konuları işleyen çizgi filmler yok denecek kadar az.

- Bu konuda maalesef dediğiniz gibi görsel kaynak oldukça az, olanlar da kaliteli değiller. Filmler için çok büyük bütçe gerekiyor. Türkiye’de o kültüre sahip yapımcı, yönetmen çok az. Ve o finansmanı sağlayacak kuruluş da yok Türkiye’de. Çünkü bir destanı filmleştirmek için en başta çok geniş bir mali imkâna ihtiyaç var. Ama ondan önce on beşer dakikalık küçük belgesel filmler yapılıp dağıtılması çok daha etkili olabilir. Türk medeniyetini, kültürünü anlatacak bu çalışmalar hem daha ucuza mal olur, hem çoğaltılıp dağıtılarak daha fazla insana ulaşması sağlanabilir. Bizim şu anda böyle bir çalışmamız var. 5–6 tane küçük belgesel yaptık. Milli Eğitim Bakanlığı ile ortak bir çalışma ile bu filmleri okullarda tarih derslerinde

çocuklara izleterek konuyu daha iyi anlatmayı amaçlıyoruz. Ama değişik konularda film projelerimiz de var. Şu anda altyapısını oluşturuyoruz.

Burada yaşayan gençlerimiz Türkiye'nin sorunlarına, mesela Ermeni Meselesi, çok ilgisizler. Kendilerini Avusturyalı olarak görüyorlar. Sizce buna karşı ne yapılabilir?

- Bir insanın annesi babası bir suç işleyebilir mi? İşler. Bundan evlat ne kadar etkilenir. Hem psikolojik olarak etkilenir, hem babası cani, katil olduğu için etkilenir. Peki, babası katil olmadığı halde babası katil olduğu iddiasıyla suçlanmaya kalkışılan genç buna itiraz eder mi? Eder. O zaman milletlerin durumu da kişiler gibidir. Suçlu olmayan bir insanın suçlu olarak gösterilmesi sizi millet olarak etkiler mi? Etkiler. Dolayısıyla Avrupa'da doğmuş olmak, Avrupa'da yaşıyor olmak bundan onu kurtaramaz. Nitekim burada suçlayanlar Türkler bu işi yaptı diyor. Bu nedenle etkilenmemesi mümkün değil. Ders kitaplarında Türkler'in cani olarak gösterilmesi o gence çevresinden tepki getirmeyecek mi? Getirecek.

Türkiye'de bir grup var. Bunlar Osmanlı'yı tarihleri olarak kabul etmiyorlar. Tarihlerini Cumhuriyet'ten sonra başlamış gibi kabul ediyorlar.

- Bu şöyle bir düşünceden kaynaklanıyor : Atatürk'ün bu konu ile ilgili bir görüşü var. Diyor ki: Türklerin tarihi Selçuklu ve Osmanlılardan ibaret değildir. Ondan önce de Türkler büyük devletler, imparatorluklar kurmuşlardır. Tarihte ne zaman bir Türk devleti yıkılmışsa, yerine muhakkak yeni bir Türk devleti kurulmuştur. Şimdi de Osmanlı İmparatorluğu çökmüştür, ama tarihi zincir kopmayacaktır. Yani Türklerin tarihinin her bir parçası zincirin halkaları gibi birbirine bağlanmıştır. Hepsi birbirine geçmiştir, birbirinden kopmazlar. Dolayısıyla devletleri kuranlar insanlardır, milletlerdir. Milletler değişmediğine göre devletlerin sadece rejim olarak farklılıkları vardır. O milletler o devletleri kurduklarına göre, devletlerin sürekliliği vardır, devamı vardır. Çünkü hem kültür, hem dil, hem de yapı olarak, devlet felsefesi olarak bunlar devam eder gider. Milletlerin karakterleri değişmez. Bundan yola çıkarsanız Hunlar'dan bugüne kadar tüm Türk devletlerini zincirin halkaları olarak görmek zorundasınız. Aksini söyleyenler konuya biraz ideolojik olarak yaklaşan, biraz belki ırkçılık yapan insanlardır. Bunun temelinde de şu vardır. Kültür dediğimiz olgu değişmez, milletlere hastır. Her milletin kendi kültürü vardır. İngiliz kültürü, Fransız kültürü, Türk kültürü vardır. Bu devam eder, gider. Bunları değiştiremezsiniz. Şimdi biz Osmanlı tarihini reddedersek, o

zaman Atatürk'ü reddetmemiz lazım, cumhuriyeti kuranları reddetmemiz lazım. Çünkü cumhuriyeti kuran insanlar Osmanlı'da yetişmiş, Osmanlı paşaları idiler. Anadolu halkını oluşturan insanlar Osmanlı halkını oluşturan insanlardı. Cumhuriyetin temel kurumları Osmanlı zamanında kurulmuştu. Sayıştay, Danıştay, zaptiye teşkilatı vs. Eğer koparırsak 150. yılını kutladığımız bir kurumun kuruluşunu da kutlamamamamız gerekir. Mesela Türkiye'de ordunun 2500. yılı kutlandı. Şimdi bu Osmanlı'dan da geriye giden, tarihin kopmayan halkalar olduğunu ortaya koyan bir anlayıştır. Aksini iddia edenler bana göre ideolojik davrananlar veya ırkçılık yapanlardır.

Seyfullah İlyas / Yeni Hareket Gazetesi-Avusturya

HİÇ YAPMADIĞIMIZ BİR ŞEYLE SUÇLANIYORUZ

Neden 24 Nisan? 24 Nisan'ın Ermeniler tarafından soykırım tarihi olarak alınmasının sebebi nedir?

- Bilindiği gibi Ermeniler, başta Rusya olmak üzere İngiltere ve Fansa gibi devletlerin destekleriyle Hınçak ve Taşnaksutyun olmak üzere çeşitli partiler ve örgütler kurmuşlardır. Osmanlı Devleti'nin topraklarında yaşayan Ermenilere sözde özgürlük sağlamayı hedefleyen bu partiler, aslında sâdece Ermenilerin özgürlüğe kavuşmasına değil, Rusya'nın Doğu Anadolu Bölgesi'nde bir Ermenistan kurdurmak sûretiyle Bağdat Demiryolu'nu ele geçirme ve İskenderun'a kadar inen bir Ermenistan ile sıcak denizlere çıkma politikalarına da hizmet etmişlerdir. Yine aynı şeklide İngiltere'nin Uzakdoğu'daki sömürgelerinin ürettiği mamûl ve tekstil ürünleri için bir güzergâh oluşturma düşüncesine, Fransızlar'ın ise rekabet hâlinde bulunduğu devletlerin Osmanlı Devleti üzerinde kurmaya çalıştığı bu hâkimiyetten pay almak şeklinde özetlenebilecek emellerine hizmet etmiştir. Yâni bu devletler de kendi çıkarları için Ermenileri desteklemişlerdir. Bu komiteler İstanbul ve diğer Anadolu şehirlerinde önemli merkezler meydana getirmişler, kırsal alandaki eşkıya örgütlerini de buralardan sevk ve idare etmişlerdir. Bu durum Osmanlı Devleti tarafından teşhis edilmişti.

Bu yıllarda yine Rusya, İngiltere, Fransa ve Almanya Osmanlı Devleti üstünde ıslahat yapması yolunda baskı kurmuşlardır. Bu baskılar sonucunda Osmanlı Devleti 8 Şubat 1914'te Rusya ile Islahat Anlaşması yapmak zorunda kalmıştır. Bu anlaşma uyarınca Doğu illerinden Van, Erzurum, Bitlis, Trabzon, Elazığ, Diyarbakır ve Sivas gibi şehirlerde Ermenice resmî dil olarak kabul edilecek, bu bölgeden askere alınacak Ermenilerin başka bir bölgede askerlik yapmalarına müsaade edilmeyecek ve bu vilâyetlerin yönetimi Batılı devletlerin, -tabiî Rusya'yı bunun içerisine katıyorum-, tespit edecekleri üç gayrimüslim müfettişten birisi arasından seçilmek sûretiyle yapılacaktı. Bu âdeta bağımsız Ermenistan'ın kuruluşu anlamına gelmektedir.

Tam bu sırada, I. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla birlikte, Osmanlı Devleti zorla kabul ettiği bu anlaşmayı uygulamamıştır. 18 Mart 1915'te başta İngiltere ve Fransa olmak üzere Batılı devletlerin donanmalarının Çanakkale'ye gelmesi ile başlayan savaştan çok önce, Ermeniler de

Anadolu’da isyanlara başlamışlardır. Nitekim 17 Nisan’da Van’da başlayan isyan kademeli olarak bütün Anadolu’ya yayılmış, bunun üzerine Osmanlı Devleti Ermeni ileri gelenlerini İstanbul’a davet ederek bir araya getirmiş ve onlara bu hareketlerin devam etmesi hâlinde sert tedbirler uygulayacağını bildirmiştir. Buna rağmen Ermeni isyanları durmayınca Osmanlı Devleti, 24 Nisan’da, yâni Ermenilerin soykırım günü olarak andıkları günde, bir gece içerisinde bu parti ve örgütlerin ileri gelenlerinden 245 kişiyi tutuklamıştır. Bu tutuklananlar Ankara ve Çankırı cezaevlerine gönderilmiştir. Hiçbir kimsenin burnu bile kanamamıştır ve hatta bir kısmı sonra serbest kalmıştır. Ancak bu hamle ile birlikte Ermeni hareketinin de beli kırılmıştır. İşte Ermenilerin bu tarihi, soykırım günü olarak anmalarının asıl nedeni, Ermeni hareketinin bu tarih ile birlikte etkinliğinin sona ermiş olmasıdır. Yâni 24 Nisan bağımsız bir Ermenistan kurma hayâllerinin sona erdiği tarihtir. İşte bundan dolayı Ermeniler bugünü farklı olarak nitelemişler ve soykırım günü olarak anmaya başlamışlardır.

Hocam biraz da tehcir hâdisesinden bahseder misiniz? O zamanki şartlarda 500 bin kişinin tehciri nasıl gerçekleştirilmiştir ve Osmanlı yönetimi bu konuda art niyetli davranmış mıdır?

- Biliyorsunuz, Ermeniler 500 bin kişinin tehcir edildiğini söylemiyorlar, onlar bu tehcir sırasında 1,5 milyon Ermeni’nin öldüğünü iddia ediyorlar. 500 bin rakamını biz yeni yaptığımız araştırmalarla ortaya koyduk, yâni tam 500 bin de değil, ancak 458 bin civarında insan tehcir edilmiştir. Dolayısıyla Ermenilerin en baştan 1,5 milyon Ermeni’nin öldürüldüğü iddiası da bunun ile birlikte çürümektedir.

Osmanlı Devleti’nin tehcirdeki amacı iyi anlaşılmalıdır, tehcir kararı ve kararnâmesinde de bu açıkça belirtilmiştir. Bu kararnâmede; Ermenilerin bu bölgelerden alınıp Suriye bölgesindeki Osmanlı topraklarına nakledilmesindeki temel sebep, Ermenilerin kurmayı hedefledikleri Ermenistan Devleti’nin kurulmasını önlemeye mâtuf olup, kesinlikle bunların imhâsı söz konusu değildir diye açık açık yazıyor. Dolayısıyla Osmanlı Devleti’nin tehcirdeki temel gerekçesi; Kafkaslarda çarpışan Osmanlı askerlerini arkadan vuran, isyan çıkaran, mâsum ve askerden arındırılmış köylere baskın yapmak sûretiyle çoluk çocuk demeden katleden, orduya giden iaşe yollarını vurup iaşeyi tahrip eden Ermeni çetelerine karşı tedbir almaktır. Çünkü savaş sahasıdır Ermenilerin bulundukları yerler.

İkinci sebep olarak, biraz önce söylediğim 8 Şubat 1914'teki Rusya ile imzalanmış bir anlaşmayla kâğıt üzerinde kurulmuş Ermenistan'ın fiilen kurulmasını engellemektir. Ermenilere özel haklar tanıyan bu anlaşma uygulanmaya konsaydı, Ermenistan Devleti'nin Anadolu topraklarında kurulması işten bile değildi. Neden? Çünkü Kars'tan Van'a kadar olan bütün bölgeler Rus sınırıdır. Nitekim I. Dünya Savaşı'nın hemen başlangıcından itibaren Ruslar, Ermenilerin öncülüğünde Kars ve Van'ı işgal etmişlerdir. Daha sonra da Erzurum'a kadar gelmişlerdir. Dolayısıyla Osmanlı bu şüphesinde haklıdır, yâni bir Ermenistan kurulması şüphesinde haklıdır. Bunun için de her devlet gibi Osmanlı da tabiî hakkı olarak kendi birlik ve bütünlüğünü bozacak birtakım oluşumlara karşı bir tedbir almıştır. Bu tedbir de, I. Dünya Savaşı'nda olunmasına rağmen, büyük masraflar yaparak Ermenileri -ki 2,5 milyon altın gibi büyük bir para o zaman- bu savaş sahası ve Rus sınırına yakın olan bölgelerden, savaş sahasına uzak, stratejik önemi olmayan Kuzey Suriye'deki Şehir-i Zor bölgesine nakletmek olmuştur. Bu karar, Ermenilerin tren yollarına 25 km mesâfedeki yerlere, hiçbir zaman çoğunluk teşkil etmeyecekleri şekilde yerleştirilmesi gibi birtakım hükümleri de taşımaktadır.

Tabiî kolay iş değildir 500 bine yakın insanın nakledilmesi. Burada önemli bir konu var, o da bütün Ermeniler mi mecburî iskâna tâbi tutulmuştur? Hayır, genelde Taşnaksutyun ve Hınçak gibi komitelere dahil olan Ermeniler, Gregorian mezhebine bağlı Ermeniler tehcire tâbi tutulmuşlardır. Protestan ve Katolik mezhebinde olanlar bunlara dahil olmamıştır. Bunun için Osmanlı Devleti, Protestan ve Katolik mezhebinde olanlar hariç ifâdesini sıklıkla kullanmıştır. Ayrıca kimsesiz çocuklar, yetimler, dul kadınlar tehcire tâbi tutulmamıştır.

Tehcir uygulaması Enver Paşa'nın teklifi ve 27 Mayıs 1915 yılında alınan kararla, bölgede zararlı olan Ermenilerin Doğu Anadolu'dan Suriye'ye gönderilmesi ile başlamıştır. Ve bütün Anadolu'da tehcire uğrayan Ermenilerin net sayısı Osmanlı belgelerine göre 458.758'dir. Her bir vilâyete ait rakamlar Osmanlı arşivlerinde yer almaktadır. Yine bu belgelerde 382.148 kişinin iskân bölgelerine vardığı belirtilmektedir. Arada 56.610 kişilik bir fark vardır. Bunlardan 500'ü Erzurum-Erzincan arasında eşkıya grupları tarafından öldürülmüştür. 2000 civarında kişi, Urfa'dan Halep'e giden yol üzerinde, Meskene'de Urban eşkıyaları tarafından katledilmiştir. 2000 kişi de Mardin'de eşkıya tarafından öldürülmüştür. Dersim bölgesinden geçen kafilelere bölge halkının saldırıları sonucunda

yaklaşık 3-4 bin kişi ölmüştür. Yine bu ölüm olayları ile ilgili kesin rakamlar Osmanlı arşivlerinde yer almamaktadır. Bu saldırılar neticesinde toplam 7-8 bin kişinin ölmüş olduğu tespit edilmiş, o zaman Osmanlı Devleti saldırıların durdurulması için geçiş güzergâhındaki vâlilere emirler göndermiş ve saldırganların yakalanarak cezalandırılmasını istemiştir. Ayrıca vâliler yol emniyetini almaları noktasında defaaten uyarılmışlardır. Hastalıklardan kaynaklanan ölümler de meydana gelmiştir.

Tehcir edilen 458 bin kişinin dışında Kafkasya'ya, İran'a, ABD'ye, Fransa'ya giden Ermeniler var. Yine bu rakamlar da Osmanlı arşivlerinde yer almaktadır ve toplam 750-800 bin civarında Ermeni'nin göç ettiği ifâde edilmektedir. Osmanlı arşivlerindeki Ermenice mektuplarda ABD'de 100 bin civarında Ermeni'nin olduğu söyleniyor. Ermeni Delegasyonu Başkanı Boghos Nubar Paşa Fransız Dışişleri Bakanı'na gönderdiği mektupta Kafkasya'ya 250 bin, Iran'a 40 bin Ermeni'nin sürgün edildiğini söylemektedir. Bunlarla birlikte sürgünlerin toplam sayısını 600-700 bin olarak göstermektedir. Nubar Paşa kurulacak muhtemel Ermenistan'ın da Cumhurbaşkanı olacaktı. Onun verdiği rakamlarla Osmanlı arşivindeki rakamlar birbirini tutmaktadır. Osmanlı tehcir sırasında yaşanan saldırılara karşı tedbirler alınması için bölgedeki yetkililere sürekli emirler göndermiş, bu tür hâdiselere karışanların yakalanıp cezalandırılmasını istemiştir.

Eğer Osmanlı Ermenileri öldürmek isteseydi, şifre kalemi olarak adlandırılan telgraflarda bunu gizlemeden dile getirirdi. Zirâ bu telgraflarda bildiğimiz yazılar yoktur, rakamlar vardır ve ancak bu rakamların karşılığı bulunduğunda bunlar bir anlam ifâde eder. Yâni Osmanlı Devleti bu gizli yazışmalarda niyetini açıkça belirtmiş, tehcire tâbi tutulan Ermenilerin sağ salim yerlerine ulaşması için bir dizi tedbir almıştır. Kamplarda yaşanan salgın hastalıklar neticesinde ölüm olayları başlayınca, derhâl bu kampların boşaltılmasını emrederek gerekli sıhhî tedbirleri de almıştır. Yâni kısaca Rusya'ya da göç ettirilen Ermenilerle birlikte toplam sayı 750-800 bindir ve her birinin nereye yerleştiğine dair bilgiler Osmanlı arşivlerinde vardır.

Peki hocam, bu bilgiler varken, Avrupa ve Amerika'daki soykırım iddiaları neye dayanmaktadır? Bu iddiaları ileri sürenler ve kabul edenler neyi hedeflemektedirler?

- Avrupa Parlamentoları'nda soykırımı iddialarının kabul edilmesini değerlendirirken bu soykırımı kabul eden devletlerin geçmişteki durumuna bakmak lâzımdır. Fransa Parlamentosu'nda soykırımı iddiası kabul edildi. Fransa'nın 1914'ten önceki ve sonraki durumuna baktığınız zaman, onun

zâten Ermenileri kullanan, Osmanlı Devleti topraklarında sömürge elde etmek isteyen bir devlet olduğunu görürsünüz. Aslında 1918'de Adana'nın, Antep'in, Maraş'ın işgali sırasında Fransa 6 tabur askerle buralara gelmiştir ve bu 6 tabur askerin 3 taburu Ermenilerden teşekkül etmiştir. Hâliyle Fransa'nın Ermenilerin soykırıma tâbi tutulduğunu bugün de iddia etmesi ve bunu kabul etmesi tamamen tarihîdir. O zaman Fransızların bu bölgeleri nasıl terk ettiklerine baktığınızda, bugün Fransızların, Ermenilerin yanında yer almasını anlayabilirsiniz.

Diğer taraftan Avrupa Parlamentolarında olsun, Amerika'daki 24 eyâlete bağlı parlamentolarda olsun, kabul edilen Ermeni soykırım iddialarının ardında da tarihî düşmanlıkları görmek mümkündür. Osmanlı Devleti döneminde olduğu gibi, bugün de Türkiye, Ermeniler aracılığıyla baskı altında tutulmak istenmektedir. Bu tür kararların alınması parlamentoların görevi değildir aslında, parlamentolar kanun çıkarmakla mükelleftir. İşin aslı tarih ve tarih ilmi ile ilgili çalışmalar yapan bilim adamlarına bırakılmalıdır. Ermenilerin söylenti olarak iddia ettikleri konular parlamentolarda dinlenirken, tabiî ki Ermeni lobilerinin bunda etkisi fazladır, mahkûm edilmeye çalışılan Türkler hiçbir zaman dinlenmemiştir.

Demokrasiden dem vuran, iki tarafı da dinlemek ve iki tarafın söylediklerine göre değerlendirme yapmak durumunda olan parlamentoların, Türkleri birtakım sözlerle ve hiçbir belge gösterilmeden mahkûm etmeleri, hem demokrasi hem de insanlık ayıbıdır. Bunların dayandıkları temel kaynak Toynbee gibi, Morgenthau gibi kişilerin o dönem yazdığı kitaplardır. İngiliz Intelligence Bureau'da görevli Arnold Toynbee "Ermeni Trajedisi" kitabını İngiliz Parlamentosu Propaganda Dairesi'nin emri üzerine yazmıştır. Toynbee'nin dayandığı kaynaklar Lord Briyce denilen, Lordlar Kamarası'nın bir üyesinin raporlarıdır. Lord Briyce da bu raporları Türkiye'deki Amerika Büyükelçisi olan Morgenthau'dan almıştır. Şimdi herkes zannediyor ki Morgenthau bu raporlarını Türkiye'de gördüklerinden, yaşadıklarından esinlenerek yazdı. Hâlbuki Morgenthau'nun raporları da bu şekilde elde edilmiş değil. Çünkü Morgenthau bu raporları o zamanki ABD Başkanı Wilson'la da yazışmalarından anlaşıldığı üzere, ABD halkını savaşın kazanılacağına inandırmak için kaleme almıştır. Nitekim hayat öyküsü adıyla yazmış olduğu hâtıratı, Morgenthau'n bizzat kendisi tarafından değil, Amerika'nın Dışişleri Bakanı Robert Lansing, Burton J. Hendrick adlı gazeteci ve

Morgenthau'n danışmanı olan Türkiye kökenli bir Ermeni olan Arshag Schmavonian tarafından kaleme alınmıştır.

Bu kitabın yazılmasındaki temel sebep de, bu sıralarda çıkmış bulunan I. Dünya Savaşı'na Amerika'nın katılımını kolaylaştıracak kamuoyunu oluşturmaktır. Yâni her iki kitap da bir propaganda kitabı olarak çıkarılmıştır. Dolayısıyla propaganda kitaplarının bilimsel kitap olarak değerlendirilmesi, kaynak olarak ele alınması, tarih metodolojisine ve ilmine aykırıdır. Nitekim Morgenthau'nun bu raporlarına karşılık, bizzat tehcir sırasında bölgede bulunan Amerikan Konsolosları'nın gönderdikleri raporlar Morgenthau'un raporlarına tamamen aykırıdır. Meselâ Mersin Konsolosu Edward Natan, Adana-Mersin hattıyla ilgili raporunda, -ki ana güzergâhlardan birisidir- "Sevkiyatın gâyet güzel yürüdüğü, birtakım aksaklıklara rağmen herkese tren bileti verildiği, sıhhiye memurları ile devamlı sağlık kontrollerinin yapıldığı, herkesin iaşelerinin temin edildiği"ni bildirmektedir.

Morgenthau'ya gönderilen bu raporlar Osmanlı istihbaratı tarafından ele geçirilmiş, oradaki bilgiler alındıktan sonra tekrar usûl-ü dairesince kapatılarak yerine ulaşması sağlanmıştır. Dolayısıyla Morgenthau'nun raporları ile konsolosların raporları taban tabana zıttır. Bu ise, tamamen propagandaya yönelik raporlar sunulduğunu göstermektedir. İşte gerek Amerika'daki eyâletlerde, gerek Fransa'da, gerek AP'de soykırım iddialarının kabulü, tamamen siyasî niteliklidir ve bunlar Osmanlı döneminde olduğu gibi Türkiye'ye bir baskı unsuru olarak değerlendirilmekte ve kullanılmaktadır.

Soykırım iddialarının kabul ettirilmesi hâlinde ne gibi neticelerle karşılaşabiliriz?

- Bir defa soykırım gibi bir kavramı Türklerin kabul etmesi asla mümkün değildir. Edilmesini beklemek de mümkün değildir. Neden? Çünkü bunu kabul etmeye bizim ne kadar hakkımız var? Olmamış veya olması ihtimali hiçbir belgeyle ispat edilmeyen bir konunun bizim tarafımızdan kabulünü düşünmek bile mümkün değil. Bunu ağzımıza bile almak mümkün değil, çünkü böyle bir yükümlülüğü kabul etmemiz demek çocuklarımızın ve torunlarımızın alınlarına büyük bir kara sürmek anlamına gelir. Buna hangi şekilde hakkımız vardır? Bunu kabul etmemiz asla mümkün değil. Bununla beraber Avrupalıların buradaki hedefi veya Ermenilerin buradaki hedefi, bunun kabul edilmesi hâlinde sürgün edilmiş olan Ermenilere topraklarının geri verilmesi, en azından bunun tazmin

ettirilmesidir. Türkiye her iki şartta da büyük bir sıkıntı içerisine girecektir ve bölünme durumu ile karşı karşıya gelecektir. Hâliyle bizim bunu kabul etmemizi hiç kimse bekleyemez. Ama Türkiye'nin bölünmesi Avrupalılar için büyük bir kazançtır, hedeftir, Sevr'deki hedeftir. Dolayısıyla bunu bizim kabul etmemiz hiçbir sûrette ve asla mümkün değildir. Avrupalıların bunu bize kabul ettirecekleri bir dokümanları da yoktur.

Bizim şu anda arşivlerimizin durumu nedir, bütün araştırmacılara açık mıdır? Bugüne kadar araştırmacılar, özellikle de yabancı araştırmacılar Osmanlı arşivleri ve Genelkurmay'ın elinde bulunan arşivlerden ne kadar faydalandı?

- 1992 yılına kadar Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı olduğumdan konu hakkında yeterince bilgiye sahibim, dolayısıyla arşivlerin iç yapısını biliyorum, bugüne kadarki gelişmeleri de Tarih Kurumu Başkanı olarak biliyorum. Bugüne kadar aşağı yukarı 3.000 den fazla yabancı bilim adamı Osmanlı arşivlerinden faydalanmıştır. Bunun içinde en çok araştırma yapan Amerikalılardır ve bütün dünya devletlerinden bilim adamları araştırma yapmıştır. Şu an arşivlerimiz dünyadaki bütün bilim adamlarına açıktır. Hiçbir gizlisi saklısı olmamak üzere her şeyi ile açıktır. Buna karşılık arşivlerimizin açık olmadığı iddiasında bulunan Ermenilerin arşivleri kapalıdır. Bunların açılmasına da asla müsaade etmiyor Ermeniler. Biz biliyoruz ki Ermeni arşivlerinde Anadolu'da ne kadar Türk ve Müslüman'ı katlettikleri yazmaktadır. Onun için Ermeniler kendi arşivlerini açmamaktadır. Bizim arşivlerimizin en gizli şifre kalemi evrakının bulunduğu bölümleri bile açıktır. Herkese açıktır, Ermeniler dahil olmak üzere.

Nitekim daha 1991 yılında, Ara Sarafyan adındaki bir Ermeni araştırmacı "Osmanlı Arşivleri'nde Soykırımı" adıyla araştırma yapmak üzere bize başvurmuştu, biz de ona izin vermiştik. Ve bu şahıs tam 3.000 adet mikrofilm, yâni fotokopi aldı Osmanlı arşivinden. Hilmar Kaiser adında bir Alman araştırmacı da Ermeni meselesini araştırmak üzere Osmanlı arşivine geldi -ki Ermenilerin finanse ettiği bir kişiydi- "Çukurova-Kilikya Bölgesinde Ermeni Soykırımı" diye başvurdu, ihtimal ki izin vermeseydik "izin verilmedi" diye propaganda yapacaktı, izin verildi ve kendisine ve 5972 adet -bakın rakam bile hatırımda, çünkü izni o zaman ben verdim- fotokopi verildi. Ama bunun her ikisi de, Osmanlı arşivlerinin kapalı olduğunu iddia ediyorlar bugün. Onlara gelinceye kadar pek çok araştırmacı geldi araştırma yaptı. Herkesin tanıdığı Standford Shaw,

Bernard Lewis, McCarthy gibi bilim adamları da Osmanlı arşivlerinde araştırma yaptılar bu konularda, bunlar da kitap yayınladılar. Arşivler kapalı olsa bu kitapları yayınlayamazlardı. Dolayısıyla Osmanlı arşivleri sonuna kadar açıktır herkese.

Genelkurmay arşivi şu sıralarda tasnif edildiği için araştırıcılara, yâni sâdece Ermenilere veya yabancılara değil, bize bile şu an tam açık değil. Tasnif edemediğiniz belgeyi açamazsınız, numara vermediğiniz belgenin referansını gösteremeyeceğiniz için. Bütün dünyada böyledir. Ama buna karşılık tekrar ediyorum: Ermeni arşivleri kapalıdır. Bizim aslında yaygara koparmamız lâzım. “Ermeniler bu konuda arşivlerini niye açmıyorlar?” diye. Hem Amerika’da Boston’daki Taşnak arşivi, hem Ermenistan’daki, hem diğer ülkelerin Ermeni kiliselerindeki arşivler kapalı. İşte İstanbul’daki Ermeni patrikhanesinin arşivleri açık mı? Kapalı. Niye açmıyorlar? Konu yine siyasî. Türkiye’yi mahkûm etmek için çalışan ve çok iyi teşkilâtlanmış bir Ermeni lobisi var, onlara destek veren ve eskiden beri hep onlardan yana tavır almış bir devletler topluluğu var. Onların desteği ile bu propaganda gâyet iyi yürümekte, çok iyi reklam yapılmaktadır. Biraz da Türkiye’nin işin bu kadar ciddiye alınacağını düşünememesinden, yâni Türkiye’nin de ihmâli ile konu bu hâle gelmiştir.

Shaw, McCarthy, Lewis gibi tarihçilerin yanında Türk tezlerini savunan yeni araştırmacılar var mı? Bunlarla diyaloga geçmek için neler yapılıyor? Ortak kongreler, Ermeni tezlerini de savunan katılımcıların olduğu kongreler düzenleniyor mu?

- Tarih Kurumu 1990 yılındaki kongresinde Ermeni Seksyonu koyarak bu konuyu taştırmaya açtı ve bütün dünyada bu konuda karşı iddiada bulunan Ermeniler de dahil aşağı yukarı herkesi davet etti. Ama bir kişi hariç kimse gelmedi. Ama şunu söyleyeyim, Bernard Lewis, Stanford Shaw olsun, McCarthy olsun, bunların hiçbiri Türkiye’nin tezlerini savunan kimseler değil. Bunlar saygın, yazdıkları kitaplarla bütün dünyada kabul görmüş bilim adamları. Bu adamlar bu kitapları yazıyorlar diye Ermeniler tarafından tehdit ediliyor, hatta evleri bombalanıyor. Şimdi düşünebiliyor musunuz, eğer haklıysanız niye bombalıyorsunuz? Bu insanlar bizi soykırımı ile suçluyor, buna karşılık tarafımızdan hiçbiri tehdit edilmedi. Çünkü biz kendimizden eminiz, böyle bir suç işlenmediğini biliyoruz. Ermeniler yapmadığımızı bildikleri, fakat yaptığımızı iddia ettikleri için de bu saygın bilim adamlarına tehdit savuruyorlar.

Bunların ötesinde çalışan bir dolu insan da var. İşte en son Nisan ayında kitabı yayınlanacağı söylenen Amerikalı bir savcı var, Samuel Weems. Türkiye ile hiç alâkası yok, Türkiye'ye hiç gelmemiş, sâdece bu haber alındıktan sonra bir konferansa çağrıldı. Ermenilerin ne kadar çığırtkan olduklarını belirten bir kitap yazmış. Dolayısıyla pek çok insan var, ama Türkiye bunlara fazla ilgi de göstermek istemiyor. Çünkü gösterdiğimiz takdirde hemen damga yiyor adam. Sanki Türkiye'nin adamıymış gibi. Siz özgürce, objektif bir biçimde Ermenilerin soykırıma tâbi tutulmadığını yazın, dünyanın herhangi bir yerindeki bilim adamı olarak, hemen damga yiyorsunuz, Türkiye'nin adamı gibi gösteriliyorsunuz. Dolayısıyla bunların tamamı siyasî konular.

Tabiî bütün bunlara karşılık bizim sâdece konu gündeme geldiğinde harekete geçen değil, sürekli araştırmalar yapan kurumlar kurumamız gerekliydi, bugün bu kurumlar hem sivil toplum örgütleri içerisinde, hem devletin çeşitli kademelerinde, hem de Tarih Kurumu'nda kuruldu. Konuyla ilgili araştırmalar çok ciddî bir şekilde sürdürülüyor. Biz Tarih Kurumu olarak yakın bir zaman içerisinde hem dünya hem Türk kamuoyuna bu iddiaların yanlış olduğunu gösterecek güzel projeleri ve onların neticelerini sunacağız. Bu projeleri açıklamamız mümkün değil, engellenir düşüncesindeyim, zirâ yabancı arşivleri incelememiz lâzım geliyor. O bakımdan çok yakın bir zamanda çok açık ve berrak bir biçimde Ermenilerin yalanları ortaya çıkacak.

Şüphesiz bu önlemlerin yıllar öncesinden alınması gerekiyordu, ama gene de bu gecikmenin biraz anlayışla karşılanması da lâzım. Bir kişi kendine güveniyor ve yapmadığını biliyorsa, bunun üzerindeki araştırmalara pek yönelmez. Kendimizden eminiz ve dünyaya sesleniyoruz. Diyoruz ki; Ermeni bilim adamları dahil olmak üzere dünyanın her tarafından bilim adamlarını toplayın, bir komite oluşturun. Türk bilim adamları ile bu konu ortak araştırılsın. Bütün arşivlere bakalım, birlikte Türk, Fransız, İngiliz, Amerikan, Alman, Avusturya, Rus arşivlerine bakalım, ama en önemlisi, Ermeni arşivlerine de bakalım diyoruz. Bunu hiç kimse kabul etmiyor. Ve diyoruz ki 1,5 milyon insan öldürdüğümüzü söylüyorsunuz. Türkler tarihlerinde hiç böyle bir harekette bulunmamışlardır. En kötü zamanlarında bile böyle bir harekette bulunmamışlardır. İşte Çanakkale Savaşı'nda yaralanan İngiliz askere, Yeni Zelandalı askere herkes durup kimse yardım edemezken, cepheden çıkıyor, gidiyor, adama su veriyor askerimiz. Ona yardımcı oluyor, götürüyor,

yabancı siperlere teslim ediyor adamı. Ve geri dönüyor. Bunu hangi millette görmüşsünüzdür?

Bizim tarihimizde soykırım yoktur. Ama diyoruz ki 1,5 milyon insan öldürdüğümüzü iddia ediyorsunuz. "O zaman biz bu 1,5 milyon insanı nereye gömdük?" diyoruz. Hani toplu mezarlar, bunları nereye koyduk? Gösterin bize açalım. Oradan çıkarıp "bunları yapmışlar!" diyelim. Ama hiç kimse "şurada öldürdünüz, şu toplu mezara gömdünüz" diyemiyor. Çünkü yok ... Ama Türklere ait ne kadar çok toplu mezar çıkıyor, biliyorsunuz. Bunlar muskaları ile çıkıyor, Müslüman oldukları belli. Bu katliamlar resimleri ile birlikte müzelerde sergileniyor. İşte en açık ve berrağı eski Van şehri... Yakılmış, yıkılmış biçimi ile hâlâ gözler önünde, biz açıp dünyaya sergilemiyoruz. Çünkü ölüler üstüne propaganda yapmak istemiyoruz, ama yapmamız gerekiyor galiba. Yıkılmış Van orada duruyor.

Hani nerede Ermeniler? İnsan hakları savunucuları nerede? Nerede demokratik geçinen dünya? İşte bu dünya beni mahkûm etme hakkını kendinde görebiliyor. Hiç yapmadığımız ve insanlığın yüzkarası bir şeyle bizi suçluyor.

En son Karabağ'da yaşananlar bu anlamda iyi bir örnek teşkil ediyor olsa gerek...

- Evet, o mesele bütün herkesin gözü önünde olan bir olaydır. Orada insanlar sürülmüştür, öldürülmüştür. Yerinden yurdundan edilmiştir, ama dünyanın sesi çıkmamaktadır. Aslında bu, Türkiye üzerinde 1914 öncesi ve sonrasında oynadıkları oyunun yeni bir görüntüsüdür. Şunu söylemeliyim: Avrupa'yı çok iyi tanımak gerekiyor. Avrupa'daki devlet felsefesi, menfaat ve madde üzerine oturur. Avrupa'nın devlet felsefesinin ve yapısının temelini ortaya koyan Machivelli'dir. Machivelli'ye göre : "Bir hükümdar ne kadar söz verir ve sözünde durmazsa, o kadar makbul bir hükümdardır. Halkını ezen, aşağılayan, onun sırtından geçinen hükümdar en büyük hükümdardır." Buna karşılık Türk devlet felsefesindeki anlayış, Bilge Kağan'da da aynıdır, Şeyh Edebâli'nin Osman Gazi'ye verdiği öğütte de aynıdır. O da insanı insan olarak düşünen, insan olarak değerlendiren bir anlayışın devleti yücelteceği felsefesidir. Bilge Kağan "Açtınız doyurdum, çıplaktınız giydirdim" diyor. Ama Türklere mi sesleniyor böyle derken? Hayır! Diyor ki "Yukarıda mavi gök, aşağıda yağız yer yaratıldığında, ikisinin arasında kişi oğlu oldu." Türk demiyor, aksine "insan yaratıldı" diyor. Ya Şeyh Edebâli ne diyor: "Ey oğul! İnsana değer ver ki devlet

yücelsin.” Aslında bu farklılık görüldüğünde bütün mesele rahatça anlaşılıyor.

Bizim mimarî tarzımıza baktığımız zaman, orada Yaratıcı ile insanı birbirine rakip kılmayan bir anlayış sergilendiğini görüyoruz. Yaratıcıya ait yapılan binâlarda, yâni cami ve hayır müesseselerinde taşı kullanıyor Türkler. Çökmemesi, yıkılmaması için, çünkü Yaratıcı ebedîdir. Ama insanla ilgili yerleri, yâni kendi oturdukları yerleri yaptıklarında ahşap kullanıyorlar. Yâni rekabete girmiyorlar O’nunla, çünkü insan fânîdir, ölümlüdür. O’nunla rekabete giremezsiniz. Kremlin Sarayı’na, Louvre Sarayı’na baktığınızda, daha kapısından içeri girerken ezilirsiniz. Oysa Topkapı Sarayı’na girerken büyürsünüz, yücelirsiniz, insanı ezmeyen bir yapısı vardır. Orada halk ile hükümdar aynı seviyededir, bayramlaşırken halkla aynı seviyede oturur. Kabul salonuna, arz salonuna baktığınızda küçücük bir oda olduğunu görürsünüz. Ama Kremlin’e, Çar Sarayı’na gittiğiniz zaman, oradaki şaşaa ve gösteriş hükümdarla konuşan insanı küçültür. İşte devlet felsefeleri arasındaki fark budur.

Böyle bir ruha sahip insanların bir topluluğu yok etmesini kimse bekleyemez, beklememelidir de. Türkler, Endülüs Emevi Müslümanlarını, onları yok eden İspanyollardan kurtarırken, aynı zamanda Yahudileri de alıp kurtarmıştır. Getirip İstanbul’a, Selânik’e, Edirne’ye yerleştirmiştir. Aynı zihniyet Macaristan’da Avusturya ve Alman İmparatorluğu’nun baskısı altındaki insanları da Osmanlı Devleti’ne kabul etmiştir. Aynı zihniyet İsveç Kralı’nı kabul etmiştir. Polonyalıları kabul etmiştir. Aynı zihniyet Almanya’dan kaçan Yahudileri kabul etmiştir. Nasıl olur da aynı dönemde tutar ve başka ırkı, bin sene barış içinde yaşadığı bir topluluğu yok edebilir? Böyle bir şey asla mümkün olamaz. Ruha baktığınız zaman bunun niçin olamayacağını anlarsanız.

Buna karşılık Avrupalıların tarihinde birçok soykırım vardır. Meselâ Avrupalı adam soykırımı Cezayir’de yapmıştır. Amerika’ya gittiğinde İnka, Aztek topluluklarına bunu yapmıştır. Kızılderilileri yok etmiştir ve bunu kabul de ederler. Avrupa’da Yahudileri yok etmiştir. Sâdece Almanlar değil, Ruslar da yok etmiştir. Türkleri de yok etmiştir. İngiltere de gidip aynı şeyi Hindistan’da yapmıştır. Afrika’da yapmışlardır. Hatta hatta, “siyah abanoz ticareti” adı altında zenci ticareti yapanlar, aslında Katolik Kiliseleri’dir. Aynı zihniyeti bu sefer insanların ruhlarının alınıp satılması şeklinde devam ettirmektedirler. Değişen bir şey yok ki Avrupa’da. Görüntü değişmiştir, şekil değişmiş, modernleştirilmiştir. Kölelik de modernleştirilmiştir. Eski

zamanlardaki kölelik insanları alıp satmak, birisinin yanında karın tokluğuna çalıştırmaktır. Bugünkü kölelik ise emperyalizmle ekonomik köle hâline getirmektir. Yâni aslında Batı cephesinde değişen bir şey yoktur. O yüzden Türkleri soykırım yalanıyla itham edenler, aslında bizi kendileriyle karıştırdıkları, bizim onlara benzediğimizi düşündükleri için böyle bir şeyin olabileceğini sanmaktadırlar.

2023 Dergisi

1915’TE SOYKIRIM OLMADIĞINI BELGELERİZ

TTK Başkanı Prof. Halaçoğlu, ‘Biz bu kadar rahatız’ dedikten sonra önerisini getiriyor gündeme: ‘Ben diyorum ki, Türkiye, Birleşmiş Milletler nezdinde bir uluslararası araştırma komisyonu kurulmasını teklif etsin. Herkes gelsin ve orada bu mesele konuşulsun.’

1915’te ne oldu?

- Ermenilerle Osmanlı Devleti arasında meydana gelen anlaşmazlık ve çatışmalar, 1915 yılında başlamadı. Ta 1881’lerde başlayan ve İngiltere, Fransa, Rusya gibi ülkelerin müdahaleleriyle gelişen bir süreçtir bu. Döneme ilişkin belgelere baktığınızda, Doğu Anadolu’daki altı viláyette yaşayan Ermenilerin örgütlendiğini ve Rusların da desteğini alarak Müslüman köylerine saldırdığını görürsünüz.

Rusya ve Batılı devletler mi kışkırtıyor Ermenileri?

- Evet ama Ermeniler tarafından kurulan 21 ayrı örgüt de destekliyor bunu. Bu örgütlerin şubeleri Van’dan İstanbul’a kadar her yere yayılmıştır. 18 Mart’ta Çanakkale Savaşları başladığı sırada, Anadolu’da örgütlenen Ermeniler topyekûn bir isyan hareketine girişmişlerdir. 16 Nisan’da Van’da, 17 Nisan’da Çatak’ta, Bitlis’te, Elazığ’da, Zeytun’da, Adana’da başlayan isyan hareketleri sebebiyle Osmanlı Devleti, Almanların ve zamanın Genelkurmay Başkan Yardımcısı Enver Paşa’nın da isteği üzerine, bu bölgede yaşayan Ermenileri savaş dışındaki bir bölgeye nakletme kararı almıştır.

Tehcir kapsamı dışında bırakılan Ermeniler var mı?

- İlk nakillerde Protestan ve Katolik Ermeniler yoktur. Daha sonra, bunlardan isyanlara bulaşanlar da nakledilmiştir. Ancak, mesela hastalar gönderilmemiş, hastaneye yatırılmış ve iyileştikten sonra gönderilmiştir. Dul kadınlar ve çocuklar da gönderilmemiştir. İstanbul, İzmir, Kastamonu gibi şehirler de tehcir kapsamı dışındadır. Amerikan belgelerinden aldığımız bir örnek vereyim. Adana şehir merkezinde 25 bin Ermeni yaşıyor. Bunlardan 17 bini sürgün edilmiştir, sekiz bini yerinde bırakılmıştır. Sadece bu bile, tehcirin Ermenilerin iddia ettikleri gibi soykırım düşüncesiyle yapılmadığını apaçık bir biçimde gösteriyor.

Soykırım değilse bile ‘etnik temizlik’ amacı yok mu?

- Kesinlikle etnik temizlik ifadesi yanlıştır. Zira bu tabir, soykırımla eşdeğerdir. Ermenilerin zorunlu olarak başka bir bölgeye

gönderilmelerinden murad, verdikleri zararların önüne geçmek olduğu için, bölgenin Ermenilerden arındırılması amaçlanmıştır.

Tehcir Kanunu ile birlikte ne kadar Ermeni göç ettiriliyor?

- Bizim Osmanlı arşiv belgelerine göre, ki burada yüzde 10 eksiğimiz olabilir, 455 bin Ermeni gönderildi. Hepsinin şehir şehir kayıtları var. Bununla beraber, bu kayıtların dışında bir miktar daha Ermeni gönderilmiş olabilir.

Peki tehcir döneminde Osmanlı coğrafyasındaki toplam Ermeni nüfusu ne kadardı?

- Osmanlı istatistiklerine göre, 1 milyon 296 bin Ermeni var. Justin McCarthy, 1 milyon 698 bine çıkartıyor Ermeni nüfusunu. Stanford Show ise Osmanlı sayımlarını esas alıyor. Patrikhane, 2 milyon 250 bin civarında bir nüfustan söz ediyor. Fakat Patrikhane'nin rakamları İngilizler tarafından bile itibara alınmıyor. Patrikhane'nin 1914 kayıtlarında 1 milyon 915 rakamı yer alıyor. Biz şöyle düşünüyoruz: Osmanlı kaynakları üçte bir oranında hata yapmaz. Yani 1 milyon 300 bin diyorsa, 450 binlik bir hata yapıyor olamaz. Biz bunun için 1.5 milyon civarında bir Ermeni nüfusu olabileceğine kanaat getiriyoruz.

Ermeni konvoylarına kimler saldırıyor?

- Bu gerçekten de çok önemli bir konu. Ne oluyor Ermenilere? Diyelim ki 1.5 milyon Ermeni var, bu 1.5 milyon Ermeni'ye ne oluyor? 1915'te Erzurum'dan Erzincan'a giden 500 kişilik bir Ermeni kafilesi, Kürt eşkıyasının baskınına uğruyor ve tamamı öldürülüyor. Bunların belgeleri var. Sadece Ermeni değil, İngiliz, Amerikan ve Rus belgelerinde de yazıyor. Ancak 'Bu baskın ve katliamlar Kürtler tarafından yapılmıştır' demek anlamına gelmemeli. Zira onların dışında guruplar da saldırıda bulunmuşlar. Bunların hepsi 1916'da mahkeme karşısına çıkarılmışlar.

Size göre ne kadar Ermeni öldü?

- Bana göre, hastalık, çatışmalar ve katledilme hadiseleri, Kafkasya'daki hastalıktan ölümler dahil, 300 bin civarında Ermeni öldü. Bunun 200 bini kesinlikle Kafkasya'daki hastalıklardan öldü. Blue Book'ta (Mavi Kitap) zikredilen rakam da 450-850 bin arasındadır.

Bu rakamlar bile ortada büyük bir trajedinin olduğunu göstermiyor mu?

- Hiç kuşkusuz ortada büyük bir trajedi var. Bu trajedi, Ermenilerin öldürdüğü 519 bin Müslüman'ı da kapsıyor. Ancak şurası açıklığa kavuşmalıdır ki, ölen Ermenilerin büyük çoğunluğu hastalıktan ölüyor.

Müslümanları öldürenler ise bizzat Ermeni çeteleri. Katledilenler, net rakamlarla elde edebildiğimiz kadarıyla sekiz-on bin civarında. Bunun dışında kalanların hemen hepsi hastalıktan veya açlıktan ölüyor.

Soykırıma veya etnik temizliğe kanıt olarak, Talat Paşa'nın Diyarbakır Valisi'ne gönderdiği telgraf gösteriliyor. Siz ne diyorsunuz bu telgrafa?

- Telgrafta, hiçbir zaman 'katledin' diye ima bile yok. Sadece böyle bir katliam harinin araştırılması ve bir daha meydan verilmemesi talimatı var. Bu telgrafı anlamak için hem Osmanlıca'yı, hem de Osmanlı belgelerinin dilini iyi bilmek gerekir.

Telgrafta, 'katledin' diye bir ima yok belki ama 'katletmeyin' diye bir netlik de yok.

- Ama o anlama getiriyor. Eğer devlet, Ermenilerin katledilmesini istiyor olsaydı, o telgrafı çekmezdi zaten. Bütün şifre telgraflar tam takım halinde Osmanlı arşivlerinde mevcut. Bırakın emri, bir tanesinde bile böyle bir imada bulunulmuyor. Aksine pek çok belgede, kafilelere zarar vereceklerin şiddetle cezalandırılacağı bildiriliyor. Katliam yapmayı planlayan bir devlet bu kadar ketum olabilir mi?

KOMİSYON KURULSUN

'Bu tarihi bir konudur, bırakalım tarihçiler tartışsın' aşamasına nasıl gelindi?

- Eskiden bu konu ile ilgili pek çok şey bilinmiyordu ve bu nedenle kimse kendisine güvenemiyordu. Çünkü Osmanlı arşivleri tasnif edilmemişti. Bu konuya ilişkin bölümler 1990'dan sonra tasnif edildi. Diğer taraftan, biz yaklaşık üç-dört yıldır, dış arşivleri ciddi olarak tarıyoruz. Amacımız da, böyle bir şeyin gerçekten olup olmadığını ortaya çıkartmak. Biz şu an, 'Fransızlar soykırımı mı kabul etmek istiyorlar, buyrun gelin masaya, oturup konuşalım. Neye göre soykırım iddiasında bulunuyorsunuz' diyebilecek duruma geldik. Çünkü artık elimizde belgeler var.

'Tarihi tarihçilere bırakalım' tezi üzerine Prof. Şükrü Hanioğlu bir makale yazarak, hem meseleyi tarihçilere bırakmanın doğru olmayacağını, hem de belge değiş-tokuşunun sorunu çözmeyeceğini söyledi. Sizin fikriniz nedir?

- Ben Şükrü Hanioğlu'na katılıyorum. Ben de aynı şeyi söylüyorum. Şimdi bakın, biz 'Tarihçilere bırakalım' derken şunu kastediyoruz: Öncelikle bu konu araştırılmalı, bir alt zemin ortaya çıkmalı diyoruz. Bir iddiada bulunuyorsunuz ve 'Ermeniler soykırıma uğradı' diyorsunuz. Peki,

bununla ilgili bir belge sunmanız gerekmez mi? Burada da birisi çıksın, ‘Osmanlı şu kararı aldı, şu emri verdi ve şöyle bir uygulama yaptı’ desin. Bir toplumu yok etmek isteyen bir devlet, bütün yabancı yardım kuruluşlarına o kampları açar mı? Sadece Suriye’de 486 bin Ermeni’ye yardım ediliyor. Ben diyorum ki, Türkiye, Birleşmiş Milletler nezdinde bir uluslararası araştırma komisyonu kurulmasını teklif etsin. Herkes gelsin ve orada bu mesele konuşulsun. Biz bu kadar rahatız.

Sorunun çözümü için önerileriniz nedir?

- Belgelere dayalı olarak konuşmayı öneriyorum. Belgeler dışında hiçbir şey konuşmayalım ve her şeyi belgeleyelim. Ermeni soykırımını kabul eden Sayın Halil Berktay veya Sayın Taner Akçam hangi belgelere göre konuşuyorlar? Osmanlı arşivlerine girmediklerini biliyorum. Halbuki yapılması gereken, belgelerle söylediklerini ispat etmektir. Bir iddia ortaya atıyorsanız, bunu kanıtlamak zorundasınız. Biz soykırım olmadığını belgeleyebilecek durumdayız. Onların elinde de soykırım yapıldığına dair bir belge varsa, bunu bugüne kadar ortaya koymaları gerekmez miydi?

Teşkilat-ı Mahsusa..?

- Ne yabancı arşiv belgelerinde, ne de Türk arşiv belgelerinde Teşkilât-ı Mahsusa ile ilgili tek bir kelime bile yok. Teşkilât-ı Mahsusa çok küçük bir grup ve farklı bir sebeple teşkil edilmiş. Bunların görevi çok farklı ve özellikle dışardalar. Katliamla filan uğraşacak ne vakitleri, ne de sayıları var.

Belgeleriniz nerede?

- Ermeni soykırımını kabul eden Sayın Halil Berktay veya Sayın Taner Akçam hangi belgelere göre konuşuyorlar? Yapılması gereken, söylediklerini belgelerle ispat etmektir. Bir iddiada bulunuyorsanız, kanıtlamak zorundasınız.

Sefa Kaplan / Hürriyet

“TARİHİ GEÇMİŞ OLARAK DEĞİL, GELECEĞİMİZ OLARAK GÖRÜYORUM”

Bu konuda çok konuşuluyor ve tartışılıyor ama aslında soykırımı (genocide) kavramı Türkiye’de tam manasıyla algılanıyor mu? Her etnik çatışma soykırım mıdır?

- Her şeyden önce henüz 1915 döneminde bir genocide kavramı yoktur ve dolayısıyla Türklerle Ermeniler arasında meydana gelen olayları o hukuk çerçevesinde ne kadar değerlendirebiliriz o ayrı bir konu. Ancak genocide dediğimiz zaman uluslararası hukuka göre bir temel vardır. Bu da bir ulusun diğer bir kavimi veya topluluğu tamamen tarihten silmeye yönelik düşüncesi anlamına geliyor. Bunun için çok kişi öldürmenize de gerek yoktur, bir kişi bile öldürseniz böyle bir kavram içerisinde hareket ediyorsanız bu genocide’a girer.

Ermenilerle Türkler arasında meydana gelen olayların bu çerçeve içerisinde değerlendirilmesi halinde böyle bir olay kesinlikle görünmüyor. Çünkü Osmanlı İmparatorluğu topraklarında yaşayan yaklaşık bir buçuk milyon Ermeninin belli bir bölümünün bir bölgeye sürüldüğünü görüyoruz ama bir kısmı olduğu gibi kalıyor ve her bölgenin Ermenisi de sürülmüyor. Mesela İstanbul Ermenileri, Batı Ermenileri yerlerinde kalıyor. Sadece bunların yerlerinde kalması bile genocide kavramının veya hukukunun bu olayda ortadan kalkması anlamına gelir, yani böyle bir niteleme yapamayız. Kaldı ki devletin doğrudan doğruya belli bir bölge Ermenilerini bile ortadan kaldırma düşüncesi söz konusu değildir. Sadece Müslüman halkla Ermeniler arasında meydana gelen çatışmalar itibariyle belli bir kayıp vardır, ama hem Müslümanlardan hem de Ermenilerden insanlar ölmüştür. Dolayısıyla böyle bir olay genocide kavramına girmez. Bu tamamen daha sonraki tarihlerde, 1960’lardan sonra Ermeniler tarafından ortaya atılmış bir iddiadır. Çünkü ondan önceki zamanlarda **Ermenilerin katliamı** şeklinde Batı kaynaklı birtakım belgelerde geçiyor. Bu katliam iddiası belli bir zaman diliminden sonra birden bire genocide dönüşmüştür. Çünkü, diaspora Ermenileri bunu kendi çıkarlarına kullanmak, tazminat ve para elde etmek, belki Türkiye’den birtakım mal ve mülklere sahip olmak gibi düşüncelerle kullanmak istiyorlar. Batı dünyası da bu kavramı Türklere bir baskı unsuru olarak algıladığından, bu onlara kendi stratejilerini uygulama fırsatı verdiğinden destek veriyorlar.

Bildiğiniz gibi birçok yabancı akademisyen ve bilim adamı Ermeni sorunuyla ilgili olarak soykırım kavramını kullanmayı reddettikleri için diğer ülkelerde tepki görüyorlar. Aslında bu akademisyenlerin çalışmaları, Türkiye'nin Ermeni iddialarına cevap verebilmesi için bir fırsat niteliği de taşıyor. Türkiye bu ve bunun gibi fırsatları değerlendirebiliyor mu?

- Bu bilim adamları gerçekten konuya objektif olarak bakabilen bilim adamları ve bunlar çok fazla sayıda değiller. Herkes kendi mensup olduğu ülkenin çıkarlarını belli bir ölçüde gözetir ve bu durum itibariyle objektif olarak konuya bakabilen bilim adamları da pek fazla değildir. Sizin bahsettiğiniz bu bilim adamları tabi ki Türkiye tarafından fazla destek göremedi. Belki bunun temel sebeplerinden biri bu kişilere destek verildiği takdirde onların yazdıkları objektif yazılar veya çıkardıkları kitaplar, Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmiş veya yönlendirilmiş gibi bir anlamda değerlendirilecekti dünya üzerinde. Dolayısıyla Türkiye bu kişilere fazla yaklaşamadı, fazla destek veremedi. Ama şöyle olabilirdi, Türk devleti değil de Türk toplumu, milleti bu insanlara, bilim adamlarına reva görülen hareketleri büyük mitinglerle burada protesto edebilirlerdi. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti de belki Avrupa nezdinde bu bilim adamlarına reva görülen bu olayların demokratik ülkelere yakışmadığını vurgulayabilir, hatta Birleşmiş Milletler'e bile götürebilirdi.

24 Nisan itibariyle Ermeniler sözde soykırımı anma gününde dünyada lobicilik faaliyetlerini yine hızlandıracaklar. Sizce Türkiye her yıl karşısına çıkarılan Ermeni sorunuyla ilgili istikrarlı ve etkili bir dış politika izlemekte midir?

- Bu sorunuzun başlangıcı ta 1877-78'e kadar gidiyor. Bunu o tarihten bu yana Batının Türkiye'ye karşı yürüttüğü politikalar olarak niteleyebiliriz. Her şeyden önce Ermenilerin ne yapmak istediklerini biliyoruz. Ermeniler Doğu Anadolu'da ve Kilikya dediğimiz bugünkü Çukurova bölgesinde bir bağımsız Ermenistan kurma düşüncesinde oldular. Onlar açısından bakarsanız bunu gayet tabii karşılayabilirsiniz, her ulus bağımsızlık için mücadele edebilir. Ermeniler Osmanlı İmparatorluğu'nda çok ayrıcalıklı olmasına rağmen böyle bir talepte bulundular. Bu gayet tabiidir ve tarihte her zaman görülmüştür. Eğer isyan edip devlet kurma arzusunda iseniz, bunun birtakım ödenmesi gereken bedelleri olduğunu da kabul etmeniz gerekir. Nasıl Yunanlılar ayaklanmışlar, isyan etmişler ve bir devlet kurmuşlar, Sırplar, Bulgarlar da aynı şeyi yapmışlar. Ancak her isyanın bir

bedeli de vardır. Nasıl biz Kurtuluş Savaşı'nda çeşitli dünya devletlerine karşı bir mücadele vermiş ve mücadelenin bedelini ödemişsek, ama bu mücadelenin bedelini öderken de ulaşmamız gereken noktaya da ulaşmışsak ve bunu da kazanmışsak, Ermeniler de 1896'lardan başlayan bu ayaklanmalarında bir hedefe ulaşmak istediler ama bu hedeflerine ulaşamadılar, başaramadılar ve devlet kuramadılar. Bunun da bedelini belli ölçüde ödediler.

Öte yandan Batı ülkelerinin, hele de demokratik olduklarını iddia eden Batı ülkelerinin bu yöndeki politikalarına baktığınız zaman büyük bir anlayışsızlık içerisine giriyorsunuz. Hem demokratik olacaksınız, hem de demokrasinin temel unsurlarından olan Parlamentoyu yargı organı olarak kullanacaksınız; öte yandan bir demokratik ülke olarak çıkardığınız kanunun tartışılamaz olduğunu söyleyeceksiniz. Bunlar demokrasiyle taban tabana zıt olan konulardır.

Başta İngiltere, Fransa olmak üzere ve daha sonra Amerika, Osmanlı devletini paylaşma politikaları çerçevesinde o zaman Ermenilerle işbirliği yapmış ve bu politikaları yürütmüşlerdir. Ama aradan bu kadar zaman geçtikten sonra artık bu politikalarını terk etmeleri gerekmez miydi diye düşünebilirsiniz. Evet, öyle olması lazımdı, fakat bu konu bu devletler için yine Türkiye'nin yumuşak karnı olarak görülmekte, Türkiye'ye kabul ettirmek istedikleri çeşitli konularda siyasi baskı unsuru olarak kullanılmaktadır. Yoksa onlar da çok iyi biliyorlar ki 1915-18 arasında herhangi bir şekilde Ermeniler bir soykırıma uğramamıştır veya uluslararası hukuktaki soykırımla ifade edilebilecek bir duruma uğramamışlardır. Bu ülkeler de bunu çok iyi biliyor. Çünkü, kendi arşivlerinde bizim yaptığımız araştırmalarda bu sonuç ortaya çıkıyor.

O zaman ne yapmak istiyorlar? Bir defa Amerika'da mesela çok önemli bir Ermeni lobisi var, keza Fransa gibi diğer ülkelerde de aynı lobiler mevcut. Bu lobiler siyasi olarak o ülkenin yönetiminde etkili oluyorlar ve dolayısıyla bu ülkeler ister istemez belli ölçülerde bunu kabul etmek zorunda kalıyorlar. Türkiye'nin bunlara karşı yürüteceği politika ise ancak bunun gündeme geldiği dönemlerde söz konusu olabiliyor. Türkiye'nin tabi ki böyle bir kısa zaman içerisinde bir lobicilik faaliyeti yürütmesi mümkün değildir. Hem lobiyi organize edeceksiniz, hem başka lobilerle işbirliği yapacaksınız bu tabii uzun bir süreci ve oldukça büyük bir parayı gerektiriyor. Çünkü bizim tespit ettiğimize göre Ermenilerin bu konudaki yıllık harcamaları 4-5 milyon dolar civarındadır. Türkiye'nin bu konuda

bence yapması gereken en önemli şey, uluslararası nitelikte araştırma yaptırmaya gayret etmesidir ve bunu bir komisyon olarak yaptırtabilir.

Bir özeleştiri olarak söyleyeyim, bizde yapılan araştırmalar genelde belli belgelere dayalı herkesin birbirinden aldığı bilgiler çerçevesinde yürüyor. Bu sebeple bizim son yaptığımız çalışma daha farklı oldu. Gerçekten Ermeni iddialarını nasıl karşılayabiliriz? Bir, Ermeniler diyor ki; biz Osmanlı devleti zamanında masum olarak yaşıyorduk, devlet durup dururken tamam çeteler vardı ama sivil halkı da beraber sürdü. İşin boyutu gerçekten böyle midir, değil midir bunu araştırmamız gerekiyor.

Ermeniler tehcir edildikleri zaman çok büyük bir kıyıma uğradıklarını iddia ediyorlar, tehcir sırasında gerçekten böyle bir olayın olup olmadığını ortaya koymamız lazımdır. Üçüncüsü yine tehcir sırasında bu öldürüldüğü iddia edilen Ermenilere karşı birtakım devlet görevlilerinin mahkeme edildikleri söz konusu, bu mahkemelerin hangi sebeple yapıldığını veyahut da idama mahkum edilen Osmanlı devlet görevlilerinin hangi sebeple idama mahkum edildiğini ortaya koymamız gerekiyor. Bundan sonra da 1913'teki geri dönüş kararnamesiyle ne kadar Ermeni'nin geri döndüğüne, kendilerine mal ve mülklerinin geri verilip verilmediğine yönelik bir araştırma yapmamız lazım. Ermeni konusunun iki safhada olduğunu düşünerek ve birincisinin Birinci Dünya Savaşı sırası ve öncesi, ikincisinin de Birinci Dünya Savaşı sonrası bizim Kurtuluş Savaşı dönemimiz olması itibariyle, son olarak da ikinci safhasında Ermenilerin bizimle nasıl çatışma içerisine girdikleri dış devletlerle, diğer yabancı devletlerle diplomatik ilişkileri, anlaşmaları ve en son olarak da Kurtuluş Savaşı sonrasında Ermenilerin hangi ülkelere göç ettiklerine bakmalıyız.

Bunları ortaya koyduğunuzda zannediyorum ki, Ermenilerle ilgili bütün problemleri veya iddiaları cevaplayabilirsiniz. Halbuki bizde sadece mevzii olarak ele alınan birtakım çalışmalar var; hepsi olmamakla beraber çoğu bu şekilde. Bu tür siyasi nitelikli konular bir bütün halinde incelenmek zorundadır, bunu incelerseniz doğru cevap verebilirsiniz. Türkiye, kendisine baskı yapan diğer devletlere böyle bir araştırmayı, diplomatik yollarla sunduğu zaman, karşımızdaki devletlerin en azından siyaseten bize karşı yaptırımları ortadan kalkacaktır ve her seferinde de ortaya çıkarılmayacaktır.

Etkin bir lobicilik faaliyeti olmadan böyle araştırmanın başarısı ne şekilde olur?

- Tabii aynı zamanda lobiciliği de yapacaksınız. Mesela Avrupa'da bizim çok geniş bir topluluğumuz var, sadece Almanya'da 2.5 milyon insanımız var. Avrupa'nın genelinde 5 milyona yakın Türk var. Bu çok önemli çünkü Ermenilerden neredeyse iki kat fazla. Amerika'da Ermeniler kadar çok olmamakla beraber önemli bir Türk nüfusu var. Öte yandan Yahudiler soykırımın sadece Yahudilere uygulandığını iddia ediyorlar ve onlarla işbirliği yapılabilir. Buna benzer topluluklarla işbirliği yapılabilir. Aynı zamanda burada önemli olan karşınızdakileri ikna edecek verilere sahip olmanız, ondan sonra lobicilikte etkin hale gelebilirsiniz. Sadece ekonomik alanda bir birliktelik sağlayıp, insanların eline ötekini ikna edebilecek bir done vermezseniz işe pek fazla yaramaz. Bu yüzden bu söylediğimiz türden yapılacak çalışmaların çok değişik dillere, özellikle Batı dillerine çevrilmesi lazım. Sadece İngilizce olarak değil, Fransızca, Almanca, İspanyolca, Arapça ve Rusça olarak çevrilmelidir. Böylece her tarafa cevap verecek duruma gelirsiniz.

Sizin ortaya koyduğunuz bir proje olarak Türk Tarih Kurumu'nun yeniden yapılanması söz konusu. Bu yeniden yapılanma ile biraz bilgi verebilir misiniz? TTK bahsettiğiniz şekilde kapsamlı çalışmalar yürütecek mi?

- Bu anlamda şimdi yeniden bir kanun düzenlenmesi konusu ön planda. Eğer bu kanun bir akademi şeklinde kurumlarımızı teşkilatlandıracak şekilde çıkarsa, o zaman tabii ki Tarih Kurumu bu işin üstesinden gelir, hem alt yapısı itibariyle hem de dış devletlerdeki etkinliği çerçevesinde düşünecek olursanız. Şunu da ekleyeyim bu tür araştırmalar muhakkak ki tek başınıza yapacağınız işler değil. Dış ülkelerden çeşitli bilim adamları ile temasta bulunacaksınız, belki onlarla işbirliği yapacaksınız ve öyle yürüteceksiniz. TTK bunu yapabilecek Türkiye'deki tek kuruluş; çünkü, dünyanın hemen her köşesinde ya muhabir üyeleri ya da şeref üyeleri var. Ayrıca kongreler dolayısıyla da çok geniş bir bilim adamı ağımız var diyebiliriz. Dolayısıyla böyle herkesin itibar ettiği bir kurum haliyle bunun üstesinden gelebilir.

Şu anda bile Türk Tarih Kurumu'nda şöyle bir yapılanma var: Eskiden klasik dönemde Yeni Çağ, Orta Çağ gibi araştırma bölümleri varken, şu an Balkan-Avrupa Araştırmaları Bölümü, Kafkasya-Karadeniz'in Kuzeyi Araştırmaları Bölümü, Orta Doğu-Afrika Araştırma Bölümü, Asya Araştırmaları ve Türkiye Araştırmaları Bölümleri olmak üzere beş bölümümüz var. Çıkacak bu kanunla birlikte bu bölümlerin içerisinde

masalar teşkil edilmesi gerekecek ve uzmanlar alınacak. Bu uzmanlar sadece batı dillerini bilen değil, çalıştıkları alanın dillerini bilen uzmanlar olacak ve o konularında yüksek lisans, doktora yapmış olacaklar. Dolayısıyla bu yapılanma içerisinde hele hele yabancı üniversitelerdeki bazı bilim adamlarını misafir bilim adamı olarak Tarih Kurumunda istihdam edebilme imkanımız olacak. Böyle bir yapıda düşünecek olursanız her konuyu objektif bir biçimde araştırma imkanına sahip olacaksınız. Böylece dünya bilim aleminde de kabul görecek geniş katılımlı araştırmalar ortaya konmuş olacak.

Şu anda kurduğumuz bir Ermeni masası var ve kurulmakta olan iki masamız daha var, Süryani ve Pontus masaları (şu an kurulmuş ve çalışmaya başlamıştır). Bunlar Haziran ayından itibaren işler hale gelecek. Bu iki masa da devreye girdiği zaman bugün soykırım iddiasında bulunulan üç konuda ciddi araştırmalar yapacak hale geliyoruz. Bu çalışmalar yeterli mi diye sorarsanız, değil. Çünkü Türk tarihi belli bir coğrafyaya sıkışıp kalmış bir tarih değil, çok geniş bir coğrafyaya yayılmış. Prof. İlber Ortaylı'nın bir sözü var : "Osmanlı Devleti'nin son yüzyılı, en uzun yüzyıl" diye. Aslında yüzyıl yüzyıldır ama çok farklı konularda Osmanlı Devleti'nin politik arenada karşı karşıya kaldığı olayları değerlendirirseniz bu sözüne o zaman hak verirsiniz. Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin ihtiyaç duyacağı tarihi, sadece geçmiş olayları ortaya çıkarmak olarak görmüyorum. Geçmiş olayları inceleyip oradan ulaşacağınız bilgilerle ulaşacağınız tecrübenin geleceğinize yön vereceği anlayışıyla değerlendiriyorum. **Bu çerçevede tarihi geçmiş olarak görmüyorum; gelecek olarak görüyorum.** Böyle baktığımızda Türkiye'nin gerek dış politikasında gerekse çizeceği stratejide temel veri tabanını bu yaptığımız çalışmaların oluşturacağına inanıyorum. Bu açıdan bakarsanız tabi ki 1915 yılı 24 Nisan'ını çok daha rahat tesbit edebilirsiniz. Sadece Ermenileri değil, kuzeyinizde, güneyinizde, doğunuzda, batınızda olan olayları daha iyi değerlendirme imkanını bulabilirsiniz ve Türkiye'nin konumunu çok daha iyi belirleyebilirsiniz. Ayrıca sosyolojik araştırmalar da yapmak gerekiyor, Türkiye'nin bazı iç konuları ile ilgili. Bunların hepsi ciddi bir yapılanma ile ancak mümkün olabilir, bunu inşallah gerçekleştirebiliriz diye düşünüyoruz.

Sizin 1998'de geliştirmiş olduğunuz Balkanlar, Ortadoğu, Asya ve Kafkasları kapsayan bu bölgelerdeki Türk ve Osmanlı tarihi eserlerinin envanterini çıkarmayı amaçlayan Tarihî Türk Eserlerinin Tespiti Projesi mevcut. Bu projede gelinen son nokta hakkında biraz

bilgilendirir misiniz ve çalışmalarınızı yürütürken ne gibi zorluklarla karşılaştığınızdan bahsedebilir misiniz?

- Aslında bu projeye başlarken sadece Osmanlı coğrafyası olarak bakmaya karar vermiştik fakat, daha sonra mesela Mısır'a gittiğiniz zaman veya Suriye'ye gittiğiniz zaman orada sadece Osmanlı dönemine ait Türk mimari eserleri ile karşılaşmıyorsunuz; Selçukluları görüyorsunuz, Zengileri, Tolunoğullarını ve diğerlerini de görüyorsunuz. Her gittiğiniz yerde bütün Türk devletlerinin yapmış oldukları mimari eserleri görüyorsunuz. O zaman düşündük ve dedik ki sadece Osmanlı coğrafyasına ait Osmanlı mimari eserlerinin tespitini yapmayalım, madem o ülkelere gidiyoruz, büyük zorluklarla, gittiğimiz her yerde bütün tarih boyunca kurulmuş Türk devletlerinin mimari eserlerinin tümünü alalım dedik. Dolayısıyla projeyi genişlettik ve şu an yaptığımız çalışmaları bu düşünceyle yapıyoruz.

Bütün Türk tarihine ait, birimlerine ait, mimari eserlerinin kültür varlıklarının tespitini yapıyoruz ve bu ölçüde envanter sayılabilecek planlarını, ölçekli planlarını çıkarıyoruz. Çeşitli açılardan fotoğraflarını, dijital kamera ile görüntülerini çekiyoruz, kitabe vesaire bunların tespitini yapıyoruz. Böylece dünya üzerinde mevcut bütün Türk mimari eserlerinin bir envanteri çıkıyor. Şu an bu projemizde Balkanlar'da Ukrayna, Kırım, Macaristan, Avusturya belli bir ölçüde var, Bosna Hersek, Makedonya, Kosova, Bulgaristan, belli bir ölçüde Romanya da tamamlandı. Ortadoğu'da, Suriye'de Halep ve Şam tamamlandı, Ürdün, Mısır, Tunus tamamlandı, diğer bölgelere henüz giremedik daha ama iyi bir anlaşmamız var. İsrail ve İran'la anlaşma yaptık, bu bölgelerde de çalışmalarımızı devam ettireceğiz. Tabii, Irak'taki olaylar dolayısıyla oraya gidemiyoruz şu an için ve yine İsrail'deki çatışmalar dolayısıyla anlaşmamıza rağmen gidemiyoruz.

Ayrıca, Balkanlarda özellikle Yunanistan'la 3 senedir temaslarımız devam ediyor ama bir türlü izin alamıyoruz. Diğer ülkelerde ise pek problemimiz yok. Bu projenin en büyük sıkıntılarının başında gelen yurtdışına göndereceğiniz o bölgeleri bilen, o konularda araştırma yapmış olan ekip bulmak. Her şeyden önce bu büyük bir zorluk. İkincisi, bu ülkelerde yapılar sadece şehirlerde toplanmamış, dağlarda, tepelerde yani kırsal kesimlerde de var, haliyle bütün ülkeyi dolaşmak zorundasınız. Araç kiralamak zorundasınız ve bütün ülkeyi, tıpkı seyyah gibi, baştan sona taramanız gerekiyor. Biz gitmeden önce her bölgede bir ön tespit yapıyoruz

ve önceki literatürlerden hangi yerde hangi eserlerimiz var, bunların listesini çıkarıp adreslerini belirliyoruz ve gittiğimiz zaman o adreslere doğrudan müracaat ediyoruz. Bir de o bölgenin mahalli idarelerinden nerede eser vardır, mimari eser vardır bunları soruşturuyoruz. Ayrıca, yine o ülkedeki Tarih Kurumu üyesi bazı bilim adamlarıyla temas kuruyoruz ve giden ekibimizin içerisine onları da dahil ederek bu çalışmayı daha rahat yapmaya çalışıyoruz. Tabii zorluklardan bir diğeri de, gittiğimiz ülkede dağ tepe gezerken, oradaki güvenlik güçleriyle çıkan problemler; Türkiye'de her isteyen istediği yerde gezebiliyor ama her ülkede yapamıyorsunuz bunu. Pek çok ülkede bir şehirden bir şehre giderken izin almanız lazım.

Başka bir zorluk da şu; şimdi, birtakım mimari eserlerimiz halen o ülkeler tarafından resmi bina olarak kullanılıyor, kimisi askeri amaçlı kullanılıyor, kimisi de resmi devlet dairesi olarak kullanılıyor. Dolayısiyle bunların içerisine girmek ayrı bir sıkıntı oluşturuyor; hele hele askeri tesislerin içerisine girmek neredeyse imkansız. Haliyle bu eserleri sadece dışarıdan çekmek zorunda kalıyoruz, çünkü çektirmiyorlar. Bu gibi zorluklarımız var, bunun ötesinde pek fazla bir zorlukla karşılaşmıyoruz. Finans yönünden zaten Devlet Planlama Teşkilatı bize finans sağlıyor bu konuda. Tabii çok önemli bir çalışma yapılıyor çünkü ilk defa bütün dünya üzerindeki Türk kültür eserlerinin envanteri çıkarılmış oluyor. Hangi eserin ne kadar restorasyona muhtaç olduğu ve aciliyetle restore edilmesi gerektiği tespitini de yapıyoruz. Bunlar Kültür Bakanlığı'na ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bildiriliyor, onlarla da koordineli çalışıyoruz.

Ayrıca bu çalışma ile, mevcut eserlerin bir şekilde yıkılması halinde, binaları tekrar inşa edebilme imkanı doğuyor, bu da önemli tabii. Fakat beni çok şaşırtan şeylerle de karşılaştık. Mesela Bulgaristan'da 78 tane eser var derken, 500'den fazla eser çıktı, hiç bilinmeyen eserler. Bu çalışma ile hedeflerimizi şu şekilde niteleyeyim, bir defa her ülke için ayrı kitap çıkaracağız. İkincisi, Nisan'ın 15'inde kuruluş yıldönümümüzde açılan TTK'nin e-mağaza sitesi. Orada bu çalışmayı internet aracılığı ile bütün araştırmacıların hizmetine sunmayı planlıyoruz; araştırmacılar cüzi bir ücret karşılığında oraya gitmeden 15-20 adet fotoğrafı, planı kendi bilgisayarına indirebilme imkanı bulacak. Bu sayede öncelikle bilim alemine önemli bir hizmet sunulacak. Ayrıca, bu eserleri bütün dünyaya tanıtmış olacağız. Türk kültürünün bütün dünya tarafından tanınmasını sağlayacak ve kullanılmasını sağlayacak bir ortam oluşturuyoruz. Ardından ileride bu çalışmayı bütün kültürel varlıklar envanterimiz adı altında CD haline de

getirmeyi düşünüyoruz. Envanter çalışmamız Türkiye'de de sürdürülüyor ve böylece bütün dünyada mevcut Türk kültür varlıkları envanterinin çıkarılması gerçekleşecek.

Son olarak Türkiye hep tarihten gelen dış politika sorunları ile mücadele etmek durumunda kalıyor. Türkiye tarihiyle, Osmanlı mirasıyla barışık mı? Siz nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Bence pek küs değil, tarihini pek fazla bilmiyor gibi geliyor bana. Çünkü tarihi bilmek demek 1878'de Kıbrıs'ın İngilizler tarafından işgal edildiğini bilmek veya Türkiye Cumhuriyeti'nin ne zaman kurulduğunu bilmek değildir. Dünya konjonktürü içerisinde Türkiye'nin konumunu, diğer ülkelerle olan ilişkilerini, nasıl bir ilişki çerçevesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin ortaya çıkabildiğini, Ortadoğu ilişkilerini, o bölgenin elimizden çıkışını ve bölgeyle ilgili Batı dünyasının politikalarını veya stratejilerini, bizim stratejilerimizin ne olması gerektiğini, Kafkasları, Balkanları vs... bilmeniz demektir. Gerçek tarih bilgisi kronolojik tarih bilgisi değildir, bunun arka planıdır.

Türkiye tarihi ile barışık mı, değil mi diye çok soruyorlar. Bazı sivil toplum örgütlerinde de şöyle sözler ön plana çıkarılabiliyor; mesela, "Türkiye resmi tarihin dışına çıkamıyor, resmi tarih öğretiliyor" şeklinde ve özellikle lise ve ilköğretim okullarındaki tarih kitapları kastediliyor. Aslında resmi tarih vs. gibi konular bana göre bir söylemden ibarettir. Çünkü, bütün dünyada ders kitapları belli bir standartta verilir, farklı verilmez. Fransa'daki tarih kitabına baktığınızda Türkiye'dekinden fazla farkı yoktur. Herkes kendi milli hasletlerini, özelliklerini kendi gençlerine öğretmek ister ve bunu hassas hale getirmeye çalışır, bütün dünyada böyledir. Bunu söyleyenlerin, Batılı devletlerin tarih kitaplarına bakmadıklarını düşünüyorum. Ben resmi tarihi o safhasıyla kabul etmiyorum ancak, özellikle bazı kuruluşların yazdıkları tarih de çoğu zaman yanlı oluyor, yani ideolojik tarih yazılıyor. Eğer ideolojiye saplanıyorsanız o bilim olmaktan çıkıyor, biraz hikayeye dönüyor. Özellikle bunu popüler tarihte fazlalıkla görebiliyorsunuz, bir de ideolojik tarihte görebiliyorsunuz. Eğer siz ideolojinizi yazdığınız kitaba da yansıtıyorsanız, o artık bilimsel olmaktan çıkıp objektif tarihçilikten ayrılıyor. Bütün mesele tarihte objektif araştırma yapabilme yeteneğine sahip olmaktır.

Objektiflik nasıl olabilir? Önce %100 objektif olabilir misiniz? Hayır, bunu peşinen hiç kimse yapamaz. Ama %90 objektif iseniz çok önemli bir yüzdeye ulaştınız demektir ve tarihi çok güzel ortaya koyabilirsiniz. Bu

çerçevede konuyu değerlendirdiğimizde Türkiye'de tarihin algılanışında büyük bir değişikliğe ihtiyaç var. İkincisi devlet adamlarının, devleti yönetenlerin, -ki Atatürk'ten sonra bunu pek fazla göremiyoruz- tarihçilerle yakın temas halinde olmaları gerekir. Herkesin tarih bilmesi de gerekmez ve beklenemez. Diyelim ki bir başbakan tarihi bütünüyle bilebilir mi? Hayır. Burada önemli olan nasıl teknik danışmanlara sahipse, tarih ve uluslararası ilişkiler danışmanlarından meydana gelen bir ekibe de sahip olmalıdır. Bu ne gibi bir avantaj kazandırır? Diyelim ki Kıbrıs meselesi olur, Irak meselesi olur, Yunanistan, Ege Adaları, Kafkasya meselesi olur. Bu durumda bu kişiler derhal geçmişe ait, sağlam verilere dayalı raporları kendisine sunarlar ve buna göre değerlendirme yapılır.

Mesela ABD, Ortadoğu politikalarında kesinlikle tarihe müracaat ediyor. Bunu nereden biliyoruz, Osmanlı arşivine gittiğimiz zaman Amerikan bilim adamlarının hangi konularda ve kaç adet araştırma yaptıklarını çıkarabiliyorsunuz. Çünkü bu bilgiler bilgisayara kaydediliyor. Hangi bilgileri gördüler, fotokopilerini aldılar, bunların hepsi Osmanlı arşivinde var. Bütün dünya ülkelerine göre kıyaslarsanız, Amerika'dan sonra en fazla araştırma yapan Japonlardır. Japonlar bu yıla kadar 174 bilim adamını araştırma yapmak üzere göndermiş. ABD'nin ise araştırmacı sayısı 600'den fazla. Bu çerçevede değerlendirirseniz Amerika'nın tarihe verdiği önemi ve bu bölgeye karşı yürüttüğü strateji veya politikalarda bölgenin geçmişinin araştırılmasını ve sosyolojik açıdan yaklaşımının ne kadar önemli yer tuttuğunu görebilirsiniz.

Amerika'nın Irak işgali konusunda da Osmanlı arşivinde birçok araştırmalar yaptıklarını görmek mümkündür. Osmanlı arşivleri bölge açısından çok önemlidir ve aslında bölgede meydana gelecek olayları önceden tesbit etmede son derece belirleyicidir. Mesela 1914'te Birinci Dünya Savaşı yeni başlarken Ortadoğu ile ilgili çizilen haritaları bugünkü durumla karşılaştırdığınızda, ne yapılmak istendiğini daha rahat anlayabilirsiniz. İşte tarih budur, bunu araştırabilmek, bilmek bu şekilde olur. Uluslararası ilişkiler dediğiniz şey de ancak bu birikimle doğru sonuca gider. İşte tarih bu yüzden gelecek anlamında kullanılır.

Panorama Dergisi

ERMENİ İDDİALARI:

TARİH Mİ, ŞARTLANMIŞLIK MI?

Ermeni Sorunu nasıl ortaya çıkmıştır?

- Tarih insanların hayal ettikleri midir? Yoksa, farklı pencerelerden, yani sağlam kaynaklardan elde edilen bilgilerle varılan sonuç mu?

Ermeni soykırım iddiaları, ciddî anlamda bütün Türkleri rahatsız etmektedir. Ancak bu konuda iddialarda bulunanlar, Ermenilerin toplu bir katliama tâbi tutulduğunu açıkça belirten bir kaynağa dayanmadıkları gibi, özellikle o dönemdeki hükûmetin böyle bir emir verdiğine, hatta imada bulunduğuna dair de somut bir belge ortaya koyamamaktadırlar. Soykırımı iddiasında bulunanların, o dönemde Fransa, İngiltere ve Rusya'nın tehcirle (mecburî iskân) Osmanlı Devleti'ni paylaşma politikalarının önüne set çekilmiş olduğunu ve bu nedenle böyle bir suçlama içine girerek, bunu bir baskı unsuru olarak ele aldıklarını göz ardı ediyorlar. Bunu adı geçen ülkelerin, Osmanlı Devleti ile ilgili politika raporlarında görmek mümkündür. Nitekim Rusların Osmanlı nezdindeki büyükelçisi Zinovyev, 26 Kasım 1912'de Rusya'ya gönderdiği raporunda (*Rusya Dış Politika Arşivi*, Siyasî Kısım nr. 117/293), Rusya'nın politikasını açıkça ortaya koymaktadır. Zinovyev bu raporunda şunları söylemektedir: "*Bu anlatılanlar Ermeni halkının gittikçe Rusya tarafını tutmakta olduğunu göstermektedir ve bu isteğin gerçekten de içten ve samimî olduğu ortadadır. Rusya'ya olan sempati Ermeni burjuvası ve aydınları arasında da yaygındır. İhtilalci partiler artık gittikçe itibarını kaybediyor ve yerine konservatif (muhafazakâr, tutucu) programıyla yeni partiler kuruluyor. Van, Bâyezid, Bitlis, Erzurum ve Trabzon konsoloslarımızın bildirdiklerine göre bu vilâyetlerdeki Ermenilerin hepsi Rusya tarafındadırlar ve bizim ordularımızı bekliyorlar veya Rusya'nın kontrolü altında reformlar yapılmasını istiyorlar. 21 Kasımda Bâyezid konsolosunun bildirdiğine göre, bütün Ermeniler Türkiye'ye karşı düşmanca tavırda bulunuyorlar ve Rusya'nın protektörlüğünü (hamiliğini, korumacılığını) Ermeni topraklarını işgal etmelerini bekliyorlar. Ermeni Patriği Rusya'ya Türkiye'deki Ermeni halkını kurtarması için yalvarmaktadır. Bana göre, biz bu koruyucu tavrımızı devam ettirmeliyiz. Şunu da unutmayalım ki, Türkiye'nin Ermeni vilâyetlerinde durum çok istikrarsızdır. Her an ayaklanmalar ve düzensizlik ortaya çıkabilir. Eğer bir katliam meydana gelirse, bu halkın militanları bizden destek alabileceklerine güvenmezlerse 'Üç Devlete'*

başvuracaklardır. Bu durumda biz şansımızı kaybederiz; fırsat Avrupa devletlerine geçecektir.”

Buna karşılık yine aynı büyükelçi 6 Mart 1909’da “Osmanlı İmparatorluğu’nda Durum” adı altında geçtiği gizli raporda (*Rusya Dış Politika Arşivi*, Siyasî Kısım, nr. 37, s. 252) şunları yazmıştı: *“Bitlis’teki Ermenilerin ne Türklerden, ne de Kürtlerden şikâyetleri varken, Ermeni komitacı dernekleri kurulmakta ve dernekler geniş faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Dernek üyeleri her pazar günü Bitlis kilisesinde toplantılar ve konuşmalar yapmaktalar. İhtilal fikrinde olan Ermenileri bir araya getirerek yönetime karşı mücadele için kışkırtmaktalar. Toplantılar yasaklanınca Ermeniler, bu defa aynı anlamdaki bildirileri her tarafa yapıştırmışlar. Şu sırada Ermeniler arasında ihtilalin ihtiyacı için vergi toplanmaktadır. Çoğu Ermeni’nin, bu tür eylemlerin Ermenilere zarardan başka bir şey getirmeyeceğini ve silâh için para vermeyeceklerini söyledikleri, bunun üzerine Ermeni ihtilal komitelerinin şiddet kullanma ve karşı çıkanları kılıçtan geçirme tehdidiyle bu tür grupları sindirdikleri öğrenilmiştir.”*

Esasen, Ermeni konusunda araştırma yapanlar, Fransa, İngiltere ve Rusya’nın ne zamandan beri Osmanlı Ermenileriyle ilgilenmeye başladıklarını ve hangi gayeleri olduğunu göz önüne alacak olurlarsa, Ermenilerin asıl kimler tarafından kullanıldıklarını ve gerek komitelerle Osmanlı güvenlik güçleri arasında çıkan çatışmalarda ve gerekse iki halk arasında çıkan mücadelelerde her iki taraftan ölenlerin, asıl katillerinin kimler olduğunu anlamaları mümkün olacaktır.

Ermeni sorununa yaklaşımlar hakkında düşünceleriniz nelerdir?

- Yüzlerce yıl Türklerle ve Osmanlı ülkesinde büyük ölçüde huzur içinde yaşayan ve hatta Müslüman unsurla bütünleşen Ermeniler, 800 yıl sonra neden ve nasıl oldu da düşman addedilmek durumunda kaldı? Objektif bir tarih araştırıcısı, eğer gerçekleri arıyorsa, bu bakış açısını göz ardı etmeyerek bir değerlendirme yapmak durumundadır. Birtakım hayalî savlarla ve duygusal değerlendirmelerle, olduğundan başka bir tarih yazan ve tarihi çarpıtan kişinin, sadece belli çevreler adına hareket ettiği sonucu ortaya çıkar. Bu kimselerin kime veya neye hizmet ettiklerini anlamak zor olmasa gerektir. Fransa parlâmentosunun aldığı kararı (18 Ocak 2001) aslında Fransa’nın yeni bir politikası gibi algılamak safdillik olur. Zira Fransa’nın Ermenilerle daha 1850’lerde ilgilendikleri bütün kaynaklarda yer almaktadır. Osmanlıların Ruslarla yaptıkları Ayastefanos Antlaşması

(1878) sonrasında ise Rusların Osmanlı ülkelerine tümüyle sahip olacakları korkusu, Fransa ve İngiltere'yi harekete geçirmiştir. Bu tarihlerden sonra, Ruslar tarafından daha önce kurdurulan Taşnaksutyun ve Hınçak gibi komitelerin, yaptıkları insanlık dışı faaliyetlere rağmen desteklenmesi de bundandır. Keza Osmanlı şehirlerinde Ermenilerin yoğun olarak yaşadıkları Doğu Anadolu'daki 6 vilâyette ıslahat yapılması ve burada Fransa, İngiltere ve Rusya'nın (1914'te bu ittifaka Almanya da dahil olmuştur.) önerdiği üç gayrı müslim adaydan birinin Osmanlı hükûmetince vali tayini isteği, yine Anadolu'nun paylaşılması plânının bir parçasıdır. Böyle bir politikanın takip edildiği, Sevr'le kanıtlanmış ve neticede Osmanlı toprakları paylaşılmıştır. Bu dönemde Fransa'nın işgal ettiği Adana, Maraş ve Antep'teki askerî varlığının yarısının Ermeni lejyonerlerinden oluşması da, Ermenilerin hangi gaye ile desteklendiklerini ortaya koymaktadır (Halil Aytekin, *Kıbrıs'ta Monarga (Boğaztepe) Ermeni Lejyonu Kampı*, TTK yayınları, Ankara 2000). Yine aynı şekilde Rus ordusu içinde de çok sayıda Ermeninin yer alması, bunun diğer bir kanıtıdır. Nitekim sınırdaki Osmanlı seyyar Jandarma komutanlığının raporunda Rusların sınıra yakın Türk köylerini aradıkları, buldukları silâhları Ermenilere dağıttıkları, Ermenilerden asker topladıkları ve Kars bölgesindeki düşman askerinin çoğunun Ermenilerden oluştuğu rapor edilmiştir (Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Emniyet-i Umumiye, 2. Şube, Dosya 2F/9).

Soykırım iddialarıyla ilgili neler söyleyebilirsiniz?

- Aslında tarafsız olarak düşünüldüğünde, bir soykırımın yaşanıp yaşanmadığı kolaylıkla anlaşılabilir. Bunun için 1915'ten sonra, başta Fransa, Amerika, Rusya, İngiltere, İran, Suriye vb. ülkelere ne kadar Ermeninin gittiğinin nüfus kayıtlarından öğrenilmesi ve hâlen bu ülkelerde yaşayan Ermenilerin miktarlarının tespiti, Ermenilerin iddia edildiği gibi öldürülüp öldürülmediklerini ortaya koyacaktır. Zaten öldürüldüğü iddia edilen Ermenilerle ilgili verilen rakamların da tutarsızlığı bunu ispat için kâfidir. Son zamanlarda, öldürülenlerle ilgili verilen rakamın 1,5 milyonun üzerinde ifade edilmesi, işin nasıl çığırından çıktığının göstergesidir. Kaldı ki öldürüldüğü iddia edilenler nereye gömülmüştür? Toplu mezarlar neredddir? İddiada bulunanlar, bunları açıklamak, Türklerin bu türden katliamları yaptıklarını kabul ettirmek için bu toplu mezarları göstermek mecburiyetindedirler. Bunun cevabının nasıl verildiğini görür gibiyim.

Ermeni delegasyonu başkanı Boghos Nubar Paşa, Fransa Dışişleri Bakanlığına gönderdiği raporda (Archives des Affaires Etrangères de

France, Série Levant, 1918-1928, Sous série Arménie, Vol. 2, folio 47), Osmanlı topraklarındaki Ermenilerin ne miktarda hangi ülkelere sürüldüklerini bildirerek, tehcirin bir soykırım olmadığını bir yerde ispat etmiştir. Öte yandan ABD Büyükelçisi Hanry Morgenthau'ın hatıralarında (Ambassador Morgenthau's Story, New York 1918) yer alan Ermeni protestanlarının vekili Zenop Bezciyan'ın ifadeleri de Boghos Nubar'ı teyit etmektedir. Ama asıl şaşırtıcı olanı, bu zatların ifade ettikleri rakamların Osmanlı Arşivindeki tehcir edilenlerle ilgili şehir şehir verilen rakamlarla uyuşmasıdır (Bkz. Yusuf Halaçoğlu, *Ermeni Tehciri* ve Gerçekler, *1914-1918*, TTK Yayını, Ankara 2001, s. 73-80). Öyleyse Ermenilerin öldürüldükleri iddialarını ileriye sürenler neden böyle bir yola başvurdular? Bunu da Prof.Dr.Heath W. Lowry'nin *Büyükelçi Morgbenthau'un Öyküsünün Perde Arkası*, İstanbul 1991 adlı eserinden öğrenebiliriz. Burada temel hedefin, "Amerikan halkını, savaşın zaferle sonuçlanması gereğine inandırmak" olduğu açıkca belirtilmektedir.

Peki hiç Ermeni ölmemiş midir? Şurası tarihî bir gerçektir ki Ermenilerin Osmanlı Devleti'ne karşı dış güçlerin desteğiyle giriştikleri ayaklanma, her devletin tabiî olarak kendisini savunması olarak değerlendirebileceğimiz bir nitelikte birtakım tedbirlerin alınmasına yol açmıştır. Bu tedbirlerin başında Ermenilerin bulundukları yerlerden, yine Osmanlı topraklarında, zararlarını ortadan kaldıracak bir coğrafyaya nakledilmeleri gelmektedir. Ancak tehcir dediğimiz bu mecburî iskân, doğal olarak meşakkatli geçmiş, pek çok masum sivil Ermeninin mağduriyetine sebep olmuş ve yaklaşık 9-10 bin Ermeni eşkıya saldırısı; 30 bine yakın kişi de hastalıktan ölmüştür. Buna rağmen bu büyük yer değiştirme olayının canlı şahitleri, naklin büyük bir düzen içinde gerçekleştirildiğini yazmışlardır. Bunların başında Amerika'nın Mersin konsolosu gelmektedir. Edward Natan, 30 Ağustos 1915'te büyükelçi Morgenthau'a gönderdiği raporunda şunları söylüyor: "*Tarsus'tan Adana'ya kadar bütün hat güzergâhı Ermenilerle doludur. Adana'dan itibaren bilet alarak trenle seyahat etmektedirler. Kalabalık yüzünden sefalet ve çektikleri zahmete rağmen hükûmet bu işi son derece intizamlı bir şekilde idare etmekte, şiddete ve intizamsızlığa yer vermemekte, göçmenlere yeteri kadar bilet sağlanmakta ve muhtaç olanlara yardımda bulunmaktadır*" (Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Dahiliye, Emniyet-i Umumiye, 2. Şube, nr. 2D/13).

Ermenilerin tehcirinde başka hangi sebepler yatmaktadır? Ermenilerle ilgili olarak tarih kitaplarımızda yeterli bilgiye neden yer

verilmemiştir?

- Ermenilerin tehcir edilmelerinde şurası da gözden uzak tutulmamalıdır. I. Dünya Savaşı'nın devam ettiği ve müttefik donanmalarının Çanakkale'ye saldırdıkları ve dolayısıyla Türklerin ölüm kalım mücadelesi verdikleri bir sırada, yani Mart 1915'te Ermeniler Van'da Ruslara yardım için büyük hazırlıklara girişmişler, 15 Nisan'da Van vilâyetinde, 17 Nisan'da Çatak'ta, ertesi gün Bitlis'te ve nihayet 20 Nisan'da Van'ın merkezinde ayaklanmışlardır. Bu durumda bir devlet ne yapabilirdi? Çanakkale savaşlarının cereyan ettiği bir sırada Ermenilerin başlattıkları ayaklanma bir tesadüf müydü? Van'a giren Rusların en önünde Ermenilerin bulunması yine olağan bir durum muydu? Yoksa, Sevr sonunda binlerce kilometre öteden gelip Anadolu'yu parselleyenler Ermenileri mi kurtarmak düşüncesindeydiler? Evet, bunların Türkiye'de "resmî okullarda" düşmanlıkların sürmemesi düşüncesiyle okutulmaması ve öğretilmemesi bir ideoloji miydi? Eğer birileri bir şekilde terör hareketlerine girişerek, yabancı kuvvetlere destek vererek, içinde yaşadıkları ülkeye karşı savaşarak ihanet etmişlerse, herhalde o ülkenin ihanet edenlere karşı hem hukukî hem de güvenliği sağlamak düşüncesiyle harekete geçmesi meşru değil mi? Buna rağmen Cumhuriyet dönemi, Türk gençliğine tarihi, düşmanlık yerine barışı hâkim kılmak felsefesi üzerine inşa etmiştir. Yoksa geçmişle olan bağın kopması hiçbir zaman düşünülmemiştir. Zaman zaman bazı kimseler tarafından "reddi miras" söz konusu edilerek Osmanlı gerçeği bir tarafa itilmişse de, tarihle hiçbir şekilde bağlar koparılmaya çalışılmamıştır. Nitekim bunun en somut örneği, Atatürk tarafından 1931 yılında Türk Tarih Kurumu'nun kurulması ve fakültelerde Osmanlıca öğretiminin gerçekleştirilmesidir. Bugün buna bağlı olarak, yüzlerce-binlerce kişi Osmanlıca dediğimiz yazıyı okuyabilmekte ve Osmanlı belgeleri üzerinde araştırma yapabilmektedirler.

Ermeni soykırım iddiasında bulunanlar, bu iddialarını neden belgelememektedirler?

- Osmanlı Arşivinde Ermeni konusunu araştıran yerli ve yabancı bilim adamları, Ermenilerin şu veya bu ad altında sistemli bir öldürme hareketine maruz kaldıklarını söyleyememektedirler. Zira bugüne kadar böyle bir belge tespit etmiş değiller. Bundan sonra da bulmaları mümkün değildir. Zira soykırımı olarak adlandırılacak böyle bir hadise olmamıştır. Buna bağlı olarak Türklerin, gerçek olmayan bir iddiayı kabul etmeleri ise hangi ad altında olursa olsun, beklenmemelidir. Bazı kimselerin arzusunun yerine

gelmesi için Ermenilerin soykırıma uğradıklarını kabul etmek lüksünü göstermemiz de mümkün değildir. Çok suçlanan İttihat ve Terakki yöneticileri ise Malta'da İngilizlerce tutsak edilip, her türlü imkân ellerindeyken (Osmanlı arşivleri dahil), muhakeme edilmek için, suçlanacak delillerin bulunmaması sebebiyle serbest kalmışlardır (Bilal Şimşir, *Malta Sürgünleri*, Ankara 1985). Buna rağmen, ne yazıktır ki, İttihat ve Terakki'nin ileri gelenleri, Anadolu'daki alışkanlıklarını devam ettiren bir kısım Ermeni militanı tarafından öldürülmüştür.

Türk İstiklâl Savaşı'nda işgal kuvvetleriyle Osmanlı topraklarına geri dönen Ermeniler -işgal kuvvetlerinin Ermeni haklarını ve mallarını korumak düşüncesi bulunmamakla beraber- ne gariptir ki, mallarını fazlasıyla elde etmelerine rağmen, çocuk-kadın ihtiyar demeksizin binlerce Müslümanı katletmişlerdir. Ne garip tecelli! Bu hareket onlara 31 Aralık 1918 tarihinde çıkarılan geri dönüş kararnamesiyle sahip oldukları topraklarını ve mülklerini kaybettirmiş, yardım ettikleri işgal kuvvetleriyle birlikte terk-i vatan etmelerine sebep olmuştur.

Sonuç olarak neler söylemek istersiniz?

- Eğer tarihî olayları önyargıya kapılmadan, kendi beyninin beyi olarak zaman, mekân ve siyasî yönleriyle değerlendirdiğiniz takdirde, haksız suçlamalardan ve haksız suçlamaların doğurduğu küçülmekten kurtulmayı sağlayabilirsiniz. Tarih acımasızdır. Tarihi yanlış yorumlayanlar ve yargılayanlar, bir gün kendilerinin de aynı şekilde yargılanacaklarından ve hatta mahkûm edileceklerinden kuşku duymamalıdırlar. Haçlı seferlerinin neden yapıldığını bilenler, masum Ermenilerin kimler tarafından neye alet edildiklerini ve ne için kandırıldıklarını da bileceklerdir. Dünyayı geçmişte sömüren, sömürgeler kuran ve halen sömürenler, sömürgelerinde yüz binlerce, milyonlarca insanı katledenler, "siyah abanoz ticareti" yapanlar, hayrettir ki bugün sözde Ermenileri koruyanlardır. Ne garip?! Ne kadar inandırıcı!? Ne kadar insanî!… Buna inanılmasını isteyenler ise ne kadar akıllı!…

K. Şule Erdem /

TEHCİR, İSYAN EDİP DÜŞMANLA

İŞBİRLİĞİ YAPANA UYGULANDI

Türk Tarih Kurumu Başkanı Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu, 1915 yılında Ermenilerin düşmanla işbirliği yapıp isyan etmeleri nedeniyle tehcire tabi tutulduklarını söylüyor. Soykırımı yapıldığı yönündeki tezleri reddeden Halaçoğlu'na göre tehcir sırasında öldürülen Ermenilerin sayısı en fazla 8 bin 500, soğuktan ölen yok, açlık, yorgunluk ve hastalıktan ölenler ise 50 bin civarında. Halaçoğlu, 1921'de 1 milyon 200 bin Ermeni'nin yaşadığını savunuyor.

1915 yılında Osmanlı'da bir etnisite probleminin varlığından söz edilebilir mi?

- Osmanlı Devleti bir imparatorluk. Üniter yapıya sahip değil. 19. yüzyıla kadar böyle bir problem yoktur. 1863'ten itibaren misyonerlik çalışmaları eğitim kurumları açmaya yönelmiştir. İlk açılan Robert Kolej'dir. Bu, etnik grupları faaliyete geçirme örneğidir. Robert Kolej'in 1868'de verdiği ilk mezunlar Bulgar isyanının elebaşlarıdır. Bunu Anadolu'ya yayılan Amerikan okullarıyla değerlendirirseniz etnisite probleminin nasıl çıkarıldığını görmüş olursunuz…

Ermeni tehcirinin sebebi neydi?

- Ermeniler 850 yıldır Türklerle birlikte yaşıyorlar. En küçük bir çatışma yok. Ne oldu da çatışmalar çıktı? 1878'deki hareketin başlangıçında Karahaç Cemiyeti kurulmuş. Amerika'da zencilere karşı kurulan Kulu Klux Klan tarzında bir cemiyet. Ermenileri silahlandırıp Müslümanlar üzerine sevk eden bir kuruluş. Rus Van Konsolosu Temren, "*Aslında Ermenilerle Müslümanlar arasında problem yaşanmamaktadır. Bütün problem Ermenileri kiliselerde toplayıp propaganda yapan komitelerdedir. Onlar kendilerinden olmayan Ermenileri bile kılıçla tehdit ediyor*" diyor. 1914-15'e geldiğimizde Ermenilerden daha fazla Rum nüfus olduğu halde neden bunlar değil de Ermeniler tehcir edildi? Osmanlı eğer etnik temizliği hedeflemişse, Rumları da tehcir etmesi lazımdı.

Rumlar tehlikeli değil miydi?

- Rumların öyle bir hareketi yoktu. Dünya savaşında Fransız arşivinde Ermenilerle ilişkilerini görüyorsunuz, tüfek, mermi yardımı... Ermeni delegasyonu başkanı yazdığı 5 Kasım 1914 tarihli mektupta "*İskenderun'a yapacağınız çıkarmada yardıma hazırız*" diyor. Fransız ordusunun yarıya yakını Ermeni gönüllülerden oluşuyor. İngiliz ordusunda General

Allenby'nin komutası altında 8 bin Ermeni askeri var. Rus ordusunda 150 bin kişilik Ermeni'den ayrı olarak Antranik ve Nazarbekoff'un idaresinde 40 bin Osmanlı Ermenisi Türklere karşı mücadele ediyor. Ayrıca Zeytun bölgesinde oluşturulan 15 bin kişilik Ermeni kuvveti, sabotajlar düzenliyor. Bunlar Fransız belgelerinde var. Bunları incelemeden birisinden duyduğunuz acıklı sözlerle tarih yazamazsınız.

Tehciri getiren koşullar bunlar mı?

- Kesinlikle. İsyan hareketleri, düşmanla işbirliği yapmaları... Van'da isyan çıkmış, oradan Fransız arşivine giden belgelerde "Buradaki isyanımız başarıyla devam etmektedir, şu ana kadar 6 bin kişiyi katlettik" deniyor. Ayrıca Bitlis, Muş ve Erzurum'daki isyan devam ediyor. Antep'te, Harput'ta isyanlar var. Siz o zaman Suriye, Irak, Kafkasya ve Çanakkale cephelerinde düşmanla savaşıyorsunuz.

Tehcir sırasında Ermeniler arasında bir ayrım söz konusu mu?

- Tabii ki evet. Osmanlı arşivinde Protestan ve Katoliklerin tehcir edilmemesine ilişkin talimatlar var. Fakat onların içerisinde de olaylara karışanlar varsa tehciri emrediliyor. Osmanlı Devleti'ndeki tüm Katolik ve Protestanların sayısı bu tarihte 90 bin civarında.

Ermenilerin toplam nüfusu ne kadar o dönemde?

- Osmanlı istatistiklerine göre bir milyon 294 bin kişi. İngilizlere göre 1 milyon 602 bin, Fransızlara göre 1,5 milyon, Patrikhane'ye göre bir milyon 915 bin kişi. Hepsinin ortalamasını alırsak, 1,5 milyon civarında denilebilir.

Tehcirde kaçı öldü?

- Emniyeti Umumiye Müdüriyeti belgelerinde "500 kişi Erzurum ile Erzincan arasında, Kürt eşkıyası tarafından katledildi" diyor. "Urfa'dan Halep'e giden 2 bin kişilik kafile Arap eşkıyasının saldırısı sonucu katledilmiş". Bir de Diyarbakır ve Mardin bölgesinde kamplarda üç gün 700'er kişi kaçırılarak katledilmiş, yani 2 bin kişi civarında. Bunların toplamı 4 bin 500. Ayrıca Erzurum'dan gönderilen kafilenin Dersim bölgesinde tamamen yok edildiği belirtiliyor. Rakam yok. Kafileler en fazla 2 bin kişidir. İki kafile burada katledilmiş ise 8 bin 500 rakamı çıkıyor.

Diğer nedenler, soğuk, açlık hastalık gibi..

- Soğuktan ölüm yok. Mayıs-haziran ayında gönderilenlerin soğuktan öldüğü söylenemez. Açlık ve hastalık... 1. Dünya Savaşı'ndayız. Orduya yiyecek gönderiyorsunuz, Ermenileri de sevk ediyorsunuz. Ayrıca tamamı Suriye'ye sevk edilmiyor. Bir kısmı Kafkasya'ya göçüyor. Savaş sırasında yeterli yiyecek verilmemesi, yolun meşakkati, salgın hastalık var.

Bunlardan kaynaklanan ölümler tespit edebildiğimiz kadarıyla 50 bin civarında.

Ölü sayıları arasındaki fark nereden kaynaklanıyor, 50 binden 1 milyona..?

- Konsoloslar misyonerlerden aldıkları bilgilerle 1 milyon insanın sürgün edildiğini yazabiliyor. Harput'taki bir konsolos bunu yazıyor. Haber alma imkânının olmadığı bir dönemde bu rakam nasıl güvenilir olabilir? Bu insanların yüzde 15'i Halep'e ulaştı deniliyor. Yani 850 bini ölmüş oluyor. Bu belgeyi, tarihçi olarak ciddiye alamayız.

Nitekim Amerika'nın Halep Konsolosu gönderdiği raporda "486 bin Ermeni göçmeni" diye yazıyor. Erzurum Konsolosu bütün Ermenilerin sürgün edildiğini ve öldürüldüğünü yazıyor. Halbuki Sivas Konsolosu sağ salim geldiklerini yazıyor. Bunlar karşılaştırılmadığı için farklı rakamlar ortaya çıkıyor. Halbuki imparatorluktaki genel Ermeni nüfusu belli. En yükseği 1 milyon

900 bin. 1.5 milyon öldürülmüşse 400 bin Ermeni kalması gerekirdi. Belgelerle bunun yalan olduğunu ortaya koyabiliyoruz. Nitekim İngiliz belgelerine göre 1921'de 1 milyon 200 bin Ermeni yaşıyor. Biz de bunu söylüyoruz.

İstanbul konferansından söz ediyoruz. Gelin bunları tartışalım... Sadece bir kişiyi çıkarıp ağıt yakarak bu iş çözülmez. Elimde Doğu Anadolu'daki insanlarımızın anlattıkları var. Bunları göstersem kimsenin gözünde yaş kalmaz…

Bu dönemde devletin gizli emirleri var mı?

- Teşkilatı Mahsusa ve Talat Paşa'nın gizli emirleri söyleniyor. Ama sadece söyleniyor, belge yok, sunmuyorlar. Buna karşın benim elimde yüzlerce belge var. Askerlerin önünde Ermeniler kaçırılıyor, buna karşılık hemen o bölgenin kaymakamına işten el çektiriliyor, Divanı Harbe veriliyor, 'Suçlular bulunup cezalandırılsın, güvenlik olmadan kafile yola çıkarılmasın' deniyor.

Peki bu suçlardan yargılanan oldu mu?

- 1915-1916 arasında 524 kişi hapis cezasına çarptırılıyor. 68 kişi kürek cezasına ve ağır hapse mahkûm ediliyor; 67 kişi idam ediliyor. İstanbul'un işgali döneminde ise işgal kuvvetlerinin kurdurduğu mahkemelerde, 1919 sonrasında da 1397 kişi yargılanıyor. Bunlardan da 16 kişi cezalandırılıyor. Üçü idam ediliyor.

Soykırım yok da Kürt ve Arap milislerin fesatçılığı ve katliamı mı var?

- Sadece Kürt ve Araplar değil. Türklerden de saldırıda bulunanlar var. Komiteler sizin çocuğunuzu öldürmüşse onlar da silahlanıp sizi öldürmeye kalkışırlar. 300 bin civarında Ermeni ölmüşse 500-600 bin Müslüman ölmüş. Hepsine üzülüyorum. (Halil) Berktay diyor ki, Anadolu Ermenilerden temizlenmiştir. Külliyen yanlış. 1915-16'da Anadolu'da 300 ila 450 bin Ermeni yaşadığı yabancı kayıtlarda yer alıyor. 1921'de 281 bin Ermeni İstanbul ve Anadolu'da var. Hepsi tehcir edilmedi ki. İstanbul, Aydın, İzmir, Kastamonu, Edirne Ermenileri duruyordu. 1918'de geri dönüş kararı çıkarıldı. Belgelere göre Sevr öncesinde Anadolu'da 644 bin 900 Ermeni yaşamaktadır. Amerika'ya gidenler hariç çoğu geri döndü. Baltimor, New York limanlarında yolcu listelerini araştırdık. Buna yalan diyemezler. Ne kadar Ermeninin nereye göçtüğünü, Ermeni araştırmacıların 52 doktora teziyle birlikte ortaya koyulabilecek durumda. Karadeniz İngiliz istihbarat biriminin savaş kabinesine sunduğu belgeyi de gösteririm. Ermeniler de Türkler de trajedi yaşadı. Ermeniler sürgün edildi, öldürdü, öldürüldü. Ermeniler de 1914'ten başlamak üzere müslümanları öldürdü. Dolayısıyla bu soykırımı olarak adlandırılamaz.

91 yıl önce yaşanan olayların bugünü bloke etmesi nasıl önlenebilir?

- Hrant Dink ya da Orhan Pamuk'a destek verenler bizim konuşmamıza engel çıkarılmasına ses çıkarmıyor. O tarihte meydana gelen olayların iyice araştırılmamasına rağmen, daha terim olarak bile olmayan soykırımı kelimesiyle tanımlamamazın istenmesi, o dönemde yaşayanların şartlarını bilmeden o insanların canavar ruhlu olduğunu kabule zorlanmamız ne kadar insanîdir; bunu kabul hakkımız ne kadar vardır? Bugünkü nesillere, hiçbir mahkeme hükmü olmadığı halde, atalarının böyle bir cinayeti işlediklerini kabule zorlamamız ne kadar doğrudur? Hele hele araştırmayacaksak ve sadece birilerinin duygularıyla hareket edeceksek tarih bilimi neden vardır; yargılamayacaksak hukuk dediğimiz olgu, insan hakları, demokrasi niçin olmazsa olmazlardan sayılmaktadır? Böyle bir ortamda, bunlar olmadan soykırımı kabul etmemiz nasıl istenir? Asla kabul etmeyiz, mümkün değil.

İsmet Demirdöğen / Radikal

ERMENİ SORUNU ÜZERİNE CEVAPLAR

01.09.2007 tarihli Radikal 2 Gazetesi'nde Doç.Dr. Levent Yılmaz imzalı ve "YUSUF HALAÇOĞLU'NA AÇIK MEKTUP" başlıklı bir yazı yayınlanmıştır. Bu yazıya cevabımın da AÇIK OLARAK YAYINLANMASINI arzu etmekteyim. Şimdiden teşekkür ederim.

Sayın Yılmaz'ın bilimsel araştırmaları incelendiğinde, Ermenilerle ilgili bir araştırma yapmamış olduğu gözlenmektedir. Buna karşılık şahsıma yönelttiği sorulardan konuya duyarsız olmadığı izlenimini edindim. Öte yandan pekçok kitapta yönelttiği soruların cevaplarının bulunmasına rağmen, tarafıma AÇIK MEKTUP şeklinde sorular sormasını, kamuoyunun da bu konularda bilgilenmesine yardımcı olmak istediği şeklinde yorumluyorum. Nitekim Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün gayretli çalışmaları sonucu araştırmacıların istifadesine sunduğu Ermeni sorunuyla ilgili çoğu belgeleri ve çevirilerini görmüş olduğunu düşünüyorum. Zira kendisi Osmanlı Arşivi'nde hiç araştırma yapmamasına rağmen (zira arşivde araştırma yapanların, çalıştığı tarih ve konusu ile gördükleri veya fotokopisini aldıkları belgeler bilgisayara kaydedilmektedir) sorularında bazı belgelerden söz etmektedir. Aslında araştırıcıların tarihi belgeleri, orijinalinden incelemeleri tarih metodolojisinin bir gereğidir. Tabii ki bunun için Osmanlıca bilmek şarttır. Ayrıca Türkiye'de 1915 olaylarının bir şekilde farklı düşünceler içinde olanlar tarafından korkusuzca tartışılmasında büyük yarar görüyorum. Bu nedenle Sayın Yılmaz'ın sorularını, Radikal okuyucularının da izlemesi açısından faydalı buluyorum. Şimdi Sayın Yılmaz'ın sorularının cevaplarına gelelim:

1. 14 Mayıs 1331 (27 Mayıs 1915) tarihli kanun bugün kısaca tehcir kanunu olarak bilinmektedir. Bu kanun iddia edildiği gibi sadece Ermenileri ya da Hıristiyan Osmanlı vatandaşlarını sürgün etmek için çıkarılmış bir kanun değildir. Aynı kanun çerçevesinde savaş bölgesi veya stratejik noktalardan Fransız, İngiliz ve Ruslarla işbirliği yaptıkları için yoğun olarak Ermeniler nakladilmekle birlikte, Rum, Suryani ve Müslüman Araplar da nakledilmiştir. Buna bağlı olarak Sayın Yılmaz'ın tehcirin hangi illere uygulandığı sorusu da bu bakımdan anlamını yitirmektedir. Bununla beraber tehcirin uygulanmadığı iller olarak, İstanbul, Edirne (Trakya dahil), Kastamonu, İzmir, Aydın, Antalya, Manisa sayılabilir. Kanunun içeriğinde de belirtildiği gibi savaş esnasında askeri otoritelerin ülke savunması için

aldığı kararlara karşı silahlı eylemelere girişenler (etnik ve dini durumuna bakılmaksızın) nerede olursa olsun zorunlu göçe tabi tutulmuş veya hapsedilmiştir. Tıpkı İkinci Dünya Savaşında ABD tarafından Pasifik kıyılarındaki Japonların iç kesimlere nakli gibi. Böyle bir nakletme hakkı, tabii ki Osmanlı Devleti için de geçerliydi. Nitekim Ermenilerin Suriye'ye nakilleri, Arnold J. Toynbee tarafından bile "yasal bir güvenlik önlemi" (a legitimate security measure) olarak değerlendirilmiştir (Acquaintances, OUP, New York-Toronto, 1967, s.242.). Sayın Yılmaz'ın bu soruyu sorması bir art niyeti ortaya koymasına karşılık, kendisini de gülünç duruma düşürmektedir. Öte yandan kanunun uygulanmasına dair muhtelif çalışmalar bulunmaktadır. Mesela bununla ilgili olarak TTK tarafından yayınlanmış kitaplar bulunduğu gibi (Bkz. Kemal Çiçek, *Ermenilerin Zorunlu Göçü 1915-1917*, Ankara, 2005; H.Özdemir, Y.Halaçoğlu, K.Çiçek, Ö.Turan, R.Çalık, *Ermeniler : Sürgün ve Göç*, Ankara 2005), bendenizin de "*Sürgünden Soykırıma Ermeni İddiaları*" (İstanbul 2006), "*Ermeni Tehciri ve Gerçekler*" (Ankara 2001) isimli kitaplar incelenebilir. Sayın Yılmaz adeta bunları görmediğini ispata çalışmıştır. Öte yandan, Sayın Murat Bardakçı tarafından yayınlanan belgeler hakkında, sanki Sayın Bardakçı'nın bunların Talat Paşa'nın hatıra defteri olmadığını söylediğini ve yazdığını bilmiyormuş gibi soru sormaktadır. Bununla ilgili açıklamalarında Sayın Bardakçı, yayınladığı belgelerin Talat Paşa'nın evrakı arasında çıktığını, belgelerdeki yazıların da Talat Paşa'ya ait olmadığını zaten açıklamıştı. Buna rağmen Sayın Yılmaz'ın bir akademisyen olarak hala bu evrakı soruyor olması da anlaşılır şey değildir. Bu evrakta nakillerin sadece Suriye'ye olmadığı, yakın şehir ve kasabalara da yer değiştirme şeklinde uygulandığı ifade edilmiştir. Sayın Yılmaz şayet arzu ederlerse bunu Sayın Bardakçı'ya sorabilir. Kaldı ki Talat Paşa'ya ait olduğu söylenen söz konusu defterdeki yazıyla birebir aynı karakterde yazılmış tehcir olunacaklarla ilgili bir cetvel de ATASE tarafından yayınlanmıştır (*Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri*, 1914-18, Ankara, 2005, C. I, s. 439-444).

2. 13 Eylül 1331 (26 Eylül 1915) tarihli kanun, yine etnik bir ayrım gözetmeksizin zorunlu iskâna tabi tutulan kişilerin mal ve borçlarının devlet tarafından koruma altına alınması ile alakalıdır. Nitekim bakanlar kurulu mazbatasında "iskân edilenlerin memleketlerinde kalan mal ve eşyalarının veyahut kıymetlerinin kendilerine uygun şekilde iadesi yapılacaktır" denilmektedir. Savaş sonrasında malların iade edilmesiyle ilgili kararlar da

çıkmış, hatta zarara uğradığını söyleyenler tarafından mahkemelere başvurulmuştur. Bunların örnekleri Devlet Arşivleri tarafından yayınlanmıştır.

3. Zamanımızda “tehcir kanunu” olarak nitelendirilen “Sevk ve İskan Kanunu” elbette Takvim-i Vekayi’de yayınlanmıştır. Bu arada Sayın Yılmaz’a, Takvim-i Vekayi’nin “Resmi Gazete” olduğunu ve orada yayınlanmadan hiçbir kanunun yasalaşmadığını hatırlatmak isterim.

4. Bu kanun gereğince, tehcir edilenlerin malları, alacakları ve borçları, bu iş için kurulan komisyonlarca yapılmıştır. Komisyonların kuruluş ve çalışma esasları ile ilgili arşivlerde sayısız belge bulunmaktadır ve TTK tarafından yayınlanan eserlerde bu belgeler açıkça değerlendirilmiştir. Komisyonların kurulduğu ve malların tasfiyesini en iyi şekilde yaptığı yabancı konsolos raporları ile de sabittir (US Archives, NARA 867.4016/142. Diğer örnekler için bkz. Kemal Çiçek, Ermenilerin Zorunlu Göçü, s.63-76). Sayın Yılmaz’ın tehcir edilenlerin geride bıraktıkları mallarının tasfiyesinin kabulüyle nasıl bir sonuca ulaşmak istediği anlaşılamamaktadır. Tehcir edilenler yükte hafif değerde ağır eşyalarını yanlarına aldıklarına göre, geride kalan mallarının (hasadı gelen üzüm, satılacak şarap, değer kaybına uğraması muhtemel eşya veya malın) devlet tarafından emniyet altına alınması kararı, savaş sırasında hükümetin yaptığı en insani uygulamadır. Tasfiyenin her ilde titiz bir şekilde yapıldığı elbette savunulamaz ama ülkede savaş durumu yaşandığı da göz ardı edilmemelidir.

5. İlgili kanun çerçevesinde tehcir uygulanan illerde Emlak-ı Metruke Komisyonlarının kurulmasının kararlaştırıldığı bilinmekle birlikte kaç komisyon kurulduğuna dair bir bilgiye rastlanmamıştır. Bununla beraber tasnif edilen belgelerden komisyonların kurulduğu kesin olarak anlaşılmaktadır. Ne yazık ki savaş ortamı olması dolayısıyla taşrada tutulan defterlerin merkeze yollanamadığı anlaşılmaktadır. Taşra arşivleri ise büyük savaşın ardından Milli Mücadele döneminin yaşanması dolayısıyla yokolmuş veya belki de işgalcilerin eline geçmiştir. Şayet bir şekilde bu defterlere ulaşılacak olursa, diasporanın iddialarına en güzel yanıt bu defterler olacaktır.

6. Terkedilmiş Mallar Komisyonunda kimlerin bulunduğu sorusuna gelince: 10 Haziran 1915 tarihli yönetmelik, Terkedilmiş Mallar Komisyonu’nda bir başkan ile iki resmi görevlinin bulunacağını, bunların Dâhiliye ve Maliye bakanlıklarından olmasını öngörmüştür. Diğer

görevlilerin seçimi, komisyonun bu üyelerine bırakılmıştır. Trabzon'daki Amerikan konsolosu Oscar S. Heizer, söz konusu komisyonun tehcir edilenlerin mallarını nasıl defterlere kaydettiğini ve depoladığını yazmaktadır (US Archives, NARA867.4016/142). Tehcir edilenlerin mallarına sahip çıkılması Osmanlı hükümetinin duyarlılığını ve tehciri geçici bir uygulama olarak gördüğünü ortaya koymaktadır. Zira ne Müslümanları Kafkasya'dan Anadolu'ya süren Rusya'nın, ne de diğer Balkan devletlerinin Anadolu'ya göç ettirilen Türk/müslüman göçmenler hakkında benzeri bir uygulaması söz konusudur.

7. Sayın Yılmaz'ın Emlak-ı Metruke Komisyonları'nı ısrarla "Tasfiye Komisyonları" olarak adlandırmasına katılmak mümkün değildir. Bu komisyonların resmi adı "Emlak-ı Metruke Komisyonu" olup, tehcir edilenlerin geride kalan mallarının korunması veya değer kaybetmesinin önüne geçilmesi amacıyla hizmet vermişlerdir. Bugünkü Türkçeye aktarırsak, "Terkedilen Mallar Komisyonu" karşılığındadır. Tasfiye anlamı çok farklı bir kelimedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi bu komisyonlar tehcirin yoğun olarak yapıldığı illerde kanun gereği kurulmuştur.

8. 13 Eylül 1331 (26 Eylül 1915) tarihli kanunda ve önceki kanun ve yönetmeliklerde ifade edildiği gibi komisyon tarafından kayıt altına alınan mallar sahiplerine iade ve dönüşlerinde teslim edilecektir. Savaş sırasında ve sonrasında komisyonlardaki para ve eşyaların Ermenilere teslim edildiğine dair arşivde sayısız belge bulunmaktadır. (www.devletarsivleri.gov.tr/kitap/) Ancak yazarın iddia ettiğinin aksine, 10 Haziran 1915 tarihli yönergeye göre mal sandıklarında emanete alınan menkul ve gayri menkulün değerlendirilmesi tamamen Dahiliye (İçişleri) Bakanlığının yetkisine bırakılmıştır.

9. Tehcir edilen Ermenilerin malları üzerindeki haklarını elde etmeleriyle ilgili o tarihte bir düzenleme söz konusu değildir. Malların iadesi ile ilgili esas kanun 1 Kasım 1918 tarihinde yayınlanmıştır. Bu kanunun 4. maddesinde ise açıkça Ermeni evlerinde oturan muhacir ve mültecilerin çıkarılarak asıl sahiplerine verilmesi ve mülklerin iadesinin yapılmasını emretmektedir. Nitekim bir belgeye göre kanunun çıkmasından itibaren 30-40 gün içinde Ermenilerden 23.420 kişinin meskenlerine yerleştirildiği, bu sayıya kendi imkanlarıyla yerleşenlerin eklenmesi durumunda 60.000 kişinin bu şekilde evlerine yerleştiği belirtilmiştir (BOA, BEO., 341055; Tasvir-i Efkar, 22 Aralık 1918, nr. 2598). Öte yandan bir ABD belgesine göre geriye dönenler ve Anadolu'da yaşayanların Sevr

öncesinde, 644.900 kişi olduğu bilgisi yer almaktadır (US Archives, NARA 860 J.584).

10. Borçlu Ermeniler istisna tutulmak kaydıyla, incelediğimiz belgeler ışığında tehcir edilen Ermenilerin mallarına haciz konmasının söz konusu olmadığı belirtilmelidir. Zira o tarihte Ermeni mevduatlarının büyük kısmı Fransız ve İngiliz sermayeli Osmanlı Bankası'nda bulunmakta idi.

11. Ermeni mallarının iadesi konusunda 1918 sonrasında iktidarda olan bütün hükümetler titizlikle hareket etmişlerdir. Bunun için "Geri Dönüş Kararnamesi" çıkarılmıştır (Bkz. BOA, Bâb-ı Âlî Evrak Odası, No. 341055; Ayrıca orijinali için bkz. Y.Halaçoğlu, Sürgünden Soykırıma Ermeni İddiaları, İstanbul 2006). Ayrıca bu konuda Doç. Dr. İbrahim Ethem Atnur ve Dr. Bülent Bakar başta olmak üzere bazı araştırmacıların eserleri vardır. Bu eserlerde terkedilmiş malların iadesinin hangi şartlarda yapıldığı ve hükümetin konuya titizlikle yaklaştığı belgelerle aydınlatılmaktadır. Sayın Yılmaz'ın arşivde malların iadesi ile ilgili olarak BOA, BEO'da 340947 nolu belgeyi de incelemesini öneririm. Bu belgeden sorusuna daha tatmin edici yanıt alabilecektir.

TBMM'nin 14 Eylül 1338 tarih ve 284 numaralı kararının gerekçesini Uluslararası bir anlaşma olan Lozan Barış Antlaşması oluşturmuştur. Bu bakımdan kararın gerekçesini öğrenmek isteyenler Lozan Barış Antlaşmasının ek protokollerini okudukları takdirde bilgi elde edebilirler.

12. Sayın Yılmaz, Anayasa Mahkemesi'nin 31.07.1963 tarihli kararının, Resmi Gazete'nin tarih ve sayısını da vererek yayımlandığını belirtmesine rağmen, tarafıma kararın yayımlanıp yayımlanmadığını sorması anlaşılamamıştır. Bu kararda 6 Ağustos 1340 (1924) tarihinde malının başında bulunmayanların, bu tarihten sonra Türkiye'ye dönseler de, mallarının hazineye intikal edeceği belirtilmiştir. Evet bu karar yukarıda söz konusu edilen Lozan Antlaşması'nın tartışılan hususlarından biridir. Bu malların kime verildiği, bedeli, satılıp satılmadığı gibi konuları ayrı bir çalışma konusudur ve Sayın Yılmaz bu konularda bir araştırma yapacak ve kamuoyuna açıklayacak olursa, büyük memnuniyet duyacağımızı belirtmek isteriz.

Bununla beraber bu konuda bir açıklama yapmak zarureti de görülmektedir:

Anayasa Mahkemesi kararı dayanağını Lozan Antlaşması'ndan almaktadır. Bu bağlamda müttefik devletlerce görüşmeler sırasında Ermeni mallarına ilişkin dile getirilen talepler Türkiye tarafından reddedilmiştir. Bu

durum müttefik devletlerce de kabul edilmiştir. Lozan Antlaşması'nın 64. ve 65. maddeleri incelendiğinde Ermenilere ait malların iadesi konusunda Türk devletinin bir devletler hukuku yükümlülüğü altına girmediği görülecektir:

Lozan Antlaşması'nın 64.maddesi bu antlaşmada mali bakımdan zarara uğrayanları müttefik devlet vatandaşı gerçek ve tüzel kişiler veya bu devletlerin vatandaşı olmadığı halde müttefik (Türkiye'nin karşısında düşman olarak yer alan) devletlerce "himaye" edildiği için Osmanlı makamlarınca düşman muamelesine maruz kalanlar (himaye altında olanlar) şeklinde belirlemiştir.

Osmanlı Devleti'nin özellikle parçalanma döneminde Osmanlı vatandaşı olduğu halde "himaye altına" giren azınlıkların yol açtığı sorunlar ve kötüye kullanmalara bolca tanıklık etmişti. Azınlıkların bir kısmı Türk vatandaşı oldukları halde Türk kanunlarına karşı kendilerine dokunulmazlıklar elde etmişlerdi. O kadar ki 1863'te çıkarılan bir yönetmelikle azınlıkların bu tür hukuki hilelerinin önüne geçmeye çalışılmıştır. Osmanlı Devleti'nin azınlıkların bu tür davranışlarına gösterdiği tepkinin bir sonucu olarak İmparatorluğun son zamanlarında bu tür hukuki statü sahipleri son derece seyrekleşmişti. Buna rağmen İsmet Paşa Lozan Görüşmeleri'nin sonuna doğru (22 Haziran 1923) "himaye altında olanlar"dan "müttefik devletlerin sömürge vatandaşlarının, bu ülkeler hukukuna tabi tüzel kişilerin" anlaşılması gerektiğini ifade etmiştir. İsmet Paşa bunun dışında özel bir statüden yaralanabileceklerin "sadece 1863 tarihli Nizamnamede belirtilen imtiyazlı tercümanlar, kavaslar gibi konsolosluk müstahdemleri" ve müttefik devletlerin büyükelçilikleri ile Babıali arasında irtibat sağlayan ama genellikle müttefik devletlerin çıkarlarına hizmet etmeyi görev sayan sınırlı sayıda şahısları kapsadığını ifade etmiştir. Müttefik devletlerin görüşmecileri de bu durumu tasdik etmişlerdir. Ancak söz konusu şahısların müttefik devlet vatandaşları gibi hukuki himayeden yararlanabilmeleri bunların bir haklarının himaye altında olmaları sıfatı nedeniyle zarara uğraması halinde söz konusu olacaktı. Yine de söz konusu şahısların mallarına kamu yararı gerekçesiyle idari hizmetlere tahsis amaçlı ve bedeli ödenerek kamulaştırılan malların iade edilmeyeceği öngörülmüştür (Bkz. Cemil Bilsel, Lozan, II. Cilt, Sosyal Yayınlar, s. 464-465). Bir başka ifade ile Lozan Andlaşmasının 64.maddesinde mali hakları iade edilecekler arasında Ermeni asıllılara dönük özel bir koruyucu hükme yer verilmemiştir.

Konuyu biraz daha açacak olursak, Lozan Antlaşmasının 64.maddesi malları iade edilecek kimseler arasında özel olarak Ermenileri saymamıştır. Bu durum Ermenilerin birlikte hareket ettikleri müttefik devletlerin de kabulü sonucu ortaya çıkmıştır. Aslında Lozan görüşmeleri sırasında müttefik devletler mal iadesinden Ermenilerin de yararlandırılmalarını talep etmişlerdi. Müttefikler Ermeniler mallarının iadesini bir yükümlülük olarak düzenlemeyi ve antlaşma metnine koydurmayı çok istemiş olmalarına rağmen buna muvaffak olamamışlardır. Türk tarafı bu talepleri görüşmeye bile gerek duymaksızın reddetmiştir. Çünkü bu dönemde bir devletin kendi vatandaşları ile yaşayabileceği hukuki uyuşmazlıklar devletin milli yetkisi alanında kabul edilmekte, yabancı devletlerin bu konuya müdahil olmaları hukuka aykırı sayılmaktaydı. (Ayrıntı için bkz. İlyas Doğan, "Devletler Hukukunda Özel Mülkiyetin II. Dünya Savaşı Öncesinde Korunması Anlayışı", *Hukuki Perspektifler Dergisi*, Sayı 7, Temmuz 2006, s. 189-197)

Türk devletinin bu tutumu bu dönemde genel kabul gören devletler hukuku anlayışına dayanmaktaydı. Türk tarafının bu tutumu karşı devletlerce de kabul edildiği için Ermenilere mallarının iadesine ilişkin herhangi bir hüküm Lozan Antlaşması'nda yer almamıştır. Bu nedenle Türkiye Devleti bu konuda devletler hukuku anlamında herhangi bir yükümlülük altına girmemiştir. Lozan Andlaşması'nda Ermenilere dönük bir düzenlemenin yer almamış olması konunun milli egemenlik alanına dahil olmasından kaynaklanmaktaydı. Bu nedenle Ermenilerin Lozan Antlaşması'nın III. Kısımdaki malların iadesi sürecinden yararlanmaları söz konusu değildi. Fakat vatana ihanet etmeyen ve Kurtuluş Savaşı sırasında ve sonrasında yurtta kalmaya devam eden Ermeniler için bu tür olumsuz sonuçlar söz konusu olmamıştır.

Lozan Andlaşması'nın 65.maddesi andlaşmaya taraf devlet vatandaşlarının yabancı ülke egemenliğinde kalan menkul ve gayrı menkul mallarının belirli ilkeler çerçevesinde iadesini öngörmekteydi. Bu haktan yararlanabilecekler yukarıda da işaret edildiği gibi 64.maddede sayılmıştır. 65.madde Osmanlı Devleti'nin kendi vatandaşlarına ilişkin bir yükümlülük doğurmaya dönük bir hüküm içermemektedir. Unutmayalım ki devletlerin kendi vatandaşlarının mülkiyet hakkını devletler hukuku konusu yapan ilk örnek Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'dir. Bilindiği üzere bu Sözleşmenin tarihi 1950'dir. Dolayısıyla devletler hukuku açısından daha önce "milli yetki" kullanılarak ortadan kaldırılmış mülkiyet haklarının kendiliğinden yeniden tesisi hukuken de mümkün değildir.

13. Sayın Yılmaz'ın bildiğinin aksine terkedilmiş malların iki ayrı defterde tutulması hükmü ilk olarak 28.10.1331 (10 Kasım 1915)'den önceki bir tarihte, "sevk ve iskân kanunu"nun çıkarılmasından 13 gün sonra, yani 10 Haziran 1915 tarihli yönergenin 3. maddesinde yer almaktadır. Burada tutulan defterlerin aslının yerel idareye, kopyasının söz konusu komisyona teslim edilmesi istenmektedir.

14. Sayın Yılmaz birkaç defa ısrarla komisyonlar tarafından tutulan defterlerin nerede olduğunu sormaktadır. Her ne kadar yukarıda bununla ilgili bilgi verilmişse de, Sayın Yılmaz'ın bu soruyu ısrarla yöneltmesini Osmanlı arşivlerinde hiç araştırma yapmamış olmasına bağlıyorum. Bununla beraber konu hakkında daha geniş bilgi edinmek isterlerse, Sultanahmet'te bulunan arşiv müdürlüğüne başvurmaları yerinde olacaktır.

15. Talat Paşa'nın söz konusu telgrafı elbette vardır ve 6 Ocak 1916 tarihinde belgenin başında da yer aldığı üzere pek çok vilayete gönderilmiştir. Bu telgrafın Sayın Yılmaz tarafından neden konu edildiği anlaşılamamıştır. Çünkü telgrafın sadeleştirilmesi halinde şu anlam ortaya çıkmaktadır: "*Ermenilerin terk etmiş oldukları taşınabilir mallarının uzun bir müddet korunması, kimsenin sahip çıkmadığı bu tür malların kayba uğramaması için belirlenecek şartlarda Müslümanlar tarafından kurulacak şirketlere verilmesi, şirket kurucularının ve sahiplerinin namuslu kimseler olması, şirketlere ortak olmaları için yarım ve bir liralık hisse senedi çıkarılarak halka arzları, senetlerin yabancıların eline düşmemesi için isme yazılı olması, buna benzer şartların uygulanmasıyla ticaret hayatının geliştirilmesine dikkat edilmesi ve bakanlığa da bilgi verilmesi*" denmektedir.

Görüldüğü gibi, taşınabilir Ermeni mallarının (bunlar içerisinde zirai ürünler, diğer bozulabilecek yiyecek nevinden mallar) uzun müddet korunması talimatı verilirken, bu malların uzun müddet muhafazası sonrasında tamamen işe yaramaz hale gelmemesi ve ziyana uğramaması için belirlenecek şartlarla Müslüman şirketlere verilmesi ve bunun da halka yaygınlaştırılması söz konusu edilmiştir. Nitekim göçmenlerin mallarıyla ilgili yayınlanan talimatnamede, durmakla bozulması muhtemel eşya ile hayvanlar, emlak ve arazilerden elde edilecek mahsulün müzayede ile satılması ve bedellerinin mal sandıklarında muhafa edilmesi hükümleri vardır. Sanırım Sayın Yılmaz'ın söylemeye çalıştığı şey, Ermeni mallarına el konulduğunun tarafımızdan itiraf edilmesidir. Evet bazı Ermeni mallarına el konmuş olabilir. Bunu araştırmak herhalde merak eden kişi tarafından

yapılmalıdır. Kaldı ki, belgede de belirtildiği üzere mallara doğrudan el konulmamış, zaman içerisinde taşınabilir malların ziyana uğramaması için belli şartlarla Müslüman kimselere verilmesi kararı alınmıştır. Mallarla ilgili tüm problemler ise İngiltere ve Fransa'nın da katıldığı Lozan Antlaşması'yla çözümlenmiştir. Sanırım burada Sayın Yılmaz'ın aynı hassasiyeti 1914 yılında, başta Erivan olmak üzere Kafkasya'dan Anadolu'ya göçe zorlanan ve göç ettirilen 1.5 milyon göçmen için de düşünmesi gerekir. Zira bunlardan ancak 702.000'i gelebilmiştir ve bu göçmenlerin malları ile ilgili hiçbir işlem yürütülmemiştir. Keza aynı şekilde Balkanlardan sürgün edilen yaklaşık 5 milyon göçmen için de aynı şekilde mallarına ait sorunlar dile getirilmemiştir ve sorgulanmamıştır. Sayın Yılmaz bu göçmenlerin de haklarını gözettiği takdirde daha inandırıcı olacaktır. Aksi takdirde yukarıdaki soruları soykırımı ispatlamak için yöneltmişse, soykırım çok farklı bir hukuki terimdir ve yukarıdaki sorularla ispatlanması veya iddiada bulunulması abesle iştigalden öte bir şey değildir.

Yusuf Halaçoğlu / Radikal

GERÇEKTEN DE BELGE ZEHİRLİ BİR MEYVEDİR...

Sayın Levent Yılmaz'ın 17.10.2007 tarihli Radikal gazetesinde çıkan yazısına cevaptır.

Sayın Yılmaz,

"Belge Zehirli Bir Meyvedir" başlığı ile bana cevap vermişsiniz. Tarih araştırmalarında herkes bilir ki belge, temel kaynaktır. Tabii ki belgenin niteliğini, tahlilini iyi yapma becerisini gösteremezseniz, başka kaynaklarla karşılaştırma yapamazsınız veya yapmazsanız, gerçekten zehirli bir meyve gibi olabilir. Hele hele geniş tarihi araştırmalar yapmamış, belgeyi tarih metodolojisinin kuralları doğrultusunda kullanmamış, arşivlere sadece istediği bir konuyu ispat için gitmiş veya "belgelerin dilini" bilmeyenler için daha da etkileyicidir. Bir akademisyenin bunları bilmemesi mümkün değildir. Ama beni bunlardan çok, tarafıma yanıt olarak gazetede verdiğiniz cevaplar hayretler içinde bırakmıştır ve bu yüzden aslında size cevap verip vermemek ikilemi içinde kaldım. Neden mi? Yazınızın başında ve 10. maddesinde öyle iddialar ve ifadeler kullanmışsınız ki, şaşırmamak elimde değildi.

Sayın Yılmaz. Osmanlı Tapu Tahrir defterlerinin en son geldiği tarih 1650 yıllarıdır. Yani Tapu Tahrir Defterleri Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve genişleme dönemine ait vergi veren nüfusu tesbit için tutulmuştur. Yani 15. yüzyıldan başlar, 17. yüzyılın ortalarına kadar gelir. En yoğun olduğu dönem 16. yüzyıldır. Bu defterlerde bütün şehirlerdeki mahalleler, köyler, mezraalar ve hatta aşiretler ile yaylak ve kışlakları dahil tüm bölgenin insanlarının baba adlarıyla kayıtları, elde ettikleri ürünler ve bunlardan alınan vergileri yer alır. Sizin düşündüğünüz gibi bu defterler tapu kayıtlarını ihtiva etmez. Dolayısıyla ifade ettiğiniz TARBİS projesi 16. yüzyıl kayıtlarıyla ilgilidir. Buna rağmen düşünün ki siz benden 1914 ve 1916 yıllarına ait Tapu Tahrir Defterlerinin Türkçeleştirerek TTK internet sitesine konmasını istiyorsunuz ve bunu 20. yüzyıldaki, yani 300 yıl sonraki Ermeni mülkleriyle ilişkilendiriyorsunuz. Ne büyük hataya düştüğünüzün farkında mısınız? Kusura bakmayınız ama bu isteğiniz bile sizin bu konuda ne kadar bilgisiz olduğunuzu ortaya koyuyor. Ayrıca 20. yüzyılda Tapu Tahrir Defteri olmadığını bilmemenizin ötesinde, her tarih araştırıcısının haberdar olduğu böylesine basit bir konudaki bilgisizliğiniz Ermeni

konusunda söylediklerinize de ne derece inanılıp inanılmayacağını sorgulamayı gerektiriyor.

İkincisi ise arşivde araştırma yapanların isimlerinin ve kullandıkları belgelerin kayıt altına alınmasına şaşırmışsınız ve hatta bu konuda dava bile açabileceğinizi yazmışsınız. Komik duruma düşüyorsunuz. Arşivlerde araştırma yapanlar gayet iyi bilirler ki, aldıkları her belge kendilerine zimmetlenir, fotokopisini aldıkları her belgenin kaydı kendi dosyasına konulur; bundan bile haberiniz yok. Öyle ki bu durumda sizin İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri gibi yabancı arşivlerde de araştırma yapmadığınız ve buraları da bilmediğiniz ortaya çıkıyor. Zira İngiltere'de arşive gittiğinizde size üç nüsha kopyalı belge imzalatılırdı ve aldığınız her belgenin numarası da kaydedilirdi. Şimdi ise daha da ileri gidilmiş, tarafınıza verilen manyetik okumalı bir kart ile tüm belgeleri alma veya teslim etme usulü getirilmiştir. Hatta, kafeteryaya gittiğinizde bile bu kartla ancak giriş-çıkış yapabilmektesiniz. Ayrıca araştırma salonları kameralarla kontrol altında tutulmaktadır. Yani hangi saatte nerede olduğunuz sürekli takip altında bulunmaktadır. Bilim adamlarının arşivlerde yaptığı araştırmaların gizliliği yoktur ve bu bütün arşivlerde böyledir. Çünkü belgeler araştırmaya açılmışsa, gizliliği kalkmış demektir. Belgelerin araştıranlara zimmetlenmesinin ve onun dosyasına kaydedilmesinin iki sebebi vardır. Birincisi belgeyi alan kişinin o belge üzerinde, konulmuş kurallara aykırı herhangi bir hareketi olup olmadığı ve gerektiğinde takibi (belgenin çalınması, tahribi v.s.), ikincisi ise, bir konuda araştırma yapacakların, kendilerinden önce herhangi bir kişinin o konuyu araştırıp araştırmadıklarını öğrenmelerinin sağlanmasıdır. Bu arşivcilikte normal bir uygulamadır. **Galiba siz arşiv denince herşeyin gizli olduğu gibi bir inanca sahipsiniz. Halbuki arşiv araştırmaları bütün dünyada açık bilimsel çalışmalardır ve herkese serbesttir.**

Bu girişten sonra size arşiv belgeleri konusunda nasıl bir cevap vereceğimi de doğrusu bilemiyorum. Zira belgelere tapan biri olmadığınızı söylemekle birlikte gerekliliğini de söylüyorsunuz; buna karşılık ifadenizden, sanki bizim belgelere taptığımız gibi bir anlam çıkıyor. Tarih tabii olarak belge ile yazılır. Bu belge yazılı materyal olabilir, kültürel yapılar olabilir, arkeoloji olabilir, hatırat türünden olabilir. Tarih metodolojisi dediğimiz ve tarihçiler için olmazsa olmazların başında gelen şüphecilik, her bilim adamının uyması gereken bir husustur. Belgeye tapmadığını söyleyen, buna karşılık İzmir'den tehcir yapıldığını ifade eden

birinden, nasıl belgenin zehrinin etkisinde kaldığını ve bilmeden yediği bu meyvenin onu nasıl yanlışlara düşürdüğünü görmesini bekleyemeyiz. Anladığım kadarıyla Ermeniler için kullanılan "tehcir"in ne demek olduğunu da bilmediğiniz anlaşılıyor. Zira İzmir'den komite üyesi oldukları için nakledilen 256 kişi dışında kimse sevkedilmemiştir (Bkz. DH.EUM. 2. Şube, nr.68/260). Atıfta bulunduğunuz belgeyi dikkatlice inceyecek olursanız, sevkedildiği söylenenlerin, söz konusu edilen komite üyeleriyle ilgili olduğunu göreceksiniz ve ayrıca buradaki nüfusun tehcirden kurtulduğunu belirten yabancı arşiv kaynaklarıyla da teyid edebileceksiniz. Tabii olarak, bu gibi belgelerden haberiniz olmadığı için İzmir'in de tehcir alanı olduğunu iddia etmektesiniz. Keza aynı şekilde Manisa, İstanbul, Tekirdağ gibi yerlerden de İzmir gibi sadece komitelere destek veren kimseler sevke tabi tutulmuştur. Öte yandan şayet tehcir sizin söylediğiniz şekilde sadece Ermeniler için çıkarılmış olsa bile, o zaman aklınıza şu sorunun gelmesi gerekmez mi? Osmanlı yönetimi neden sadece Ermenilerden kurtulmak istedi de, onlardan daha fazla nüfusa sahip Rumlardan kurtulmak istemedi ve onları bir başka bölgeye sürmedi? Bunu da bir düşünseniz ya! Öte yandan İstanbul'daki 100 bin civarındaki Ermeniyi, Kastamonu'daki 14 bin, Edirne'deki 19 bin Ermeni'yi neden sürmedi? Belki diyeceksiniz ki onlar çok göz önündeydi. Pekâlâ, o sırada Anadolu'da ABD, Almanya, Avusturya konsolosları ile misyonerler ve yabancı okul öğretmenleri yok muydu? Özellikle bu saydıklarımızın **"tehcir"** denilen sevk sırasında Ermeni kafileleri ile birlikte hareket ettikleri de göz önüne alınacak olursa, Anadolu'daki Ermenilerin de aynı şekilde göz önünde olmadığı söylenebilir mi? Öte yandan olaylara tek taraflı bakmadığınızı söyleyebilir miyiz? Hele hele sadece 1914 başından 1915 Mayıs ayında "tehcir" kararı alınıncaya kadar, Ermeni komiteleri tarafından katledilen Müslümanların sayısının 122 binden fazla olduğunu düşünürseniz... **Dünya Savaşı başladıktan sonra Ruslarla, İngilizlerle ve Fransızlarla Ermeniler işbirliği yaptılar mı yapmadılar mı? Bunlara da bir baksanız ya?** Kaç yerde aynı zamanda Ermeni isyanı çıktı, daha sevk ve iskan kanunu çıkmazdan önce? Bir tarihçinin bunları da düşünmesi gerekmez mi daha objektif olabilmek için? Ermenilerin yaşadığı trajediden veya katledilmelerinden bahsederken tarihçi olarak, her iki tarafın da yaşadıklarını araştırmak gerekmez mi? Mesela 1914 ile 1922 yılları arasında Ermeniler tarafından katledilen Müslümanların sayısının 530 bin kişi olduğunu biliyor musunuz? Bu katledilenlerle ilgili olarak Rus

generallerin raporlarından haberiniz var mı? Bizzat olayların içinde olan ve katliamları bizzat gerçekleştiren Antranik'in hatıratını okudunuz mu? Dolayısıyla olaylara ne İttihad Terakki Hükûmetini savunmak, ne Ermenilerin suçsuzluğunu ispat için çalışılmamalıdır. Tarihçinin sorumluluğu, yaşadığı zamandan onlarca yıl önce olmuş bir olayı en doğru şekilde ortaya koymak ve hiç kimsenin vebalini sırtına almamak için tarafsız olmaktır. Bu sebeple bizim bir tarih bilim adamı olarak, o tarihte nelerin yaşandığını araştırmamız ve olayların sebep ve sonuçlarını, başta Osmanlı ve diğer o dönem taraf devletlerin arşiv belgelerini kullanarak tesbit etmemizdir ve tarafımızdan da bu yapılmaktadır. Herkesin bildiği gibi, 1915 yılında 1,5 milyon Ermeninin öldüğü iddia ediliyor. Gerçekten bu iddia doğru mudur ve 1915'te neler olmuştur? Herkes bilir ki, tarihte bir takım olaylar olduğunda bunun karşı yönü de vardır. İddiaların doğruluğunu araştırırken, nedenleri de araştırılır. Doğruya en yakına ulaşmak için her iki tarafın da belgelerine bakılır. Bu iddialara karşı başta Ermeni Milli Delegasyonu Başkanı olan Boghos Nubar Paşa'nın Fransız arşivlerinde bulunan ve Fransız Dışişleri Bakanı'na yazdığı mektuplar, ABD'nin Mersin, Halep konsoloslarının raporları, Alman konsolos ve büyükelçisinin raporları, o sırada yazılmış sürgündeki Ermenilerin mektupları, yardım kuruluşlarının raporları ve tabii olarak Osmanlı Devleti'nin belgeleri karşılaştırmalı olarak değerlendirilmek zorundadır. Keşke Boston'da araştırmaya açık olmayan Taşnak arşivlerini de araştırmamız mümkün olsa. Herhalde tarihçi olarak çok şey öğreniriz. Yoksa bir belgeyle, bundan 90 sene önce olmuş bir olayı, gözlerimizle görmüş, yaşanmış gibi kabul etmemiz bilim adamlığıyla bağdaşmaz. Şayet olaylara böyle bakacak olursanız, 1915'te neler olduğunu, mağdur Ermeniler kadar mağdur müslümanları, emperyalist devletlerin Ermeniler üzerinde oynadıkları oyunları, Osmanlı Devleti'nin Ermenilere karşı uygulamasını daha tarafsız bir şekilde değerlendiremezsiniz. Halbuki objektif olduğunuzda, 1895'te başlayan Ermeni isyanlarını ve bu isyanların hangi örgütler tarafından çıkarıldığını, bu örgütlerin kimler tarafından kurdurulduğunu, isyanların sadece hak aramak için mi, yoksa başka hedeflere mi yönelik olduğunu, o tarihlerden sonra tutuklanan Ermeni militanlarının neden sık sık affa uğradığını ve serbest bırakıldığını da bütün yönleriyle ortaya koyabilirsiniz. Tabii buna bağlı olarak bugün hukuktan, demokrasiden bahseden, ama düne kadar sömürgelerindeki insanların sırtına basarak, ekonomik kaynaklarını kullanarak kalkınan ve bugünkü refah toplumu haline gelen devletlerin,

parlamentolarında “soykırım” kararlarını almalarındaki hikmeti daha iyi kavrayabilirsiniz. Aksi takdirde 18 Aralık 1918’de çıkarılan geri dönüş kararnamesine rağmen, bu defa da işgal kuvvetleriyle işbirliği yapan Ermenilerin, ikinci defa, bu kere sürgün edilmedikleri halde, yaşadıkları toprakları terketmelerini anlayamazsınız. Osmanlı arşivlerinde “henüz bulunmadığı” için nerede diye sorguladığınız emlâk-ı metruke defterlerine karşılık, Boston’da, Ermenistan’da Taşnak arşivlerinde ne gibi bilgilerin ve belgelerin olduğunu da sormak aklınıza gelmez. Aynı tarihlerde Erivan’dan ve Kafkasya’dan sürgün edilen Müslümanların mallarını da sormayı düşünmezsiniz; onların da Ermeniler gibi mağdur olup olmadıkları sizi hiç ilgilendirmez. Zira insanlık sadece Ermenilerin haklarını aramaktır size göre. Bu anlayış sizi, 16. yüzyıla ait olmasına rağmen Tapu Tahrir Defterleri’nin neden yayınlanmadığını sormak hatasına düşürür. Ben de size, gerçekten hangi ölçüde tarafsız olduğunuzu sizin vicdanınıza havale ediyorum. Biz insan olarak, etnisitesine bakmaksızın acı çeken herkesin yanındayız, ama acı çektirenlerle ve yaşanmışları çarpıtanların yanında değil.

Yusuf HALAÇOĞLU

TTK Başkanı